K. MARX

ÎNSEMNĂRI DESPRE ROMÂNI

(MANUSCRISE INEDITE)

ÎNSEMNĂRI DESPRE ROMÂNI (MANUSCRISE INEDITE)

K. MARX

EA RPR

K. MARX

ÎNSEMNĂRI DESPRE ROMÂNI

(MANUSCRISE INEDITE)

Publicate de acad. prof. A. OȚETEA
și prof. S. SCHWANN

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
București, 1964

PREFAȚĂ

Textele prezentate în acest volum reproduc patru manuscrise autografe ale lui K. Marx, păstrate în Arhiva Marx-Engels a „Institutului Internațional de Istorie Socială" din Amsterdam (Olanda).

Aceste manuscrise poartă cotele următoare:

1° — B 85: K. Marx: Excerpte Heft XCI: Elias Regnault, Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes. *Orig. 1860, franz. engl. deutsch. 4 1/4* + 12 p.***

Pe verso fișei:

** /Heft XCI/ von Marx als Heft D bezeichnet p. 20—24. Marx gibt den Titel des Buches nicht an. Zitate u. Seitenangaben stimmen mit dem angegebenen Buch überein.*

*** /Heft LXXXV/, p. 13—24.*

2° — B 86a sau A. 40 e de asemenea un extras din cartea sus-menționată a lui E. Regnault. Extrasul se află în: Heft LXXXVI A, p. 175, 178. Fișa precizează: 1860, franz., 1 1/4 p.

3° — B 91 e cuprins în: Heft XCI și trimite la E. Regnault, La foi des Traités. Les Puissances signataires et l'Empereur Napoléon III. *Nouvelle éd. Paris, 1859.*

Dar fragmentul reprodus de noi și însemnat cu cota B 91(20) nu e extras din acest volum, ci din Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes.

Fișa adaugă : Orig. Franz. deutsch. 2 p.

4° — B 63 Karl Marx : Excerpte. Heft LXIII, p. 1—4 : The Russians in Moldavia and Wallachia, *1849. Orig. 1853, engl. deutsch, 3 1/2 p.*

Primele trei manuscrise conțin note de lectură, extrase din cartea lui Elias Regnault[1]*. Cel mai amplu și cel mai important este manuscrisul B 85. Dar începutul, care se referă la primele 94 pagini, n-a putut fi găsit. De asemenea, ultimele 28 pagini ale cărții, care cuprind și concluzia, n-au mai fost rezumate, probabil fiindcă nu mai prezentau interes pentru scopul urmărit de Marx. Astfel, ceea ce ni s-a păstrat din textul manuscris al lui Marx privește lucrarea de la paginile 95 pînă la 520.*

Manuscrisele B 86a și B 91 conțin extrase tot din Regnault, dar mai scurte. Primul se referă la paginile 305—311, iar al doilea la paginile 107—265 ; dar și din acest din urmă text lipsește începutul, iar în foaia din urmă reproduce pasaje din prefața operei lui Regnault.

Manuscrisul B 63, intitulat „Rușii în Moldova și Țara Românească", e extras, în septembrie 1853, dintr-un izvor englez, după cum ar rezulta din fraza finală, unde este vorba de : The calicoes, of which our *exports consist (stamba din care constă exportul* nostru). *Rămîne de identificat autorul. Potrivit indicațiilor catalogului Institutului, precum și după motto-ul acestui manuscris extras din ediția a II-a a Discursurilor lui Machiavelli, apărută la Londra în 1849, lucrarea ar fi putut fi publicată între 1849—1853.*

Necunoscînd începutul manuscrisului B 85, nu-i putem stabili data cu precizie. Catalogul Institutului din Amsterdam indică anul 1860. Dar nu e exclus să fi fost redactat mai devreme, în tot cazul după 1855.

În ceea ce privește redactarea textelor, Marx s-a folosit în proporție diferită de limbile franceză, engleză și germană. Limba franceză predomină, deoarece principalul izvor de in-

---

[1] *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes,* Paris, 1855, XI + 548 p.

formație îl constituie lucrarea franceză a lui Elias Regnault. Germana este utilizată de autor mai cu seamă atunci cînd rezumă pasaje întregi ale materialului din care se inspiră, atunci cînd subliniază unele idei, ori cînd intervine într-o frază, scrisă în altă limbă decît cea germană, prin cuvinte izolate, articole hotărîte, conjuncții, prepoziții sau adverbe. De limba engleză — afară de cazul cînd izvorul de informație este englez (vezi manuscrisul B 63) — Marx se servește mai rar.

Manuscrisul B 85 este scris în franceză, engleză și germană. Se întîmplă uneori ca aceeași frază să cuprindă cuvinte din toate trei limbile. Expunerea este concentrată în propoziții foarte scurte, adesea eliptice. — Manuscrisul B 86a este aproape în întregime scris în limba franceză. — În manuscrisul B 91 (20) Marx întrebuințează mai ales franceza și accidental germana. Cît privește manuscrisul B 63, acesta este scris aproape în întregime în limba engleză.

În cursul descifrării textului ne-am izbit de două feluri de greutăți : o parte datorită grafiei (din pricina alternării caracterelor gotice cu cele latine sau a folosirii lor simultane în același cuvînt), o altă parte provocată de întrebuințarea constantă de către Marx a prescurtărilor pe care le întîlnim mai ales în textele germane. Aceste prescurtări sînt făcute fie : 1) prin contracție, de ex. : dchschte *pentru durchschaute,* st *pentru seit,* dr *pentru dieser,* dhr *pentru daher,* ftwhd *pentru fortwährend,* bdtd *pentru bedeutend,* vhssg *pentru verhältnismässig etc. ; 2) prin suprimarea uneia sau a mai multor litere finale ale cuvîntului, de ex. :* J. *pentru Jahren,* d. *pentru devient,* ott. *pentru ottomanische etc. Numele de persoane și de țări, ușor de recunoscut, pot fi trecute în această a doua categorie :* Mold.-Val. *pentru Moldo-Valachie,* Oestr. *pentru Oesterreich etc.*

Cînd Marx scrie însă : votiren, intriguiren, lancirt, denoncirt etc., în loc de : votieren, intrigieren, lanciert, denonciert, el nu prescurtează, ci aplică ortografia din vremea sa, după cum o dovedesc dicționarele epocii (v. Nouveau dictionnaire français-allemand et allemand-français *par M. A. Thibaut,*

XLIII-e éd. Brunsvic (Braunschweig), 1863; Nouveau dictionnaire français-allemand et allemand-français *par A. Molé, XXV-e éd. Brunsvic (Braunschweig), 1869*).

Întrucît am dorit să dăm o reproducere cît mai fidelă a textului original, i-am păstrat particularitățile. Ne-am îngăduit să ne abatem de la acest principiu numai în cazuri excepționale, cînd, de pildă, la începutul unei fraze, după punct, Marx a folosit o minusculă. În aceste cazuri, noi am restabilit majuscula.

În unele cazuri am restabilit, în notă, forma originală, după Regnault, după cum se poate vedea din următoarele două exemple concludente:

Textul Marx:	*Textul Regnault:*
p. 61 *L'impôt et la faim nécessitent l'emprunt; d. prêteur wiedrr d. paysan.*	*p. 311* *L'impôt et la faim nécessitent l'emprunt: /.../, le prêteur du paysan est le propriétaire.*
p. 67 *Magyars, im X. Jhh. settled in d. montagnes, qui avoisinent la Moldavie, aux sources de l'Olto; nehmen so ein un coin de l'ancienne Dacie* — Szeklers (*Débris des soldats d'Attila*).	*p. 352* *Les Roumains de Transylvanie s'étaient maintenus libres jusqu'au Xe siècle. Cependant quelques débris des soldats d'Attila s'étaient fixés dans les montagnes qui avoisinent la Moldavie, aux sources de l'Olto.*

Toți editorii lui Marx, începînd cu Engels, au subliniat marile dificultăți pe care le prezintă descifrarea și transcrierea manuscriselor sale. Este prima dată că în țara noastră se încearcă publicarea unor manuscrise inedite ale lui Marx. Unele soluții adoptate de noi pot fi, eventual, interpretate și altfel. Astfel, din cauza contracțiunii scrisului lui Marx, este uneori greu de

stabilit dacă trebuie să citim: suzeraineté *sau* souveraineté, Roumains *sau* Roumans. *Am respectat și ștersăturile și corectările lui Marx, punînd între paranteze ascuțite cuvintele șterse de el. Cuvintele descifrate nesigur sînt urmate de* [?]. *Parantezele rotunde aparțin lui Marx. Pentru textul care n-a putut fi descifrat am utilizat punctele de suspensie între paranteze drepte* [...].

Textul original al lui Marx l-am însoțit de o versiune română menită să ușureze înțelegerea sa. Am făcut-o, pentru primele trei manuscrise, folosindu-ne de lucrarea lui Regnault, pentru completarea sensului frazelor eliptice ori pentru a face inteligibilă trecerea prea bruscă de la o idee la alta.

Pasajele din însemnările sale pe care, la o nouă lectură le-a considerat, probabil, importante și pe care poate le-a și utilizat, Marx le-a subliniat cu creionul ori le-a marcat cu o linie verticală pe marginea rîndurilor. Noi am reprodus aceste semne, fiindcă le-am considerat ca un indiciu pentru intenția lui Marx de a le utiliza în lucrările sau articolele pe care le plănuia.

Aceste manuscrise, înregistrate în inventarul Arhivei Marx-Engels, ne-au fost semnalate de Dl. Stanislas Schwann, profesor la Szczecin (Polonia), care a făcut de asemenea și prima încercare de transcriere.

Dar noi datorăm amabilității Domnului profesor Dr. A. J. C. Rüter, directorul Institutului, faptul de a fi putut duce la bun sfîrșit descifrarea foarte anevoioasă a acestor texte și de a fi obținut autorizația de a le publica. Dl. profesor Rüter nu ne-a procurat numai excelente reproduceri fotografice, dar ne-a îngăduit ca, la colaționarea textului imprimat cu manuscrisul autograf, să beneficiem de experiența și solicitudinea amabilă a colaboratorilor săi Dnii P. Nyhoff și Dr. D. Schuster. Prof. Dr. G. Zane și Dr. Cornelia Bodea ne-au fost de mare ajutor atît la stabilirea și traducerea textului lui Marx, cît și la întocmirea Introducerii și a notelor. Noi sîntem fericiți că le putem aduce aici tuturor încredințarea publică a vie noastre recunoștințe.

Acad. prof. A. OȚETEA

INTRODUCERE

K. Marx şi Fr. Engels au arătat un interes deosebit pentru poporul român, fiindcă lupta sa pentru unitate şi independenţă se încadra în mişcarea europeană de emancipare a popoarelor oprimate, ca un caz special al problemei generale a revoluţiei europene. Aşa se explică faptul că Marx şi Engels au consacrat problemei româneşti numeroase coloane în articolele lor politice. De asemenea, formele de asuprire şi exploatare la care a fost supus poporul român, ca de altfel şi cel polon, i-au permis lui Marx să dovedească, că relaţiile patriarhale dintre stăpînii feudali şi obştile ţărăneşti au dus la uzurparea proprietăţii ţărăneşti şi la iobăgie pe cale pur economică.

Întemeietorii socialismului ştiinţific au desfăşurat totdeauna o intensă activitate publicistică, care le-a permis să-şi răspîndească ideile şi care uneori a fost aproape unicul mijloc de existenţă pentru Marx. În vederea redactării studiilor şi articolelor lor, Marx şi Engels au strîns un vast material documentar ce dovedeşte grija cu care se informau asupra tuturor problemelor abordate de ei.

Astfel, pentru problema românească Marx a cules informaţii din diferite publicaţii contemporane, atît cărţi, cît şi articole din presă.

Izvorul principal de care s-a folosit Marx îl constituie cartea lui Elias Regnault, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*[1], publicată la Paris în timpul războiului Crimeei. Scopul și orientarea acestei cărți sînt strîns legate de evenimentele contemporane și de propaganda emigrației românești.

Faptul că Marx a revenit în mai multe rînduri asupra lucrării lui Regnault dovedește că materialul pe care-l conține l-a interesat în chip deosebit. În fond lucrarea istoricului francez este o prelucrare a unor scrieri românești, apărute la mijlocul veacului trecut, datorate mai ales lui N. Bălcescu, Ion Ghica și Eliade Rădulescu[2].

Lucrările acestor scriitori au oferit lui Regnault un material documentar bogat și variat și, în parte, prin modul cum au tratat ei materialul documentar și au apreciat evenimentele, au determinat însăși orientarea lucrării istoricului francez. N. Bălcescu[3] i-a procurat întreaga parte privitoare la formarea și evoluția formelor de proprietate funciară, la relațiile dintre boieri și țărani, dar mai ales întregul material privitor la regimul agrar instituit de Regulamentul organic

---

[1] *Elias Regnault* (1801—1868) s-a născut în Anglia, din tată francez și mamă engleză. Istoric al lui Napoleon I, al guvernului provizoriu din 1848, al Angliei și al Irlandei, biograf al lui O'Connel, traducător al lui Carlyle, redactor al ziarului „L'Avenir national", el a reprezentat ideile de libertate și democrație burgheză. Începînd din 1848, s-a ocupat de poporul român, a cules informații și în 1855 a publicat *Istoria politică și socială a Principatelor dunărene*, din care se degajează concluzia că singura soluție a chestiunii Orientului era independența popoarelor creștine ale Turciei europene și Unirea Principatelor Române.

[2] [N. Bălcescu], *Question économique des Principautés Danubiennes*, 1850; Ion Eliade Rădulescu, *Le protectorat du Czar, ou la Roumanie et la Russie, nouveaux documents sur la situation européenne*, Paris, 1850; de același, *Mémoire sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie*, Paris, 1851; și [Ion Ghica], *Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie*, apărută sub pseudonimul *G. Chainoi*, Paris, 1853.

[3] *Nicolae Bălcescu* (1819—1852), istoric și economist, democrat revoluționar, unul dintre conducătorii Revoluției din 1848. În scrierile sale și în acțiunea politică, a luptat pentru desființarea șerbiei, pentru împroprietărirea țăranilor, pentru reforme democratice, pentru organizarea unei acțiuni comune cu alte popoare asuprite împotriva contrarevoluției, pentru unitatea și independența poporului român. Operele sale cele mai importante sînt: *Question économique des Principautés Danubiennes*, Paris, 1850; *Mersul revoluției în istoria Românilor*, Paris,

şi la programul agrar al revoluţiei muntene din 1848. Eliade[1] i-a procurat materialul privitor la istoria culturală şi politică a perioadei imediat premergătoare revoluţiei din 1848, şi a pus la dispoziţia sa datele necesare pentru cunoaşterea desfăşurării revoluţiei. Ion Ghica[2] i-a oferit material cu caracter variat, economic, social şi politic, legat de evenimentele româneşti contemporane. Pentru istoria românilor din Transilvania şi a revoluţiei româneşti din această provincie (1848—1849), Regnault a folosit mai ales lucrarea lui A. Papiu-Ilarian : *Istoria Românilor din Dacia superioară*, t. I—II, Viena, 1851—1852.

Pe lîngă aceste lucrări de bază, Regnault a folosit scrierile privitoare la Istoria Românilor şi la problemele politice româneşti contemporane ale unor publicişti francezi, ca Félix Colson, H. Desprez, J. H. A. Ubicini şi mai ales J. A. Vaillant. Aceşti publicişti ori au fost în strînsă legătură cu intelectualitatea democrată românească, ori au locuit un timp în Principate. Astfel Colson a fost şi secretarul lui I. Cîmpineanu, şeful boierimii liberale din Ţara Românească, şi a luat parte la evenimentele din anii 1838—1839. J. A. Vaillant a locuit un lung şir de ani în Bucureşti şi a participat la mişcarea revoluţionară din 1840. Ubicini a fost martor ocular al revoluţiei din 1848 în Ţara Românească, a deţinut funcţia de secretar neoficial al guvernului provizoriu şi a însoţit la Constantinopol deputăţia română, trimisă să ceară Porţii recunoaşterea regimului revoluţionar. După 1848 a menţinut strînse legături cu revoluţionarii români, exilaţi, ca A. G. Golescu, iar după 1849 cu democratul revoluţionar N. Bălcescu. H. Desprez

---

1850; *Istoria românilor sub Mihai Viteazul*, publicată după moartea sa, la Bucureşti, în 1878. El a fondat împreună cu A. Tr. Laurian revista „Magazin istoric pentru Dacia".

[1] *Ion Eliade Rădulescu* (1802—1872), scriitor, publicist, sprijinitor al teatrului şi al învăţămîntului superior. În 1848, ca membru al guvernului provizoriu şi al locotenenţei domneşti, a adoptat o poziţie moderată.

[2] *Ion Ghica* (1816—1897), economist, protagonist al liberului schimb în România, scriitor de talent care a lăsat memorii remarcabile. A fost unul din şefii revoluţionari de la 1848 şi reprezentantul Ţării Româneşti la Constantinopol. A fost, timp de 10 ani, ministru plenipotenţiar la Londra, de mai multe ori preşedinte de consiliu, membru şi preşedinte al Academiei Române.

se împrietenise cu N. Bălcescu înainte de revoluție și a fost unul dintre propagatorii înflăcărați ai ideii de unitate națională a românilor.

Pe lingă aceste scrieri, Regnault a mai folosit și alte izvoare, ca de exemplu unele descrieri de călătorie despre țările române, precum și presa străină contemporană privind problemele românești.

Folosind lucrarea lui Elias Regnault, K. Marx a prelucrat de fapt lucrările românești citate mai sus sau pe acelea elaborate de francezi sub influența directă a izvoarelor românești. Astfel în extrasele lui Marx, pe lîngă materialul istoric, regăsim unele idei generale și formulări din aceste izvoare. Dar Marx a ales și interpretat acest material în mod științific, de pe pozițiile materialismului dialectic. Regnault se situase pe poziția burgheziei liberale franceze care combătea echilibrul european, în forma în care a fost stabilit prin tratatele de la Viena. El susținea, de exemplu, războiul împotriva Rusiei, nu pentru a distruge țarismul, ci pentru a-l slăbi și, în consecință, pentru a-i stăvili forța de expansiune, care amenința interesele burgheziei franceze în Orientul apropiat. Regnault înțelege însă că un nou echilibru european care ar căuta să mențină Imperiul otoman nu mai este posibil. De aceea el susține dreptul națiunilor la autodeterminare și, ca atare, sprijină dreptul la independență a popoarelor creștine din Turcia europeană și, în special, a poporului român. Acceptînd premisa că Imperiul turc, chiar victorios, nu mai poate servi ca tampon între est și vest, Regnault susține crearea unui stat unitar român, ca unul din elementele viitorului echilibru european, și nu ascunde rolul economic și politic care, după calculele burgheziei franceze, ar reveni statului român.

În fond, autorul francez ia poziție împotriva revoluției ca mijloc de eliberare a popoarelor asuprite. „Ar fi mai bine — spune el — ca regenerarea popoarelor să se facă cu ajutorul guvernelor decît cu arma Revoluției". Marx a tratat toate

problemele și, în consecință, a analizat materialul istoric concret, extras din Regnault, din punctul de vedere al mișcării generale a revoluției europene.

Modul în care Marx a tratat materialul cărții lui Regnault arată clar ce anume l-a interesat. Marx reproduce uneori fraze întregi, alteori concentrează într-o propoziție scurtă numeroase pagini ; lungi digresiuni și părți anecdotice sînt lăsate complet de o parte. Marx reține datele care îi puteau servi ca material documentar sau referințe pentru tezele sale, despre politica de expansiune și cotropire a marilor puteri, în special politica externă a țarismului și rolul său contrarevoluționar, imposibilitatea supraviețuirii Imperiului otoman putred, precum și drepturile Principatelor în raporturile lor cu Turcia și cu Rusia țaristă, formele de exploatare a țărănimii în condițiile regimului feudal românesc, mișcările revoluționare din Principate din 1821, 1848 și din Transilvania, 1848—1849, rolul progresist al mișcării culturale din Principate și Transilvania, asuprirea populației românești din Transilvania de către magnații maghiari și diferite evenimente dintre 1849—1855.

Intervențiile lui Marx reflectă cu tărie poziția sa față de evenimente și oameni. Încercarea boierilor din Țara Românească (28—29 iunie 1848), de a pune din nou mîna pe guvern și de a se deda la acte de represiune, e calificată de *„reacțiune insolentă, de o cruzime lașă”*. Pentru intervenția pe lîngă Bibescu Vodă de a se pune el în fruntea revoluției, Eliade și Magheru au fost aspru judecați de Marx. Comisarul turc Fuad Pașa, care primise rolul umilitor de organ executiv al comisarului rus din Țara Românească, Duhamel, este stigmatizat : *„măgarul de Fuad”*. Speranțele conducătorilor revoluției din Țara Românească în guvernul provizoriu francez sînt ironizate de Marx ca *„încredere neghioabă în Franța republicană”*. Comportarea trupelor turcești și atitudinea generalului Duhamel, la 13/25 septembrie (Dealul Spirei) sînt caracterizate sumar, dar perfect corespunzător situației : *„brutala cruzime a turcilor, infamiile turcilor (Duhamel în spatele masacrelor)”*.

Marx reține și scoate în evidență formulările lui Regnault, atunci cînd sînt frapante și îndreptățite. Astfel, în legătură cu uciderea lui T. Vladimirescu, conducătorul mișcării revoluționare din 1821, omorît din ordinul lui Alexandru Ipsilanti, Marx adoptă verdictul lui Regnault: *„asasinat mîrșav"*. Uneori, un singur cuvînt inserat în formularea adoptată este revelator pentru poziția lui Marx. De pildă, în fraza în care Regnault rezumă rolul poporului român în revoluția din 1848, el adaugă cuvintele *de țărani* pentru a preciza locul țărănimii în revoluția burgheză: *„Pe Cîmpia de la Islaz, poporul de țărani inaugurează revoluția, la București o salvează, în tabăra lui Traian, numai el nu-și pierde nădejdea"*.

Materialul istoric reținut din cartea lui Regnault, felul în care e rezumat textul, concluziile trase, exprimă netăgăduit în problemele generale punctul de vedere al lui Marx. Dar ceea ce confirmă pe deplin această constatare este faptul că el și-a însușit acest material și l-a folosit în articolele sale politice și în cea mai de seamă operă a sa, *Capitalul*. Marx face analiza problemelor contemporane sau a formelor de exploatare în societățile precapitaliste, după cum se știe, din punctul de vedere *„al perspectivelor de continuă dezvoltare a mișcării muncitorești, a mișcării democrat revoluționare și de eliberare națională, din punctul de vedere al intereselor revoluției"* [1].

Indicarea, chiar sumară, a unora dintre materialele istorice, care se găsesc în textele pe care le edităm, și care se regăsesc apoi în scrierile publicate ale lui Marx, poate defini și mai precis semnificația și însemnătatea acestor manuscrise.

Cartea lui Regnault conține o expunere asupra condițiilor în care s-a format la noi marea proprietate și asupra evoluției relațiilor agrare în Principatele Române. E. Regnault se oprește în special asupra regimului agrar instituit de Regulamentul organic. În realitate nu este vorba de o cercetare personală a sa; toată această parte este preluată din studiul lui N. Bălcescu publicat la Paris, sub titlul *Question économique*, fără ca autorul

---

[1] Marx-Engels, *Opere*, vol. 10, București, Ed. politică, 1961, p. VII.

francez să redea adîncimea analizei pe care a făcut-o Bălcescu și mai ales fără să stăruie asupra relațiilor de exploatare și asupra luptei de clasă pe care au generat-o aceste relații.

Marx a rezumat în două rînduri, pe larg, această parte din lucrarea istoricului francez. Întreg materialul reținut și aprofundat i-a servit pentru ilustrarea tezei formulate în Secția III, cap. VIII, par. 2, din vol. I al *Capitalului* și anume: *„Pretutindeni unde o parte a societății deține monopolul mijloacelor de producție, muncitorul, liber sau neliber, trebuie să adauge timpului de muncă necesar pentru propria sa întreținere un surplus de timp de muncă pentru a produce mijloacele de subzistență pentru proprietarul mijloacelor de producție, indiferent dacă acest proprietar este nobil atenian, teocrat etrusc, civis romanus, baron normand, proprietar de sclavi american, boier valah, land-lord modern, sau capitalist"*.

Materialul istoric din Regnault — respectiv din N. Bălcescu — i-a folosit lui Marx pentru a exemplifica și teza că în condițiile descompunerii economiei feudale, supramunca posedă o formă de sine stătătoare, palpabilă, ca fiind separată de munca necesară, în spațiu. N. Bălcescu analizînd raportul dintre șerbie și clacă a conchis că „șerbia a fost o consecință a sistemului de exploatare prin clacă; (șerbia) apare în istorie în același timp cu claca sau vine imediat după aceasta". Marx a generalizat și a precizat această teză în pasajul următor: *„În Principatele Dunărene claca era legată de rente în natură și de alte accesorii ale șerbiei; ea forma însă tributul principal datorat clasei stăpînitoare. Oriunde aceasta era situația, munca de clacă rezulta rareori din starea de șerbie; dimpotrivă, de cele mai multe ori starea de șerbie rezulta din munca de clacă"*.

Materialul documentar pe care Marx l-a cules din Regnault i-a permis să caracterizeze Regulamentul organic ca pe un *„Cod al clăcii"*, cod promulgat de către Kisselev, dar dictat de boierii români și totodată ca pe o *„expresie pozitivă a goanei după supramuncă, goană pe care fiecare paragraf o legalizează"*. Poziția lui Marx față de Regulamentul organic, în cele

două extrase din Regnault, este aceeași ca în lucrările sale tipărite.

Manuscrisul B 85 este, după cum am arătat, incomplet. Partea care lipsește cuprinde desigur conspectarea primelor 91 de pagini, poate și introducerea cărții lui Regnault. În această parte, ca și în restul lucrării, Marx a găsit material istoric concret privitor la originea șerbiei în Principatele române, pentru a exemplifica teza asupra căilor de constituire a șerbiei, cum o dovedește scrisoarea sa către Engels, din 30 octombrie 1856. În această scrisoare, atrăgînd atenția lui Engels asupra lucrării lui Ludwig Mieroslawski : *De la nationalité polonaise dans l'équilibre européen*, Paris, 1856, Marx subliniază condițiile și forma în care, în Polonia, țărănimea a căzut în stare de servitute prin uzurparea dreptului de stăpînire de către coroană, aristocrație etc. și prin transformarea treptată a țăranilor liberi care formau ordinul ecvestru, clasa mijlocie țărănească, într-un lumpenproletariat al aristocrației, și adaugă : „*O soartă asemănătoare* [*a avut*] dominium *și țăranul populației romanice din Moldova și Țara Românească etc. Acest fel de dezvoltare este interesant pentru că explică originea șerbiei pe cale pur economică, fără veriga intermediară a cuceririi și a dualismului de rasă*" [1]. Materialul din El. Regnault este preluat, după cum am spus, din N. Bălcescu, *Question économique*, în care teza uzurpării proprietății țărănești de către marea proprietate și teza aservirii prin intermediul clăcii sînt teze principale.

La sfîrșitul manuscrisului nr. B 91 se află adăugată o statistică a populației românești, în total și repartizată pe provincii. Această statistică provine tot din Elias Regnault (Préface, p. VI). Prin această statistică — care indica cifra globală a poporului român la 7 767 000 locuitori — Regnault își propunea să dovedească însemnătatea poporului român și puterea lui de re-

---

[1] Karl Marx, Friedrich Engels, *Briefwechsel, 1854—1860*, vol. II, Berlin, 1949, p. 193.

zistență în cursul unei existențe atît de zbuciumate și, natural, folosul pe care l-ar putea aduce statelor occidentale. „Momentul a sosit de a întări această naționalitate și de a-i asigura viitorul prin concursul energic al puterilor occidentale". Concursul ar fi trebuit, în concepția autorului francez, să asigure în primă fază eliberarea poporului român. Din corespondența Marx-Engels știm că trei articole referitoare la Principatele române și trimise de Marx ziarului *New York Daily Tribune* n-au fost publicate. Din scrisoarea lui Marx către Engels din 30 octombrie 1856 cunoaștem și motivele pentru care unul din cele trei articole asupra Principatelor române n-a fost publicat. Pe manuscrisul acestui articol, contele Gurowski — publicist polon, în solda ambasadei țariste din Washington — avînd a se pronunța asupra conținutului articolului, a pus următoarea notă marginală : „*Tous ces chiffres sont exagérés pour faire mousser l'idée de nationalité romaine. Ils sont démentis par les faits, l'histoire et la logique*"[1]. E probabil că „tous ces chiffres" sînt tocmai cifrele demografice din manuscrisul B 91 și pe care Marx le-a reținut pentru a susține, cu sprijinul lor, dreptul poporului român la un stat unitar, după cum, invocînd capitulațiile, a susținut dreptul istoric la independență a Principatelor.

Această intervenție a lui Gurowski explică de ce redacția ziarului american a refuzat să publice articolul lui Marx și l-a înapoiat autorului.

Marx și Engels au considerat Imperiul otoman ca cea mai mare piedică în calea progresului istoric al popoarelor supuse dominației lui și de aceea au combătut principiul echilibrului european și al integrității Imperiului otoman. Ei au susținut mișcarea de eliberare a acestor popoare, fiindcă lupta lor se încadra în mișcarea revoluționară generală care tindea să răstoarne Imperiul otoman, una din puterile contrarevoluționare ale Europei. „*Soluționarea problemei turce, ca și aceea a altor*

[1] Karl Marx, Friedrich Engels, *Briefwechsel*, p. 194.

probleme mari, va reveni revoluției europene. Și nu facem nicidecum o declarație prezumțioasă afirmînd că această problemă, în aparență străină, ține pe drept cuvînt de sfera acestei mari mișcări. Începînd din 1789, hotarele revoluției înaintează neîncetat. Ultimele ei avanposturi au fost Varșovia, Debrețin și București; avanposturile viitoarei revoluții trebuie să fie Petersburgul și Constantinopolul. Acestea sînt cele două puncte vulnerabile în care trebuie atacat colosul antirevoluționar rus" [1].

Manuscrisul B 63 conține, în prima lui parte, un material privitor la capitulații, reproducînd textul „capitulației" din 1393 și menționînd „capitulația" din 1513. Urmează apoi o versiune a tratatului lui Petru I cu Dimitrie Cantemir. Manuscrisul conține de asemenea referințe privind instituirea „dezastruosului" regim turco-fanariot, situația Principatelor dunărene, de la pacea de la Kuciuk-Kainargi pînă la tratatul de la Adrianopol, epoca regulamentară (1831—1848), revoluția din 1848, precum și importanța exportului englez de textile.

Problema „capitulațiilor", pe care contemporanii lui Marx le considerau ca autentice, și în special problema valabilității lor ca surse juridice ale relațiilor dintre Principate și Poartă este tratată de Marx într-un articol din *New York Daily Tribune*. Articolul a fost redactat la 4 iulie 1854 [2], deci ulterior datei pe care o poartă manuscrisul B 63.

Marx a invocat capitulațiile pentru a sprijini dreptul poporului român la independență. Combătînd convenția turco-austriacă din 14 iunie 1854, prin care Turcia recunoștea pretențiile Austriei de a ocupa Principatele, Marx declara că „*prin această convenție, turcii au săvîrșit, astfel ca și rușii odinioară, o încălcare flagrantă a drepturilor poporului român*", care se bazează pe capitulațiile din 1393, 1460 și 1513. El susține că aceste capitulații „*continuă să fie și azi în vigoare, întrucît n-au fost anulate prin nici un fel de tratat ulterior*", că „*Principatele dunărene sînt două state suverane sub suzeranitatea*

[1] Marx-Engels, *Opere*, vol. 9, București, Ed. politică, 1959, p. 35.
[2] Publicat în nr. 4134 din 19 iulie 1854.

Porții, căreia îi plătesc tribut, însă cu condiția ca Poarta să le apere de toți dușmanii din afară, oricare ar fi ei, și totodată să nu se amestece în treburile lor interne" [1]. Mai mult, Marx susține că turcii, călcînd aceste capitulații prin încheierea convenției cu Austria, și-au pierdut dreptul la suzeranitatea asupra Principatelor. Această concluzie juridică formulată de el susținea o teză care corespundea perfect intereselor vitale ale poporului român.

Readucînd pe plan internațional problema poziției Principatelor române din punct de vedere al relațiilor internaționale și mai ales de drept public cu Imperiul otoman, Marx a susținut lupta revoluționară a poporului român pentru independența națională. Capitulațiile au fost invocate încă din secolul al XVIII-lea ; o amploare și o importanță politică deosebită le-a conferit revoluția din 1848 [2], făcîndu-le să fie acceptate de Poartă ca acte internaționale în vigoare. Teza valabilității acestor capitulații este reluată în publicistica emigrației [3]. Dar Marx i-a dat o autoritate pe plan internațional. El a tras concluzia pe care revoluționarii români de la 1848 nu au avut curajul să o tragă, și anume că o dată aceste capitulații călcate de Turcia, Principatele române deveneau de drept suverane, libere de orice obligații față de Turcia. Contestînd legitimitatea pretențiilor turcești asupra Principatelor, Marx aducea un sprijin de mare valoare în lupta pentru independență a poporului nostru. Cum se vede, concordanța punctului de vedere între extrasele lui Marx și lucrările lui tipărite este deplină. Ea conferă acestor extrase un interes deosebit.

Marx și Engels nu s-au ridicat numai împotriva suzeranității Porții, ci și împotriva pretențiilor Austriei și Rusiei de

---

[1] Marx-Engels, *Opere*, vol. 10, p. 328—329.

[2] „Tratatul" din 1393 l-a publicat întîia oară la începutul veacului al XIX-lea D. Fotino, după niște pretinse copii ale banului Ion Văcărescu, capitulațiile din 1393 și 1460, le publicaseră și autori străini, *Wilkinson* în 1820, *Colson* în 1839, iar la noi în țară *G. Rucăreanu* în 1842. Dar o amploare și o importanță politică deosebită le-a conferit, în mișcarea din 1848, articolul lui N. Bălcescu : *Drepturile românilor către Înalta Poartă*.

[3] *Mémoire justificatif de la révolution roumaine*, Paris, 1849 ; G. Chainoi [I. Ghica], *Dernière occupation*, 1853 ; etc.

a dispune de soarta poporului român. Împotriva dominației acestora, Marx și Engels au invocat dreptul popoarelor la autodeterminare.

C/-> Pentru o dreaptă apreciere a convenției austro-turcești de la 14 iunie 1854 „*trebuie să ținem seama*, scria Marx, *de doi factori : de relațiile dintre Austria și Turcia și de atitudinea pe care o are poporul român față de Turcia și Austria sau față de alte puteri străine; oricît ar părea de ciudat, acest din urmă factor a fost complet ignorat de opinia publică europeană, care se află în întregime sub influența diplomaților*" [1].

Manuscrisul B 85 conține o largă prezentare a evenimentelor revoluționare de la 1848 din cele trei țări române — Țara Românească, Moldova și Transilvania — ceea ce arată interesul pe care revoluția din aceste țări l-a avut pentru Marx. Ceea ce trebuie subliniat și de data aceasta este că Marx nu extrage din Regnault orice fapte, ci numai pe acelea care se încadrau în mersul revoluției generale. Din acest punct de vedere, Marx condamnă forțele contrarevoluționare, clasele dominante din cele trei țări române și pe revoluționarii care, în momentele decisive, s-au dovedit lipsiți de discernămînt, inițiativă și curaj.

Marx insistă îndeosebi asupra românilor din Transilvania : subliniază atitudinea șovină a conducătorilor revoluției maghiare, care pretindeau să întemeieze pe ruina celorlalte naționalități „*marea patrie ungară, puternica și viguroasa națiune maghiară*".

În legătură cu revendicările ungurilor asupra Transilvaniei, Marx adoptă expresiile lui Regnault. El redă astfel textul referitor la poziția lui Kossuth : „*18 martie 1848; Kossuth declară în Dietă că Ungaria nu-și datorește existența decît nobilimii. Nobilul este maghiarul. Numai nobilul are să conducă națiunea*". Marx consemnează insultele aduse veacuri de-a rîndul poporului român de către nobilii unguri, care-l considerau ca „*plebe vagabondă*".

[1] Marx-Engels, *Opere*, vol. 10, p. 326.

El arată în manuscrisul B. 85 că această atitudine a produs în rîndul naţionalităţilor o vie îngrijorare, care s-a manifestat prin întruniri în toate satele şi printr-o agitaţie generală la ţară.

Pe lîngă aceste manifestări ale unei puternice conştiinţe naţionale, Marx a reţinut din istoria revoluţiei românilor din Transilvania caracterul ei popular, metodele de mobilizare şi de organizare a maselor ţărăneşti, programul ei burghezo-democratic. De exemplu : hotărîrea luată în casa lui Avram Iancu de a se convoca la Blaj, pentru ziua de 30 aprilie, o adunare numită în actele oficiale maghiare *Adunarea plebei contribuabile*, care a pregătit Adunarea generală de la 15 mai ; actul de convocare redactat de Aron Pumnul şi răspîndit de tineret ; adunări la sate pe care intervenţia armatei nu le poate împiedica. Profesorii Bărnuţiu, Bariţiu, Cipariu, Laurian pregătesc programul ; punctele esenţiale ale programului ; iniţiativa mişcării în mîinile unor intelectuali strîns legaţi de popor. Marx notează că Avram Iancu a coborît din munţi cu ţăranii.

Marx consemnează de asemenea în manuscrisul B. 85 că Dieta Transilvaniei, în care românii nu erau reprezentaţi decît prin doi deputaţi, a votat, la 29 mai, unirea Transilvaniei cu Ungaria, fără să ţină seamă de voinţa poporului român. Marx notează violenţa şi arbitrarul autorităţilor maghiare : *„spînzurători şi ţepe, cu drapele maghiare şi cu inscripţia unire sau m o a r t e"*, ciocniri sîngeroase între populaţiile celor două neamuri ; arestarea lui Bărnuţiu şi Laurian, ceea ce a mărit îndîrjirea poporului român.

El redă, în continuare, protestele românilor din Transilvania faţă de Dieta generală convocată la Pesta. Refuzînd să ia parte în Dietă, românii convoacă o nouă Adunare la Orlat (lîngă Sibiu), sediul primului regiment grăniceresc, care face cauză comună cu poporul. Adunarea declară că nu recunoaşte guvernul Kossuth şi se adresează direct cabinetului de la Viena. Al doilea regiment grănicerese de la Năsăud se declară de asemenea pentru comitetul naţional. Deputaţii români din Banat şi din

Partium, care formaseră în Dieta de la Pesta un grup de opoziție sub conducerea lui Eftimie Murgu, au protestat de asemenea împotriva încorporării Transilvaniei în Ungaria.

Marx și Engels au urmărit și mișcarea revoluționară din 1848 din Principatele române de la începutul ei. Înainte de apariția cărții lui Regnault, Marx scria, în martie 1853: *„Spiritul revoluționar a pătruns și în aceste Principate, așa cum a dovedit-o revoluția din 1848"* [1].

Amploarea extraselor cuprinse în manuscrisul B. 85 relativ la mișcarea din 1848, considerațiile și aprecierile pe care le face asupra evenimentelor și asupra conducătorilor, arată că Marx, care situase poporul român în lagărul popoarelor revoluționare, se interesa îndeaproape de aspectele specifice ale evenimentelor care se desfășurau în sud-estul Europei. El constată importanța inegală a mișcării revoluționare din cele două principate; recunoaște caracterul limitat al mișcării din Moldova și amploarea pe care a avut-o revoluția în Țara Românească, unde ea *„a fost mai importantă din toate punctele de vedere"*. Admițînd importanța revoluției din Țara Românească, Marx a reținut din Regnault aspectele esențiale ale evenimentelor premergătoare revoluției, rolul partidului național, caracterul programului, cu o parte *„nefranceză"* — adică de inspirație locală, izvorîtă din revendicările specifice care tindeau la abolirea regimului feudal — acțiunea forțelor revoluționare și rolul maselor populare. El subliniază marile faze ale dezvoltării revoluției și caracterizează plastic momentele principale. Astfel, episodul adunării de la Islaz unde s-a lansat la 9 iunie programul revoluției, îi oferă ocazia de a analiza acest program și de a distinge revendicările specific românești de cele „franceze — adică de acelea care se găsesc în toate programele liberale de la Revoluția din 1789 (libertate, egalitate, guvern responsabil în fața unei adunări legislative etc.).

---

[1] *New York Daily Tribune* nr. 3736 din 7 aprilie 1853, Marx-Engels, *Opere*, vol. 9, p. 9.

Din extrasele făcute asupra acestor evenimente rezultă că Marx considera poporul român ca un popor „copt" pentru revoluție, ca un popor hotărît să schimbe în întregime vechiul sistem și să se organizeze după modelul popoarelor civilizate, adică hotărît să lichideze prin revoluție feudalismul și să se angajeze pe drumul capitalismului. Mișcarea de emancipare socială și de eliberare națională a românilor se integra astfel în curentul revoluționar al întregii Europe.

În consecință, manuscrisele de față, prin conținutul lor, și confruntate pe de o parte cu izvoarele lor, iar pe de altă parte cu corespondența, articolele politice și lucrările capitale ale lui Marx, îndreptățesc concluzia că ele exprimă, în problemele generale la care se referă, poziția lui Marx.

Astfel, aceste manuscrise aduc o nouă mărturie cu privire la interesul manifestat de Marx pentru poporul român și la sprijinul pe care l-a acordat mișcării românești de emancipare socială, politică și națională.

Acad. prof. A. OȚETEA,
Prof. dr. G. ZANE

ÎNSEMNĂRILE LUI K. MARX

Manuscrit B 85.

]surprend Ghika[1], erdolcht ihn, s. Kopf einbalsamirt nch Constant. geschickt, dort clouée aux murs du Serail. (1777) Ausser ihm 14 andere Phanariotes in 1 siècle étranglés, aber à cause de leurs infidélités od. ihrer richesses. Türkei zauderte noch m.d. droit de consulat stipulé im traité de Kaïnardji[2]; aber d. réclamations de Vienne, verbden m. denen v. Petersburg; musste nachgeben. *1782* etabliren sich d. consuls v. Russia u. Austria zu Bucharest u. Jassy; erhalten noch v.d. Turcs ein taïn (subvention) proportionné à leur rang. Dsr taïn payé en scutelnici, hommes de divers états, bouchers, boulangers, porteurs d'eau, tapissiers, carrossiers, maréchaux ferrants etc. qui doivent fournir la viande etc. On y ajoute des *postusnici* (des paysans étrangers bulgares, serbes, et transylvaniens établis dans le pays, d. scutelnici indigènes), chargés d'approvisionner la maison consulaire de grains, de foin, de volaille, de beurre, de fromage etc. Ferner Erflg dsr consuln: Valachei u. Moldau zahlen künftig d. Pforte fixe redevances annuelles. d. erste 349.500 piastres, d. 2te 252.944. Was d. Pforte weniger, bezog d. prince phanariote mehr. Misère

du paysan intolérable. D. Emigrations continuèrent, des milliers de paysans de la Valaquie se retirèrent dans les montagnes et s'y tinrent cachés.

1787: Cathérine[3] bemächtigt sich d. Krim. Volk zu Constantinople zwingt d. Pforte zum Krieg. *Hospodars* ⟨ damals⟩ : *Ypsilanti* in d. Moldau, *Maurogeni* in d. Wallachei. D. erste öffnet d. Russen d. Moldau. *Maurogeni* dagegen, d. hört dss d. Oestreicher d. Sereth überschreiten wollen, entgegen (nur 7 Boyars m. ihm ; ⟨ ggbr ⟩ d. Chefs d. grössten Familien d. Phanariotes ou phanariotisés, als russ. Anhänger, relégués dans les îles de l'Archipel, dans les couvents de la Bulgarie, d'Albanie, et du mont Athos), schlägt d. Oestreicher. D. capitan-pacha zu Fokschani dch d. Russen, zu Martinesci dch d. Oestrhr geschlagen, repassa le Danube. Mauroge kämpft whd 6 months, bis gezwungen de se retirer à Pelinu dans la Bulgarie. Was kriegt er dt zum Lohn v. Const. ! Un capidji-bachi lui apporta un firman de mort.

Pforte unterhdlt m. Oestreich. *August 1791* Frieden v. Sistow; choses wie vor d. Krieg. Kaum d. Oestreicher weg aus d. Walachei, herein d. Russ. unter Souwaroff[4]. Liefert d. Land d. incendie u. pillage: flammes d'Ibraïla.

29 Dec. 1791 paix de Jassy. Divan erkennt d. prise d. Krim an Russie, quelque temps avant la guerre, avait obtenu de la porte le droit de censure sur l'emploi des deniers publics en Moldo-Valaquie.

VI. Les premiers développements de la Russie ont commencé vers la mort de L. XIV. 1792 Emile Gaudin[5], consul de la république, à Bucharest. Unter d. Consulat von Napoleon übergaben, Ghika, ban v. Crajova, Preda Brancovano u. Charles Campiniano, grands boyars de la Valaquie, Catadji, Sturda u. Beldiman v. d. Moldau d. premier consul une adresse collective, worin sie assistance v. Fkch vlgen u. l'autorisation de se constituer en deux républiques[6]. Bonaparte kümmert sich nicht drum. Mais la Russie profita de la leçon. Begriff,

dass es andere appui wanted than the venal souls of the phanariotes. Her action on the Divan was irresistible. *In 1802*, she obtained an hathi-shérif [7] intended proving to the Roumans that she was powerful for doing right, equally as for the wrong. This hathi-shérif ⟨fixed⟩ made the reign of the hospodars *septennial*. At the same time Russia caused to be nominated two hospodars of her own election, Mourousi and Ypsilanti. The same act ordained instead of the odious capitation a proportional tax, connected to the native boyars the care for schools, roads, hospitals, the right of providing conjointly with the hospodar for the organisation and maintenance of a corps of troups, and ⟨left them masters⟩ allowed them to fixe themselves the number of turkish merchants to which the right of penetrating into the country was reserved. But she did take good care not to forget herself; one of the articles acknowledged her *right of surveillance* (as to the integrity of the privileges granted to the principalities.) The *surveillance* remplaced the *remonstrance* : It was a great step forward. The archiepiscopal siège of Moldavia being vacanted, two competitors presented themselves : the one was a Greek, the other a Rouman. It was the latter who obtained the support of Russia and got elected. Finally, attentive to the complaints raised against the Phanariotes, she used with *éclat* her right of censure and obliged the hospodars to establish a financial *règlement* (budget.) On the request of Sebastiani [8], Nap. ambassador at Const. Mourousi and Ypsilanti are dismissed and supplanted by Alexander Souzo [9] and Charles Callimachi [10], both of them devoted to the French causes . . . War with the Porte . . . The Russian army of the Danube remporte sur le grand vizir, Hafis-Ismail-Pacha, des avantages considérables qui ramènent Morousi and Ypsilanti. General Michelson [11] occupe Jassy and despatches to Bucharest, defended by 10.000 Turcs, general Miloradovitch [12] at the head of 6000 men. In arriving he finds his business done by the Roumans : they had spontaneously taken arms, driven away the Turks, and accouraient au devant des Russes, joyeux et pleins d'enthusiasme. Les dames de Bucharest

donnaient l'exemple de l'entraînement and celebrated their heroes in festivals where reigned more gaiety than reserve.

At that same epoch, when the Roumans abandoned themselves to a blind gratitude, the tzar at Tilsit begged for their territory. But it was to near to Constantinopel, and Nap. would not deliver the key of the two continents. The treaty of Tilsit stipulated for the evacuation of Valachia and Moldavia; but the Turcs could not occupy them till the exchange of the ratifications of the future treaty of definitive peace between the 2 powers. This latter clause made the former illusory; for Alexandre, anxious to prevent the Turkish occupation, knew how to keep his troupes in the principalities, without Napoleon heeding it.

Conferenz zu Erfurt: Nap. gives his consentement to the annexation of the 2 principalities. Not long time afterwards, war between France and Russia. Alexander wanted his troups stationed at the Danube. Offered peace to the Turks who, chased from the principalities since 10 years, feld happy to have restored the 2 provinces, although losing one half of Moldavia. *Traité du 28 Mai 1812*, Porte ⟨renonça⟩ surrenders Bessarabia. Turkey had no power to cede, what did not belong to her; for at no time had the ottomane* Porte been sovereign of the Rouman countries. The Porte herself had avowed this, when pressed by the Poles, at Carlovitz, to cede the Moldo-Valachia, she answered that she did not believe herself entitled to make any cession of territory, as the capitulations were not giving her any right of *Suzeraineté***.

With the Turk. gov. return of the Phanariotes, Charles Calimachi in Moldavia, Jean Caradja in Valachia. With the Phanariotes the old exactions. By her treaties with Russia, the Porte had given up her right of fixing the price of the *denrées*, destined for the approvisionnement of Constant. But the abuse reintroduces itself under a new form. The contract is concluded between

---

* **Marx** a scris mai întîi: Sublime.

** În Regnault: „les capitulations ne lui donnant qu'un droit de suzeraineté" (p. 107).

the Hospodar and the Divan, and everything is delivered at the fourth part of its market price. Now, the market price, after the départ of the Russians, has fallen so low, that it is impossible for the peasant to live upon the product of his labour. Le pain is sold at 3 centimes le kilogramme, meat at 4, wool at 40 etc. On 1/4 of these prices the peasant had, in 1812, to deliver to the Porte 150.000* moutons, 3.000 horses, 150.000 kiles de blé, (kila =300 kilogrammes). Besides, the scutelnici[13] had become so numerous, by the prodigality of titles which give a right to their possesion, that the (free) population subject to taxation were so scarce as to be inable to suffice for the payment of the impôt.

Caradja attempted at reweding (removing) this mather by promulgating a law which classait en *lude* [14] de l'Etat les scutelnici qui n'appartenaient pas à la première classe des boyars. Boyaren kämpfen nun selbst pour le maintien de l'abus, those of Craiova se soulèvent, invoquent l'appui du pacha de Widdin, et contraignent Caradja à revenir sur la seule bonne mesure eines Phanarioten.

Sieg d. Czars. Dictirt auf d. Wiener Congress. Schlisst d. Türkei v. da aus. Whd ihrer lezten occupation in d. princip. les Russes se sont soulevés ** ; d. spoliation u. occupation v. Bessarabien a dissipé toutes les illusions. Aussdem d. Russ. complice d. Phanarioten. „Mort aux Limondji" (Limonadiers) murmure le paysan au fond de sa tannière; ebso d. peuple sur la place publique de Bucharest.

Noch am End s. Hospodarats, bei d. Ankunft zu Bucharest eines capidji-bachi, flieht Caradja mit 1800*** Millionen Piaster nach Italien. So d. Thron vacant. *12 Oct. 1818* Versammlung d. Boyaren; alle klagen laut ggen d. Phanariotes; Petition an d. Sultan sie v. diesem Joch zu erlösen. Russland, herrschd im Divan, daggen. D. Pforte, auf seinen Antrieb, gibt d. 2 principautés, an Michael u. Alexandre Soutzo, complices dont elle était sûre.

* În Regnault 250.000 (p. 107–108).
** *Ibidem*: révélés (p. 109).
*** *Ibidem*: „Il emportait dix-huit millions de piastres" (p. 109).

D. Association d. *Hétairie*, Befreiung d. Griechen par l'action commune des ⟨peuples⟩ populations slaves et helléniques. Russland s. Hand darin. D. meneurs nannten d. puissance directrice ἀρχή; (l'âme de l'association.) D. meneurs im Geheimniss. D. Adeptes in allen Ländern unbewusste Agenten d. Petersb. Hofes. La Russie — après le développement de l'association — en tenait tous les fils, en remuait tous les ressorts; placée au centre des opérations, derrière des agents discrets, assez cachée pour désavouer en cas de mauvaise aventure, assez engagée pour faire son profit du succès. Elle pouvait risquer quelques têtes comme des ballons d'essai. Jargon mystique. D. émissaires nannten sich apôtres. Toutes les jongleries des sociétés maçonniques. Bientôt, dans les conciliabules, le Czar fut mis à la place de l'ἀρχή. F. d. Mehrzahl d. adeptes diess un surcroît d'espérance.

1819: Mehrzahl d. primats d. Moldau * Hetairisten; im slben Jahr, d. primats des Iles vbden sich mit ihnen, firent rentrer leurs navires, et dans l'attente d'une prochaine commotion, suspendirent leurs spéculations commerciales. Graf *Capo d'Istria* [15], résidant à Corfu, avait le secret de la Russie; c'est vers cette puissance qu'il dirigeait les pensées et les espérances. Türken merkten was, reparirten d. Donaufestungen, grosse militärische Vorbereitungen. *1820* zu Kissenief, in Bessarabien. *Alexander Ypsilanti* [16], Maj.-Gén. dans les armées de la Russie (né au Phanar, en 1793 **, fils du hospodar qui, en 1806, s'était réfugié en Russie.) Pretext sr Ankunft zu Kissenief Besuch bei s. beau-père, *Constantin Catacasi* [17], gouverneur civil en Bessarabie. Bld präsentirt er sich als *Chef bei d. Hetairisten*, die hier anssäsig, sendet orders u. émissaires zu d. entfernteren. D. meneurs, qui avaient imaginé l'ἀρχή, érigèrent un simulacre de trône militaire, sur lequel ils placèrent Alexandre Ypsilanti, m. d. titre de *commissaire du gouvernement général* [18]. Intriguen Ypsilanti's m. d. Mold.-Val. Le pays était plein de

* În Regnault: „primats de la Morée" (p. 112).
** În realitate: 1792.

Grecs et de Phanariotes déjà gagnés à la Russie. Einige indigènes auch (correspondiren m. ihm): Constantin Negri [19], Alexandre Filipesco [20], d. évêque v. Romnic-Vulcea. D. paysan, qui avait le plus souffert de l'occupation, il n'avait pour le *Mouscal* (Moscovite) que des paroles de haine.

6 Mars 1821 Ypsilanti franchit le Pruth, escorté d'une centaine d'Albanais. Dslben Tag in Jassy im Palais d. Michel Soutzo. Dier empfängt ihn als hôte attendu. S. Bruder Nicolas Soutzo u. Schwager Jean Schinas schon v. Constant. entschlüpft in Odessa. Les Hantzeri u. Prince Caradja, Sohn d. alten Hosp. d. Valachei, ebflls, à l'aide d'un déguisement pris chez l'ambassadeur de Russie. Michel Soutzo u. Ypsilanti proclamation aux habitants, pour les rassurer; aux Grecs, pour les appeler aux armes. (L'affranchissement de Grèce blieb d. ostensible Zweck.) D. moldauischen Boyars u. peuple kalt. Dagegen enthousiasme des Grecs; laufen unter d. bannière d. hétairie: auch Bulgaren, Serben, Albanesen. Chacun s'empressait autour du libérateur de la Grèce, et le *consul russe allait chez Ypsilanti chercher des ordres ou prendre des instructions. Seine proclamations furent lues publiquement à Odessa, aux applaudissements de tout le peuple.* Aber d. moment mal choisi. *Grad d. Congrès à Laybach,* ggen d. menées révolut. versammelt. D. Grec Cantacuzène [21], dépêché par Ypsilanti vient à Laybach, demander à Alexandre ses ordres. Furieux de cette visite inopportune, Czar ordre ihm d. Stadt in 24 St. zu verlassen. Sagte „scherzend" zum Congrès: „C'est une bombe que les révolutionnaires nous lancent: mais elle n'éclatera pas". Ankommend zu Fockshani, an d. Spitze v. 4.000 Albanesen u. einigen 100 Sldten in Uniform, hört Ypsilanti que le consul russe de Jassy venait, par ordre de son souverain, de proclamer la haute réprobation dont l'insurrection était frappée; Ypsilanti s. Grads beraubt, aus d. Armeeliste gestrichen. Dissimulation russe! Cour de Peters. zeigt in Const. an sa résolution de faire garder leurs cantonnements aux troupes qui se trouvaient sur le Pruth, d'observer la plus stricte neutra-

lité dans les princip., enfin de maintenir les traités existants. D. Hetairisten in Bessarabien verjagt v. d. autorités d. sie encouragés à s'armer. Ces retours mensongers n'abusaient personne. Première victime du désaveu d. Russie son complice Phanariote — Michel Soutzo. D. moldau. Boyars, conduits par le métropolitain Benjamin [22], se présentèrent chez lui et l'invitèrent de partir. Ging 11 April ft nach Bessarabien. (Dsr slbe Michel Soutzo Frühling 1854 chef d. hétairistes zu Athen, lenkte v. da d. insurrection grecque.)

Callimachi, ernannt an d. Stelle d. Alexander Soutzo, kündigte d. arrivée prochaine snr lieutenants an; sie erwartet v. einem Tag zum anderen; plötzlich erfährt man d. Marsch d. Ypsilanti. Boyars v. Bucharest unstät hin u. her schwatzend u. laufend, ohne Entschluss. Composent entre eux une régence provisoire. Andere in Bucharest besser unterrichtet. Giorgaki [23], chef des milices de la province, depuis longtemps d'intelligence avec Ypsilanti. Einer sr Hauptaffidés *Théodor Vladimiresco*, früher souslieutenant in russischem Dienst. Sollte d. kleine Wallachei aufreizen, ebso d. Serben zur Revolte. Befd sich dhr in Tchernes. Aber Vladimiresco war roumanischer Patriot. Wandte sich auch nicht an d. Boyaren, sdern an d. Bauern. Hörte kaum v. d. ersten Bewegungen d. Ypsilanti, als er d. montagnards d. Kleinen Wallachei zu d. Waffen rief; steigt mit ihnen nach Crajova herab; versammelt d. peuple, proclamirt s. projets de délivrance. War in kurzer Zeit maître de tout le Banat de Crajova. Sein premier acte d'autorité d. Reform d. lois fiscales; réduisit la capitation au taux des anciennes lois, supprima les impôts sur les vignes et sur les troupeaux. Bauern in Masse um ihn, nennen ihn nur noch *Toudour Voda* (le prince Théodore.) S. Truppe wuchs bdtd an dch des volontaires paysans u. de bandes armées venues des montagnes. In d. Wäldern u. Bergen immer verzweifelte Bauern d. als Räuber sich rächten. Als Bandenchefs 1821 berühmt Swedko (Serb) u. Mikalaki (Roumain) griffen Schlösser an, züchtigten Phanariotes u. Boyars. Endlich Kirdjali [24], Albanes, Türkenfeind.

Vladimiresco et ses paysans marchaient avec les Turcs. S. Truppe sezte sich in Bewegng nach Bucharest hin. *Boyars d. Regrng senden einige 100 Albanesen gegen ihn*, d. zu ihm übergehen. Schicken dann d. Boyar Samourkassi [25] zu ihm. Er bsteht auf s. Réformes, introduites dans le Banat [26], verlangt aussdem les têtes de 12 boyars. Rückt unterdess näher. D. boyars flihen, d. Agenten d. puissances étrangères auch, vor allem d. Prinz Brancovano [27].

D. régence vertraute d. garde de ville d. *Caminari Sava* [28], chef d'Albanais, qui commandait à 2.000 cavaliers. Kommen an Negri u. Vogoridi, Caïmacans de Callimachi, verkünden *d. nahe Ankft einer türk. Armee zur Züchtgg d. Rebellen.* Machen erst dem Theodor versöhnende projets. „Er, sagte Theodor, wde nicht ihrem maître erlauben d. Donau zu passiren bevor d. principauté eine constitution erhlten, fondée sur les droits nationaux". Caïmacans erschreckt verlassen Bucharest m.d. lezten dtigen Turcs et se hatèrent de repasser le Danube. Vladimiresco kommt in d. Stadt, überall v. den Bauern begleitet. Son *entrée 27 mars 1821.* Sava zieht sich m. s. troupes in d. couvent d. cathédrale, stark gemauert, auf einer Höhe, domine la ville comme une citadelle. 2000 Mann begleiteten Vladimiresco. D. Rest, montagnards d. Banats u. paysans d. Valaquie, 5000, avait été caserné dans des monastères en dehors de la ville. Proclamation d. Theodor (national); fdt d. boyars indigènes auf à s'associer; will : dass nicht d. türkischen droits de suzeraineté bestreiten. Für ihn d. Feind le Russe et les Phanariotes, will nur d. alten Rechte etc. Adressirt an d. *Pforte assurances de sa fidelité, protestation ggen d. actes v. Ypsilanti u. Cantacuzène*, se déclarant résolu à les chasser du pays etc. Ypsilanti untdess rückte lgsam vor. Mit ihm u.a.d. *batallion sacré*, junge, gebildete, schwärmende Griechen. Hat im ganzen 10.000 Mann; lässt d. Cantacuzène 4000 f. d. Moldau, marschirt m. d. Rest ggen Bucharest. Unruhig über d. parti national, il s'arrêta à Colentina, maison de plaisance située à une lieue de la ville. Vladimiresco hier etablirt st einer Woche.

Ypsilanti lädt ihn zu einer Conferenz ein, scheiterte ... Allein s. Phanarioten hängten an ihm; il repousse l'alliance russe, et n'admet rien de commun entre la cause des Grecs et celle des Valaques. Trennen sich, Vladimiresco pour se retrancher dans le monastère de Cotrotchéni, d'où il domine tout le pays, Ypsilanti pour gagner Tirgovist dans l'attente des événements. Endlich d. arrivée des Turcs angekündigt. Vladimiresco pas secondé ainsi qu'il le méritait. Namentlich d. boyards (indigènes) misérables, Kiaya-Méhémed *, Pasha v. Silistra, erhielt ordre de franchir le Danube an d. Spitze v. 10.000 hommes et de se porter sur Bucharest; Hadji-Achmet, pasha v. Widdin, nach d. Petite Valaquie; Iussuf, pasha v. Ibraïla, marchait sur la Moldavie. Dse 3 corps d'armées about 30.000 Mann... In d. ersten Tagen Mais' ihre mouvements...

Immobile à Tirgoviste, Ypsilanti passait son temps en fêtes, bals etc. Kümmert sich gar nicht um s. Soldaten; pendant que les chefs dansaient, les soldats pillaient : sie begingen so grausame excès als zu d. Turcs. Dss d. débuts d. Hétairie. Turcs meanwhile entered Bucharest. Vladimiresco se porta sur Kimpolongo. Ypsilanti wollte nicht haben derrière lui un allié suspect. Verrath!

Par ses ordres, Giorgaki demanda une conférence m. Vladimiresco: kommt mit 300 Sldten, wirf v. seine Verbindg m. d. Turcs vor. Vl. läugnet das nicht, d. cause d. Grecs sei nicht d. ihre etc. Verspricht unterdess à se porter plus loin, et à prendre une position moins inquiétante pour Ypsilanti. Vladimiresco hatte sich whd d. Conferenz nicht zu loben d. attitude sr capitains. Dse chefs Albanais ou Bulgares begriffen d. question roumaine nicht; Glücksritter; ihr höchstes principle, s'il y en avait, la haine envers les Turcs. Vladimiresco lässt heimlich 9 d. verdächtigsten dslben hängen. Nun aber fing Giorgaki neue Briefe d. Vladimiresco auf, wors er sah, dass dsr entschlossen Ypsilanti u. Hetairisten zu verjagen, u. eher cause commune m.d. Turcs zu machen, que de laisser renaître le règne du Phanar et la suprématie des Russes. Giorgaki liess

* Kara Ahmed, locotenent al lui Selim Mehemed Paşa.

1000 cavaliers heimlich occuper les postes les plus importants autour du nouveau campement de Théodor; verlangte dann wieder, geflgt v. zhlreicher Escorte, Zuskft m. Vladim. in Gegenwt sr captains. Gestattet v. Vla. Gelingt d. G. d. capitains zu bereden, lässt Vla. v.s. Leuten gebunden zu Ypsilanti in Quartier bringen; dsr lässt ihn m. Säbelhieben todhauen. Abominable assassinat.

Cantacuzène ging über d. Pruth zu d. Russes zurück; lässt derrière lui le capt. *Athanase*, palicare du mont Olympe, m. 1 troupe v. 600 Mann nur. Ypsilanti, campé sur le bord de l'Olto, voit massacrer presque sous ses yeux le bataillon sacré, sans faire un pas pour le défendre, et s'enfuit après la bataille livrée sans lui, abandonnant même ses Albanais et ses Cosaques, qui vont reprendre leurs brigandages... Als Yps. fuyard, gagné le territoire autrichien, liess Metternich ihn einsperren dans la forteresse de Montgatz [29]. Oestreich widszte sich auch m. énergie d. desseins d. Czar, qui, sous prétexte de pacifier, voulait traverser le Pruth.

VII. Misère et désolation d. principautés, fuite ou massacre des boyards, arrivée des janissaires etc. etc. Dnoch, l'espoir renaissait au cœur des Roumains. La trahison des Phanariotes avait éclairé le Divan, la fidélité de Vladimiresco avait été comprise. La Porte rendit aux Roumains leurs princes indigènes et le droit d'élection. Wden invités à nommer dans chaque province 7 candidats. Darunter wählt d. Sultan *Jean Stourdza* f.d. Moldau (v. romanicher Race, Nchkomme v. Vlad III.) d. *Grégoire Ghika* f. d. Valaquie (v. famille grecque naturalisée st mehr als 150 J.) D. Janissaren u. hordes tatares in d. 2 principautés wüthend de les voir rendre à la domination des chrétiens. Imprécation ggen d. Sultan u. d. Mold.-Val.

12 Aug. 1822 in d. Nacht stecken d. Janissaren Jassy an allen Ecken an u. stürzen sich in d. *habitations* incendiées, pour piller et massacrer. Mehr als 2000 maisons verbrannt, Blut d. habitants flisst, Grausamkeiten d. Janissaren etc. Janissaren

in Bucharest ahmen d. Beispiel nach; Schaden hier nicht so gross. Au milieu de ces ruines ziehn d. neuen Hospodars ein.

Hetairie ergreift wder d. Initiative in Grèce. Griechische Insurrection. Unterdss Alexander zu Verona s'évertuait à nier tout projet de conquête. Heuchelt Sympathien f. d. Roumains; verlangt v. d. Pforte Räumung d. princip. v. d. Besatztruppen. Divan antwortet *25 Febr. 1823*, d. évacuation habe gleichztig stattgefnden m.d. Installation d. Hospodars. Diess Lüge, war bekannt. Alexandre gêné par la St. Alliance. Hatte keinen ambassadeur mehr zu Constant.

1825 au plus fort des négociations, *Alexander* † zu Taganrog. *Nicolaus*. S. instances f.d. Räumung d. princip. plus vives et menaçantes. *1 Aug. 1826* Conferenz zu Akermann. D. traité v. Akermann [30]. U. a.: „Dans le cas où, par des raisons graves, la nomination du candidat élu (à l'hospodarat) ne se trouve pas conforme au désir de la Sublime Porte, après que ces raisons graves auraient été avérées *pour les deux cours*, on devra procéder à une nouvelle élection ... Si, pendant la durée de leur administration, les hospodars commettent quelques délits, la Sub. Porte en informera le *ministre de Russie*, et, lorsque après vérification *de part et d'autre*, il sera constaté que le hospodar est effectivement coupable, la destitution sera permise, mais dans ce cas seulement ... S'il arrive qu'un des hospodars abdique avant l'accomplissement du terme de 7 années, la Sub. P. *en donnera connaissance à la cour de Russie*, et l'abdication pourra avoir lieu d'après *un accord préalable des deux cours* ... Les hospodars auront égard aux représentations du ministre de S.M.I., et à celles que les consuls de Russie leur adresseront d'après ses ordres". Un article rappelait les boyards moldaves hétairistes et leur rendait leurs droits et leurs propriétés. *Dernière clause du traité*: „*Les hospodars seront tenus* de s'occuper sans le moindre délai, avec les divans respectifs, des mesures nécessaires pour améliorer la situation des principautés, confiées à leurs soins, et ces mesures seront l'objet d'un règlement général pour chaque province". D. boyards chargés de la rédaction

du règlement organique verschwenden ihre Zeit in luttes personnelles, stériles débats, puériles rivalités et chacun de son côté invoque l'appui et les inspirations du consul russe Minziaki [31]. D. règlement organique nicht formulirt dch d. déliberations v. Jassy u. Bucharest, sdern d. instructions venues de St. Petersb. Minziaki était l'arbitre suprême. D. Boyars se firent concurrence pour courir à la servitude. D. Hospodars nicht mehr indépendants als d. Boyars. Wolten nach 7 J. wieder gewählt sein. C'est par là que la Russie dominait. Jedch sezten d. Hospodars wder in Ehren ein d. romanische Sprache, méprisée par les beaux parleurs du Phanar. D. mouvement littéraire remontait au 18th Cent. Nämlich als d. langue roumaine etouffée dans les princip., d. Roumains de la Transylvanie conservaient avec fidélité la parole des ancêtres ... D'humbles travaux de grammaire et d'histoire ...

D. Magyars des maîtres cruels, soumettent le paysan aux plus rudes corvées. *1784*, ein paysan, gardien de troupeaux, im Comitat Zarand, Namens ***Hôra***, médite la délivrance de sa race. Ein pâtre comme lui, Clasca, son lieutenant. Gruppiren Bauern um sich. Bld des incendies nocturnes dans les plus riches métairies des Magyars. Bandes de Hôra greifen bld d. châteaux fortifiés en plein jour an. Sanglante Jacquerie. 5 Nov. 1784 hat er 5.000 Mann unter sich. Nimmt d. titre d'empereur de la Dacie. Bhauptet d'être investi du commandement par l'empereur de l'Allemagne. Bld an d. Spitze v. 15.000 Mann, doch ohne Waffen meist. Joseph II sezt s. Troupes in Bewgung, sbld er sieht, dass es sich nicht mehr um massacres d. Magyars nobles, sdern um s. crown handelt. Lutte dans un coin des Carpathes, entre des paysans armés pour la plupart de fourches et de faux, et les soldats de l'Autriche. Pfaffen bringen viele Bauern ab v. d. résistance. D. energischsten flgen in d. montagnes Hôra u. Claska, qui luttèrent m. désespoir contre les forces de l'empire. Enfin, traqués dans leurs dernières retraites, ils furent pris avec les débris de leur petite troupe

u. *25 * Febr. 1785* beide gerädert. Hôra devint le héros des récits du foyer; Idée d. renaissance d. Dacie. Regrêts des chaumières reproduites par les poètes des villes; développement de la littérature roumaine. Unter *d. école roumaine de la Transylvanie* d. bdtesten: *Giorgovici* (bes. grammaticien), Chichindela (*des fables*), Pierre Maïor (Des origines roumaines), Shincai u. Samuel Cleju [32]. Transylvanie opened the *carrière* for the writers de la Moldo-Valaquie.

1816, *Georges Lazar* etablirt sich in d. ruines d. couvent de St.-Sava à Bucharest, y ouvrit des cours de mathématique et de philosophie en langue nationale (national, klärt sie auf über d. origine des Roumains). In 5 J. une 20-aine de disciples enthousiastes, qui se répandirent en Mold.-Vl. Ce mouvement littéraire nicht étranger d. insurrection nationale de Vladimiresco; kam bes. auf nach s. Tode u. d. Rückkehr d. princes indigènes. *Paris Mumuléno* (plaintes de la Romanie); *Beldiman* (La sanglante tragédie); *Assaki* célèbre la Moldavie renaissante; *J. Vacaresco* chante l'amour. Unter d. Schülern d. Lazar signalé: *Jean Héliade Radulesco.* Lazar † 1822. Héliade le remplace dans les ruines de St. Sava, où il exerça gratuitement le professorat pendant 6 années (auch mathématicien). *1826 Constantin Golesco* revient de son exile (wegen complicité m. Vladimiresco), vereinigt sich mit Héliade f. d. réorganisation roumaine. Sie redigiren zus. les statuts d'une *société de progrès* en Valaquie. Méfiances du consul russe Minziaki. Ghika, weiter wagt er nicht, consacre le premier établissement de Lazar (le collège national de St. Sava.) Dch Unterstützg d. public. 2^d^ collège zu Crajova. D. premier professeur davon *Campatineano* **, Schüler d. Héliade. Golesco, Héliade, Campatineano*** [33] blden polit. Triumvirat, s'engagèrent à organiser la propagande nationale etc... Unter d. ersten indigènes hospodars bien-être inaccoutumé, lorsque de nouvelles calamités vinrent détruire ces promesses.

---

* În Regnault : 28 (p. 147).

** Citeşte : Căpăţineanu.

*** Citeşte : Cîmpineanu.

Fortgang d. griech. Insurrection. D. Griechen auf d. Punkt zu unterliegen. Les longues intrigues de la Russie allaient échouer. Appellirt nun an d. générosité v. Fkch. u. Engld. Sympathies publiques für sie. *Traité v. France u. Engld. m. Russie* vom *6 Juli 1827. Navarino.* Dch *traité d'Alexandrie, v. 8 April 1828* la Grèce reprit son rang parmi les nations. *1828—1829* türkisch-russischer Krieg. *7 Mai 1828,* 150.000 Mann inondaient d. Mold.-Val. Jean Stourdza musste sich constituer prisonnier. Ghika flüchtet nch Kronstadt in Transylvanien.

March. Wittgenstein [34] kündigt sich d. Roumanen als libérateur an. Dans ses réclamations, en 1826, la Russie s'apitoyait sur les malheurs du pays ; elle prouva, en 1828, la valeur de ses doléances. Begehen des horribles excès. Contributions de toutes sortes, denrées, fourrages, bestiaux, corvées, vol, meurtres etc. Hommes et femmes furent accouplés aux chariots, ayant pour conducteurs des cosaques, qui ne ménageaient ni le bâton, ni la pointe de leurs lances. Plus de 30.000 Roumains furent arrachés à la culture, pour servir de bêtes de somme. D. plus heureux fliehn in d. montagnes, wo ihre seule nourriture des écorces d'arbres. Le gouv. russe antwortete aux remontrances : „Il n'importe pas de savoir qui des hommes ou des bêtes font le service, pourvu que les ordres soient exécutés". Les désordres et les dilapidations avaient amené la famine, la peste etc. Dès leur entrée dans les provinces, les Russes s'étaient emparés du gouv. Comte Pahlen [35], délégué du Czar, avait institué une administration centrale provisoire dont il était le chef sous le titre de président plénipotentiaire des divans de Val. et de Mold. Fand des lâches complaisances, qui lui permettaient de déguiser ses usurpations sous une apparence d'acquiescement national. Boyards serviles genug zu bilden un divan aux ordres de Pahlen. 5 Tage nach l'entrée des Russes à Bucharest, sdte dsr Divan d. Czar eine hündische Adresse. (*12 Juni,* 1828.) Dslben Tag eine députation v. Moldaves apportait à Nesselrode, sous les murs d'Isaktscha, un acte de soumission orné de la même rhétorique.

Traité d'Adrianople (*14 Sept. 1829*). Enthält :

In Bezug auf d. Principalities :

D. forteresses turques sur la rive gauche du Danube et sur les bords du Pruth rasées, et le territoire dépendant des forteresses restitué aux principalities ;

Hospodars nommées à vie (i.e. : ils ne pourront être dépossédés que du consentement de la Russie.)

Porte renonce au droit de contribution en nature et en argent, au droit de corvée, au droit de fixer le prix des denrées, consent à la pleine liberté du commerce ; une redevance annuelle fixe lui accordée als compensation de l'abandon de tous ces droits.

Porte s'engage à confirmer les règlements administratifs faits durant l'occupation d. princip. on the part of Russia ; D. principautés 10 J. zu bleiben unter occupation milit. d. Russes bis zur Zhlng d. Kriegskosten, fixés à 125 millions de francs. 10 ans accordés d. Turquie pour ce payement.

(Orloff im Namen d. Czar bot d. Sultan an d. 2 provinces f. 36.000.000 fr. zu kaufen.)

VIII. Im Anfg d. Occupation d. Princip. (1828) Nicolas lässt sich dort representiren dch d. Tartare *Zeltouchine*[36]; après la paix, wobei er sich einschmeicheln will dch Gen. de *Kisseleff*[37]. (toutes les formes extérieures de la bienveillance.) Kisseleff führt des améliorations matérielles ein ; organisation v. tribunaux, écoles, milices, magasins de réserve, fondation du port d'Ibraïla, transformation en villes des citadelles du Danube etc. etc.

D. Comité de rédaction du *règlement organique* avait repris ses travaux interrompus d. *20 Juli 1829*. Le consul russe *Minziaki* en usurpa la présidence. Jeder article musste St. Peters. mitgetheilt wden. [.....] * mutilé, amendé, transformé zurück, in direkter Opposition meist m.d. lois fondamen-

* Text indescifrabil. În Regnault : „Chacun des articles dût être communiqué au cabinet de Saint-Pétersbourg, qui les renvoyait mutilés, transformés" (p. 168).

tales du pays u.d. traités. La Constitution se faisait par courriers ...*Nov. 1829* kam Kisseleff an, hatte pouvoir illimité... bld d. règlement ftg., ausserordentliche Bojarenversammlung bder provinces beruffen; K. ernennt d. russ. Cons. Minziaki zum Präsid. (statt d. verbannten legit. Präsid. d. Metropolite Erzb.) Actes de courage nur wenige, so *J. Vacaresco,* d. jüngste d. Bojars, protestirt contre cette façon d'assemblée nat.: sfort livré à des juges milit. Kiss. verbannte ihn aus Bucharest. Unter d. alten Bojaren schlossen sich an d. Protest d. Vacaresco ... d. Ban G*. Balaceano, d. Logothet Campiniano, d. ban Vacaresco u. d. vornic D. Chrysoscoleo Buzojano; starben per „Zufall" alle „in dslben Woche" avant la clôture de l'assemblée générale. Selbst in dsr Versammlg fand Kiss. nöthig d'introduire subrepticement un article communiqué à aucun des signataires (un faux en écriture publique.) Sur le dernier quart de la dernière page hereingeschrieben d. flgde article qui ravit au pays le droit d'autonomie. („Qu'aucune loi votée par l'assemblée et confirmée par le prince, ne pourrait être promulguée, si elle n'était préalablement approuvée par la cour protectrice".) Du reste, tout est tromperie dans cette prétendue constitution. (Trotz d. règlement nur einmal d. prince gewählt v.d. assemblée, näl. 1842). In d. assemblée herrschen gz d. gssen Boyaren. Dbei Gegensatz zw. d. assemblée u. d. Hospodars organisch. *Art. 53.* En cas de sédition dans l'assemblée, le hospodar la proroge, et fait son rapport à la S. Porte et à la cour protectrice, en sollicitant l'autorisation de pouvoir convoquer une autre assemblée gén. *Art. 54.* L'assembl. gén. ordinaire (d. *extraordinaire* sllte d. Hospodar ernennen) a le droit d'exposer, par des *anaphorai* (rapports) adressés au prince; les griefs et les doléances du pays, et même, en cas de besoin, de les porter à la *connaissance supérieure*, en désignant les moyens les plus propices pour leur redressement.

Sous prétexte de pourvoir aux éventualités malheureuses, le règlement ordonne qu'il y ait toujours des provisions de maïs

* În realitate, Constantin.

en dépôt dans les magasins des villages, de sorte que la totalité des réserves forme au moins 4 millions d'héctolitres —prévoyance en faveur du soldat russe.

Kisseleff introduisit dans le préambule du règlement le „droit de protection". Erst war remontrance, dann surveillance, dann garantie, endlich protectorat.

Deh Vertrag von *29 Janv. 1834* (Traité de St. Pétersb.) reconnaît la constit. nouvelle. Verletzen sie gleich beide. Alexandre Ghika f. d. Walachei auf Vorschlag Russlands u. Michel Stourdza f. d. Moldau v.d. Porte. (Russl. nahm diesen nur auf „Drohung" d. Pforte an.) *Mehmet Ali.* Ibrahim, Pasha's Sohn, at *Emessa,* 9 Juli 1832, at *Beylan,* 30 Juli 1832, v. Konieh dem 21 Dec. 1832. (Treaty of Unkiar Skelessi). *Im J. 1834* evakuirt Russia dann auch d. princip. (*Octobr. 1834.*) Vor s. Abgang besetzt Kisseleff alle Stellen theils m. Phanarioten, theils m. anderen Levantinern. Dans la milice valaque, il imposa comme chefs Odobesco, Garbaski, Banow, et pour officiers subalternes, des russes ou des créatures russes. Enfin, le baron *Rukmann,* [38] consul gén. de Russie, était muni de pouvoirs étendus, qui devaient le rendre maître de l'administration intérieure, et mettre à sa discrétion tous les emplois publics.

Russia, on the pretext d. indiscipline des Roumains ungewöhnt aux instit. représentatives sei zu fürchten, insinuirt, Ghika soll v. seinem protecteur 2 divisions de troupes verlangen, d'accord avec l'assemblée. Man werde ihn dann garantir contre tout trouble intérieur. Ghika declines. Russ. consul Rukmann unternimmt zu sr Strafe „qu'il succombe sous une opposition nationale". Zwingt Ghika zu s. Ernennungen v. fonctionnaires, denuncirt ihn dann bei denen qui sont écartés ; Fandt Gehülfen bei d. Boyards ; d. charges publiques leur sont réservées, mais ces charges sont amovibles, triennales u. généralement marchandées et vendues. Alle s'adressent à Rukmann. Alle mécontentements richten sich an ihn, so ist auch d. Hospodar gezwungen sich zu défendre vor Rukmann. Doch auch Opposition in- u. ausserhalb d. assemblée. Unter d. Opposition, unter d. boyarie,

Campineano [39], Rosetti [40], Cantacuzène [41], u. unter d. literati, Héliade u. Aristias. Rukmann lancirt d. Campiniano, s'associant à ses indignations, contre Ghika, wohin ihm d. gze opposition flgt. Rukmann encourageait le hospodar zugleich à faire justice d'une opposition tracassière. Ghika eut la maladresse de donner dans le piège. Par acte officiel dénoncirt er d. Opposition als „perturbateurs d. repos public", Präs. d. Vers. solle d. gefhrlichen Geist niedhlten, contre lequel il se verra forcé d'agir. Energischer Protest d. Versammlung daggen. 1837 (au comencement de), l'assemblée avait été renouvelée par les elections, d. Opposition war noch compacter u. stärker. Rukmann poussa le Hospodar à d'extrêmes témérités.

IX. Russia will donner d. supercherie im Règlement organique une sanction de légalité. Rukmann befiehlt d. Ghika de faire consacrer l'article par l'assemblée. Rukmann gleichzeitig excitait les opposants. Echauffait Ghika. D. Boyards verwarfen d. article einstimmig. Rukmann begab sich nach Constant., solliciteur impérieux, kommt zurück nch Bucharest, porteur d'un firman, qui préscrivait l'insertion au Règlement de l'article contesté, et enjoignait au prince et aux boyards d'y apposer leur signature.

15 Mai 1838, Sitzg d. Boyars, convoqués pour obéir aux ordres du Sultan. 2 × warf Ghika d. Feder fort, unterzeichnete doch zulezt. D. Bojars flgten. Schon 2 J. früher la Moldavie avait fait le même sacrifice à la peur. Campinian m. Héliade u. Aristias bldte Société philarmonique f. d. création d'un théâtre national. On débuta par des traductions. *M. Vaillant* [42] (ein Franzos) 1829 v. d. grand ban George Philipesco nach Bucharest berufen, um d. instruction publique zu leiten, hatte, dch contract m. d. gouvernement, in d. batiments de St. Sava einen collège interne gestiftet. Russes u. Phanariotes intriguiren ggen ihn. 1834 sezt Ghika ihn ab. 1836 publicirt Vaillant une grammaire franco-valaque. *1838* il donna un spécimen de son grand dictionnaire. *1839* votirt ihm d. assemblée souscription v. 500 exemplaires s. grand dictionnaire ; diess war subvention v. 30.000

piastres. Rukmann erlaubte Ghika nicht d. votum d. Vers. s. sanction zu geben. D. Russen hatten whd ihrer occupation d. Phanarioten familles zurückgerufen, dse ihre agents de troubles, gz zur discrétion d. consuls ; ausser dsen alliés grecs d'ambitieux bojars, d. d. an Ghika's Stelle kommen wollen. Darunter bes. *Stirbey* (ministre de la justice), s. Bruder *Georges Bibesco* u. *A. Villara*. Endlich d. vieux boyars — parti des *vieux valaques*. D. nationale parti nannte sie alle zus.: *Roumano-phanariotes*. Ghika wirft sich in d. Arme d. Phanariotes.

Rukmann, schon alt, u. hässlich, ergriffen v. folle passion f. eine d. plus belles femmes v. Bucharest, madame Glogoviano [43], née Balatchiano. Ghika u. Bojars conspirent dass Ruk. sie heirathet u. sie sich trennt v. ihrem Mann. Heirathet sie, sehr eifersüchtig ; s. séjour de Bucharest, wo man ihn hänselt, nur noch un long supplice et une ridicule comédie. Czar schickt ihn nach Constant. als chargé d'affaires ; aber hier verhöhnt u. zurückgesetzt v. d. dames du corps diplomatique ; nach Italien, nach Wien endlich, wo er verrückt wird u. † in d. plus tristes circonstances.

Rukmanns' Nchflger zu Bucharest de *Titoff* [44], beau-frère v. Boutenieff u. allié par son mariage à Nesselrode. Héliade nahm offen Parthei *für* Ghika. Ebnso d. frzs (neue) représentant — *Adolphe Billecocq* [45]. Kam zu Bucharest zu au plus fort des combats entre Ghika et les deux oppositions. Dchschte d. russischen Manöver. Aber st Guizots' ministry, in d. Schlingen der Lieven [46], scheiterte all dar. Vertrag vom 15t Juli, 1840. Er wd ministre des aff. étrangères. D. Lieven flgt ihm nch Paris. Traité vom 13 Juli, 1841. Billecocq räth Ghika sich auf d. opposition nationale zu stützen. Dmls d. consulat russe occupé par *de Daschkoff* [47], jezt ministre à Stockholm. Titoff nach einem Jahr de séjour war nommé ambassadeur à Constant. Eine Verbindg d. Billecocq m. Héliade konnte gefährlich wden.

D. Hétairistes avaient formé un parti puissant parmi les Slaves de la Bulgarie, offrant au Czar un prétexte pour intervenir. Gleichzeitig d. Hétairistes, d. Roumano-Phanariotes u. Dasch-

koff intriguaient in d. kleinen Valachei u. organisaient un mouvement, qui devait trouver un appui à Bucharest, amener le renversement d'Alexandre Ghika etc.

Anfang Juni 1841 Alexandre Ghika prévenu, dss 2—300 Grecs, Albanais ou Bulgares, réfugiés en Russie, accouraient à Ibraïla, et demandaient à passer le Danube, pour voler au secours de leur frères insurgés. *Simon Andrejewitch* [48], consul russe à Galatz, les protégeait, gab ihnen en pleine rue des encouragements. Ghika demanda conseil à M. Billecocq, dsr räth ihm d. Dchzug d. Banden nicht zu erlauben; il arma dher ses milices valaques, les envoya sur le bord du Danube, cerna les principaux chefs gréco-bulgares dans la quarantaine d'Ibraïla, fit mitrailler ceux qui tentèrent le passage du fleuve et livra aux tribunaux tous ceux qui furent arrêtés. Viele drunter des Grecs hétairistes. Consul Daschkoff liess d. bedtdsten évader. Simon Andrejewitch wird zurückberufen. Pforte schickt à Ghika Ehrensäbel, Geschenke f.s. troupes, officiers etc.

In ds Assemblée eine bes. Opposition v.d. 2 Brüdern *Georges Bibesco* u. *Stirbey*, Enkel eines marchand de chevaux à Crajova. Beiden Brüder erzogen in France, glzend. Heirathen, protegés v. Kisseleff. Stirbey offen russisch, Bibesco Russe unter d. Maske d. nationalen Opposition. Doch dse Brüder drehen sich also Phanariotes u. Nationaux zglch gegen Ghika. D. mouvement in d. kleinen Valaquie secrètement dirigé dch Daschkoff u. Georges Bibesco. D. fermeté de Ghika l'empêcha d'éclater; aber Bibesco war so unvorsichtig gewesen schriftlich m.d. Emissären d. petite Valaquie zu correspondiren. D. lettres de Bibesco furent livrées au hospodar; contenaient des preuves manifestes contre lui, Daschkoff u. foule d'autres conspirateurs. Sie wussten, dass sie à la discrétion du prince. *Daschkoff* räth: imaginer un complot antérieur au sien, complot populaire dirigé contre les privilégiés; présenter la tentative Daschkoff — Bibesko comme une organisation de défense, mesure d'ordre et de prévoyance; désigner comme chef du complot Héliade, ennemi déclaré des Russes et des boyars Phanariotes; créer,

par de fausses dénonciations, une hostilité ouverte entre Héliade et Billecocq, enfin inventer des complicités parmi les officiers intimes du prince. *Frs.* Arzt, nahmens *Tavernier* [49], heruntergekommen, schon v. früher *gegen* Héliade, wde attiré au consulat russe, wde da aufgehezt u. erhielt Geschenk v. 100 Ducats (1200 frcs). In d. ersten Tagen d. Februar 1842, empfängt Billecocq in s. consulat d. visite von Tavernier, sagt mystérieusement: „Héliade m'a fait, hier, la proposition de conduire en Bulgarie, où j'ai longtemps résidé, auprès du Pascha de Widdin, 1000 Bulgares ou Grecs révoltés contre les droits de la Porte Ottomane etc. etc." Danach mchte Tavernier in d. bureaux d. consuls eine offizielle déclaration über d. Verschwörung etc. Billecocq betrachtet dass als piège gegen einen frenchman, läuft zu Ghika, verlangt Verhftng Héliades, saisie de ses papiers etc. Décret d. prince, nommait une haute commission, à l'effet de juger Héliade. (dser wohnte ausserhalb d. Stadt.) Nouveau (faux) dénonciateur — namens *Sorano.* Richter muss nun Héliade natürlich gleich entlassen, Tavernier reçut l'ordre de quitter la Valaquie. Sorano aber fut enlevé la même nuit de Bucharest. V. ihm erfährt (au couvent de Tzernica) Héliade nchher d. gze Intrigue. Dser Sorano war einer d. scribes de l'assemblée nationale, bestochen dch Bibescu. Vergebens rechnete Ghika auf France. Billecocq v.d. alten Guizot im Stich gelassen. Z. B. Ghika prévient M. Billecocq que le consul Daschkoff se propose d'assujettir à un timbre particulier les importations françaises pour les Princip. Danubiennes. Billecocq s'empresse d'avertir Guizot; la dépêche a le sort de tous les autres, et le timbre russe vient frapper sans opposition les marchandises françaises.

D. Assemblée votirt Adresse an Ghika, worin jeder Paragraph acte d'accusation; mitgetheilt d. deux cours v. Constant. u. Petersb.; dhr 2 commissaires nach Bucharest geschickt, v.d. Russen Gen. Duhamel [50], v. d Turcs Chekib-Effendi [51]. Duhamel wrde geschickt en aide aux accusateurs de Ghika. Chekib-Effendi erklärt sich auch gegen ihn, da Ghika lui ver-

sait 4.000 ducats, aber ses ambitieux rivaux 15.000. Indess zauderte la Porte. D. frzs. Ges. zu Const., de Bourqueney [52], apportait à Ghika un patronage timide.

Prince Milosch [53] war 1829* gezwungen s. Thron in Serbien zu entsagen, hatte sich nch d. Valachei zurückgezogen. D. Czar dch acte additionnel du traité d'Ackermann érigea la Serbie en une principauté tributaire de la Turquie; la Russie se reservant en Serbie les droits de protectorat. Milosch will südslaw. Bewegung gegen nordslawische Türkei u. Russen zugleich. (Serben, Illyrier, Croaten, Bosniaken, Bulgaren). Milosch avait placé son espoir dans la France. Macht eines Nachts d. Billecocq Vorschläge etc. Billecocq klärt d. vieux pâtre de Serbie auf über d. fzs. misère. Enttäuscht, wirft sich Milosch in d. Arme Russlands; wird au milieu des Slaves du Sud l'émissaire le plus actif des Slaves du Nord, l'agent accrédité de l'empereur Nicolas.

Einige Zeit nach dsen conférences mystérieuses, *Michel* (Sohn d. Milosch) fällt auch als Opfer d. Petersb. manœuvres. Serbes dher appelé à élire un prince, um ihn zu ersetzen. Dass war au moment le plus actif des intrigues contre Ghika, lorsque, après le rapport des deux commissaires, la Porte suspendait encore sa décision. Nicolaus wollte s. Protectoratsrecht geltend machen, einen Prinzen s. Wahl auf d. serb. Thron setzen; schickte dhr nach Belgrad Baron General Lieven (un de ses aide-de-camp) um d. élection im russ. Sinn zu lenken. Am Wahltag 30.000 Serbes bewaffnet in d. plaine qui avoisine Belgrade; wählen d. Sohn v. Czerni-Georges, proclamiren ihn unter d. nom de Kara-Georgiewitch [54]. Echec f. Rssld. Lieven bringt Nicolas kaum d. Nachricht, als dsr ordonne à Boutenieff sich sofort nach Constant. zu begeben et d'y exiger, dès son arrivée, la déchéance v. Alexandre Ghika. 7 Oct. 1842 Ghika reçut la nouvelle officielle de sa destitution.

X. 1842: Zum erstenmal prince par élection ernannt. Nach d. clauses du règlement organique, bis zur Wahl d. neuen

---

* În realitate, 1839.

hospodar, remis aux mains d'une *caïmacanie*, i. e. gouv. provisoire, composé de 3 ministres responsables, recevant pour la circonstance le nom de *caïmacans*. D. 3 russisch gesinnt, préparèrent m. Daschkoff le travail des candidatures. *Stirbey* le candidat avoué d. Russ. phanariote parti. S. frère Bibesco, d. d. Ghika bekämpft hatte au nom des intérêts publics, s'offrait comme représentant des vieux Valaques et des souvenirs d'indépendance. Jedenfalls d. Sieg d. Russen gesichert, wer auch v. d. beiden Brüdern gewählt wd. Unter d. Jeunes Valaques des rivalités misérables; unter ihnen 30 candidats. Nch art. 26 d. règlement, jeder v.d. Candidatenliste ausgeschlossen, dessen Adel nicht mindstens bis zum grand-père zurückging. Dieser Paragraph invocirt gegen d. 2 Brüder. Les caïmacans n'en tinrent aucun compte. Andere Manöver in d. Art. d. Wahlabstimmung. Villara benuzt, um auf d. Beamten od. Beamten in spe zu wirken. D. Beamten in d. Wallachei des janissaires civils. Unterdessen langt als türk. Commissär v. Constant. an *Safved-Effendi* [55]; Billecocq warnt u. aufklärt ihn. *Wahltag 1 Janvier 1843.* Bibesco gewählt; Daschkoff lst glauben, Russland habe une défaite erlebt. *Nesselrode an Daschkoff*: „L'élection du jeune George Bibesco a parfaitement répondu à notre désir". Bibesco thut alles um d. opinion publique zu *täuschen*, commanda pour son costume d'installation einer ähnlich dem d. Michel le Brave. Bibesco brauchte d. bonnes dispositions, pour s'assurer de grosses allocations pécuniaires. En véritable parvenu, il commençait par le pillage, l'agiotage. Treu d. Wahlversprechen pris par Villara, sezte er wegen Veruntreuung abgeszte Beamte wieder ein. Erlässt ihnen d. ‹Strafe› Busse.

Villara wd Justizminister; d. arrêts judiciaires verkaufen sich hier publiquement; multipliés d'ailleurs à l'infini par l'incertitude de la propriété. Ni juges ni plaideurs dissimulaient leurs transactions; toute la ville connaissait le tarif de chaque procès gagné. Bibesco fortered this state of things. De nouveaux impôts sur les paysans, de nouvelles charges à l'entrée des villes.

Gesetz präsentirt dch's gouvernement, wonach d. mari should obtain the right zu hypotheciren les biens de sa femme. Bibesco's Frau, Mlle Maurocordato [56], fille adoptive du dernier Brancovano. Sie 300.000 frcs Rente, wenige J. nch d. Heirath wird sie wahnsinnig; d. Zinsen, d. er verwaltet, genügen ihm nicht mehr; d. ist d. Ghss. d. neuen Gesetzes. Er lebte maritalement m. Mme Ghika, femme de Constantin Ghika, frère du dernier hospodar. Ihr zu Gunsten sollte die Maurocordato bestohlen wden. Bei d. Debatte d. Gesetzes Sturm, Anspielungen, verworfen. Bibesco setzt alle richterlichen u. administrativ-Beamten ab, d. gegen ihn gstimmt. Verlangt nun formellement le divorce. Desto serviler ggen Russland. Ein Russe, *Trandafiroff* [57], kam nach d. Valachei unter d. Pretext d'établir une grande exploitation de mines. Erhält enorme concessions, ohne Rücksicht auf d. Rechte d. propriétaires, — erklärte laut er werde 5000 Arbeiter v. Russld kommen lassen. Dabei ohne avis d. assemblée. Erscheint „le jardinier et la ronce" (Fabel, author Héliade.) Satyre. Opinion publique erhebt sich ggen d. convention Trandafiroff. Assemblée, in einer Adresse, verlangt explications von prince. Bes. d. junge Boyar; Constantin Philipesco, heftigen discours.(Er ist krzlich[?]in Paris gestorben.)Antwort d. Bibesco. „Je considère cette assemblée comme incapable de toute délibération sérieuse". Ordonnirt d. Suspension d. Vsammlg, obgleich budget not yet voted. Russland kommt ihm zur Hilfe, zwingt auch d. Pforte, sie accordirt dch Firman Suspension d. assemblée auf unbestimmte Zeit. *So d. Porte n'exerce sa souveraineté qu'au bénéfice de son rival.* Bibesco-bohemien enivré—nun absolut. Zeigt sich immer by tours de maquignon. Il dilapidait partout et sur toutes les choses.

1846, war in d. Wallachei sehr abondante récolte, blé sehr bas; on avait fait pour la ville de Bucharest d'énormes approvisionnements. *1847* vkft d. muncipalité, sur l'ordre de Bibesco, son approvisionnement au prix coûtant. D. Käufer Patziouri, associé de la famille Bibesco. Les besoins de l'Europe produisirent des bénéfices énormes. Nach Chainoi (J. Ghika) [58] allein

unter Bibesco détournés sur le seul département des travaux publics um 33.000.000 frcs. Ses parents et créatures vkften d. Fonctions publics à l'enchère. So schlimm, wie zur schlimmsten Phanariotenzeit. Daschkoff allmächtig (nennt selbst d. Bibesco öffentlich son aide-de-camp.) Bibesco fermait les écoles ouvertes par Alexandre Ghika. Bibesco sucht d. Billecocq loszuwden. Un certain grec, Piccolos, ancien censeur impérial russe à Bucharest, gewinnt zu Paris d. Gunst Guizot's : Guizot sagt, Daschkoff müsste dann auch zurückgerufen werden, wie Billecocq. Mme Ghika, schwanger v. Bibesco, 1844 nach Paris geschickt, mit Recommandation und Briefen an d. Lieven et bien approvisionnée de ducats et de diamants. Bei d. Lieven trifft sie d. Guizot. Er zeigt sich etwas schwierig. Daschkoff schreibt st whd nach Petersburgh, man möge ihn v. d. Billecocq befreien. D. Lieven erhält nun auch orders v. St. Petersburgh. Unglücklicher Guizot wirft sch auf d. unmoralische Position d. Bibesco. Bibesco muss dher, coûte que coûte, s. union dch Heirath weihen; dazu Scheidung nöthig. D. Metropoliten hatte sich beständig geweigert. Man wendet sich dhr an d. Patriarch v. Constantinople, l'ambassadeur de Russie médiateur. Auch hier scrupel. Mit Geld im Divan, on achèta le changement du patriarche u.d. successeur fut averti des premières obligations qu'il aurait à remplir. Les divorces prononcés (ind. Ghika fair) *, Heirath im *September 1845*. Nun Guizots' Gewssen beruhigt. Billecocq zurückberufen. Dch Brief Guizots' v. 19 Feb. 1846 (erhielt ihn B. *März, 46*), M. de Nyon [59] an s. Stelle. Madame de Lieven war ministre des affaires étrangères à Paris, Guizot ihr premier commis. Guizot schrieb dem B. er könne s. Posten verlassen, noch Nyon da. B. bleibt stattdessen 1 Mai 1846 (mode dass am 1 Mai, Geburtstag v. Louis Philippe, d. Minister d. Hospodars sich zum Consul begeben) unterlässt Bibesco dass Billecocq amena le pavillon consulaire, confia la protection des sujets français

* Divorţul fusese pronunţat în defavoarea lui Ghica, prin mărturii false, deşi toată lumea ştia că nu era el cel incorect ; cf. Regnault, p. 248.

au consul général de l'Angleterre, demanda ses passeports, quitta Bucharest pour Paris. Guizot wüthend über d. Billecocq. Gibt d. Nyon ordre in Bucharest aufzutreten, als ob nichts passirt sei. Wrd geschmeichelt v. Bibesco, für den er ganz auftritt u. schwärmt.

Sultan kam nach Routchouk, wohin er d. princes v. Serbien, Moldau, Wallachei berufen. D. Boyaren erneuern ihre Klagen bei Redschid Pacha. Bibesco, bei s. ersten Besuch beim Vezir, erhält Befehl „de régulariser son gouvernement par la convocation des représentants". Zu dser Epoche war d. Mandat d. Assemblée suspendue abgelaufen. Berufung d. Wahlkollegien dher nöthig. Convoqués f.d. 15 Nov. 1846. Bibesco eliminirt v.d. letzten 9/10 des éligibles etc. V.d. Wahlen ändert er d. Wahldistrikte, zwingt d. meisten in d. Capitale zu wählen. So in d. Bezirken ausser Bucharest meist nur 20 électeurs, d. er herumkriegen konnte etc. Bibesco bekommt dher eine assemblée d'après ses voeux zusammen. D. vol wird nun legalisirt. Un vote de cette chambre ardente accorda à Bibesco le droit de confirmer sans appel les arrêts des tribunaux de première instance. Chacun, dans sa localité, se fit le centre d'un despotisme dilapidateur. Le gouv. nur noch eine orgie. Opposition, theils von missvergnügten grossen Boyaren, theils d. jeunesse. L'hiver v. *1847* époque de fermentation générale. Auch Bewegung unter d. peasants. Bibesco u. seine Minister u. d. Boyars klagten sich wechselseitig über die „malheurs du pays" an.

Ende 1847 : Daschkoff appelé à une autre résidence ; *Kotzebue* [60] son successeur. Le consulat russe poussait le prince aux rigueurs, les boyars à la révolte, se mêlant même, par ses agents, au parti national, pour l'égarer et le compromettre. Kotzebue (Sohn d. alten Waschlappen) war 6 J. consul zu Jassy gewesen. Alles conspirirte zu Bucharest. D. prince pour raffermir sa domination par une insurrection vaincue ; d. consul pour appeler par le désordre l'intervention russe ; les boyars, pour regagner le profit des dilapidations publiques ; la classe moyenne, quel-

ques boyars éclairés, les écrivains nationaux, la masse des paysans, pour débarasser le pays du protectorat russe.

XI. Politischer Grundgedanke d. Bucharester Revolution v. 1848 un soulèvement contre le protectorat russe. In jeder anderen Rücksicht sociale Revolution; respect avoué pour la suzeraineté turque.

Boyars. Ursprünglich „un homme de guerre"; aujourdhui „un homme exempté du service militaire". Zahlen keine Steurn, premiers courtisans de l'étranger, les hôtes empressés de l'envahisseur. Chaque siècle y (in d. Boyarie) a déposé sa couche de corruption. Einige Ausnahmen, jezt exilirt. Keine aristocratie de naissance. Unter 30 Familien v. grossen Boyaren in d. Valaquie nur 19, deren Titel über 20 J. alt. In d. Moldau auf 10 Familien grosser Boyaren kaum 1 qui date de plus loin que 1828. D. Hospodarfamilie Cantacuzène (als wenn sie v.d. griech. empereurs abstammen), heisst ursprünglich *Magoureano.* D. meisten selbst nicht de race roumaine. D. Maurocordato u. Maurojeni v.d. île de Miconi (Archipel), die Ghika v. Albanien, d. Racoviça v. Kleinasien, d. Ypsilanti u. Mourosi v. Trébisonde, d. Soutzo Bulgaren, d. Caradja v. Ragusa, d. Rosetti v. Genua etc. Theil d. alten roman. Bojaren, d. Golesci, Gradistiani, Bratiani exilirt; andere Nachkommen v. slchen alten Bojaren kleine Beamte, manche Leibeigene. Theil dsr victimes heisst *neamuri* (hommes de bonne origine.) (Klasse v. d. Phanarioten erfunden.)

Unter d. Phanarioten nahmen d. Grecs d. Titel v. Boyaren; bd lutte entre les boyars indigènes u. Phanariotes. Prince f.d. lezteren.

Aber d. Boyars Phanariotes hörten auf Boyaren zu sein, wenn ihr protecteur aufhörte Prinz zu sein u. der regierte nie lang. Ein neues Gesetz entschied dher, dss. d. Verheirathung d. fille d'un boyar indigène m. einem boyar Phanariote ihn naturalisirte u. zum boyar indigène machte. So le Grec pénétra dans toute famille. Il se fit une invasion par alliance. D. paar

Boyaren qui résistaient, verfolgt. Ihre Nchflger sinken in d. classe des paysans neamuri. D. Boyars dhr produits hybrides. Unter d. Mehrzahl d. s. g. Boyars indigènes dhr fst keine Rouman. D. Russes achevèrent l'œuvre de décomposition. D. règlement organique theilt d. boyars in 3 catégories, grands boyars, boyar de 2nd u. 3th classe. Bis dahin, politisch, kein Unterschied zw. Boyar u. Boyar. Dch ist d. plénitude des droits politiques auf kleine Zahl beschränkt. L'action moscovite se fortifiait en se concentrant. In Valaquie d. 70 Boyars (grossen) representirt à l'assemblée dch 20 Deput. Die 3000 boyars de 2nd u 3[d] class nur dch 18. Tout officier od. fonctionnaire dévoué à la Russie put être nommé boyar. Boyarie war immer titre personnel. Da d. meisten employés Russes ou placés par les Russes, alle dse kleinen boyars agents du protecteur. Dabei Einfluss d. Boyarenfrauen, d. öffnen leurs alcoves d. officier russe ou turc. Dch d. Leichtigkeit d. divorce, d. femmes changées comme un meuble d'occasion.

Paysans. Race forte, primitive, bes. in d. Bergen, u. im Banat v. Crajova. Ebso d. Vallaques de la Transylvanie. Ironiques. Meridionale Physiognomie. Moquants. Hat grande puissance d'assimilation. Trajan Art Nationalgott. Superstitions (le vampire p.e.) Vorurtheil ggen d. industrie de fer etc., weil alle ustensiles de fer et de cuivre exclusivement dch. d. tziganes gemacht sind, d. auch d. einzige maréchaux-ferrants du pays. D. Roumains v. Transylvanie moins arriérés. D. boyars, d. gesetzlich d. Monopol de toutes les productions alcooliques de leurs domaines, tiennent cabaret et alimentent l'ivrognerie. Bauer bringt alle zahlreichen Festtage d. rite grec im Cabaret zu. Ihr einziges Familienessen *mamaliga* (pâte de farine de maïs apprétée à l'eau.) Dans les bons jours, la mamaliga se mange avec du lait, du fromage frais ou du poisson salé. Noch vor einigen J. ihre Wohnungen nur d'obscures tanières, des trous creusés dans le sol (heissen bordei, jezt meist d. Zigeuner darin). Jezt fst überall des chaumières. Diess mit d. Vdienst d. Kisseleff. D. costume du paysan danubien dselbe seit Trajan.

Als d. Réfugiés d. montagnes, nach 3 Jhhdten d'attente, in d.v. d. Barbaren verlassene Ebene zurücksteigen, ils reprirent le travail en commun u. firent de toute la plaine une propriété commune (ager publicus.) In d. Bergen hatte d. lange domicile u. Exploitation erbliches Privateigenthum erzeugt. Dahr d. classe de propriétaires mosneni, im Unterschd v. d. propriétaires collectifs. Später, dch transformations arbitraires ou consenties, auch mosneni in d. plaines. Aber zur Epoche d. Radu Negru u. Bogdan, d. propriété territoriale individuelle dans les montagnes, collective dans la plaine. Grade weil s. hier domaine public, glaubten d. princes sich berechtigt d'en détacher des lambeaux. Anfgs Belohnung d. Dienste einiger boyars ou chefs militaires. Einige donations auch faites à des bourgs, villages ou villes, en y attachant des conditions de charité publique. Beaucoup de ces donations, administrées par le régime communal, sont restées intactes jusqu'à nos jours. Bld donations privées an d. favorits du prince. Ferner Schenkungen an Kirchen u. Klöster m. d. Bedingg d. Schulerziehung, Armenpflege etc. etc. D. moines waren nur fideicommissaires. Aber auf dsen domaines so détachés paysans cultivateurs, propriétaires, non à titre individuel, mais à titre collectif. Transaction dhr, als consécration d. droit antérieur du paysan. D. nouveaux propriétaires, boyars, monastères ou communes, divisèrent le sol en trois parties égales : 2 de ces parties furent cédées, subdivisées en petits allotements, aux colons possesseurs. D. 3te, reservée à la propriété nouvelle, devait être cultivée par les colons au profit du propriétaire. Dieses Eigenthumsrecht d. Bauers, grévé d'une hypothèque en travail, erblich. Dse division territoriale herrscht noch.

Dse constitution nouvelle d. propriété nach u. nach eingeführt, à mesure des donations. Anfangs keine andere Regel als d. 3 Theilung; d. détails livrés à l'arbitraire. D. Zahl d. Arbeitstage nicht bestimmt. Bauer so oft gezwungen de laisser ses propres champs en friches.

Es hatte sich auch in d. plaine eine zahlreiche Klasse kleiner und individueller Eigenthümer, *mosneni* gebildet : classe moyenne. Boyars u. Klöster machte ihnen une savante guerre de chicanes et de violences. D. Boyars u. clergé erhalten v.d. Prinzen Steuerfreiheit. Dher vermehrte charges auf d. mosneni. Dann d. Kriege m. Polen, Ungarn, Turcs u. Tartares, beständig d. mosneni zu Geld = u. Menschenleistungen verpflichtend, ils recourraient à d'onéreux emprunts. D. einzigen prêteurs d. boyars u. d. clergé ; usure ; fallen m. ihren propriétés in d. Hände d. usuriers. Endlich, d. iniquités judiciaires vinrent à l'aide de l'usure. On exigea des titres d'origine, wo blos d. droit de premier occupant. Wo des titres exist. verfälscht od. entwrdt dch d.agents d.Prince od. d.Boyars. ⟨Vor⟩ In d.Gerichten endlich fand d. Bauer d. Boyaren wieder entscheidend. Pfaffen u. Boyaren unterstüzten sich wechselseitig. So d. décomposition d. petite propriété rapide. D. plupart d. mosneni wdr convertis en corvéieurs. D. classe moyenne u. mit ihr d. forces vitales d. nation verschwinden.

D. Bauern an d. Boyaren gerächt dch d. Phanariotes. Sie übten dslben violences u. menées um d. boyars indigènes zu plündern, wie diese ggen d. mosneni. Verwdlten Massen von ihnen ebflls in Bauern — die *neamuri* d'aujourd'hui. D. boyars phanariotes ou phanariotisés perpetuent aujourd'hui le même système de pillage. In bden principalities auch dslben trafics zw. d. tribunaux u.d. spoliateurs. D. fortunes modernes st 30 Jh. beruhen auf procès de délimitation. Z.B. Stirbey, d.d. Oestreicher zurückgeführt, hatte pour bien patrimonial, bei Crajova, la terre de Mehedinezi*, contenant un petit nombre de hectares. Jzt eins d. plus vastes domaines des principautés ⟨dch⟩ m. 50.000 frcs Rente grâce aux procès intentés à tous les mosneni d'alentour.

D. paysan roumain nicht dégradé par la misère.

---

* Citeşte : Mehedinţi (Mehedintzi).

D. décadence vollendet dch. d. constitution de Serban[61] d. d. propriétaire cultivateur en serf verwandlte. Sie nun vkauft m. d. terres; d. propriétaire beerbt ihn à défaut d'héritiers directs; d. propriétaire fixe la durée du travail. Le propriétaire est tenu de fournir les instruments de travail, et de nourrir le paysan en cas de disette ou de maladie. D. propriétaire soll d. serf nicht getrennt von d. glèbe verkaufen; dss umggen. Bes. in d. Moldau, serfs confondus m.d. tziganes esclaves, vendus à la pièce. Verschiedene Revoltes, begünstigt v. d. princes phanariotes (contre les boyars indigènes.) Constantin Maurocordato dhr dch act v. *5 August 1746* prononça l'abolition du servage u. 6 April 1749, l'assemblée générale de Moldavie prit la même décision. Statt dssen d. abominable institution des *scutelnici*. Propriétaire nun auch nicht mehr verpflichtet d. Arbeitsinstrumente zu liefern etc. So d. paysan noch abhängiger v. ihnen. D. decret d. Maurocordato verpflichtet d. propriétaires de mettre à la disposition des cultivateurs les 2/3 du domaine. Travail obligatoire du paysan auf 24 jours bestimmt, outre la dîme des produits. Dse Grenze in d. Praxis nicht beobachtet. M. d. s. g. Emancipation auch d. Staatsimpôts u. réquisitions verfallen. Nun doppelt geplündert. *1768* d. Wallachei so rasch entvölkert, dss d. Porte drohend d. Charles Ghika[62] befahl de mettre un frein aux exactions. Erschrocken bewog er dch Versprechen d. Émigrés zurükzukehren. Decret v. *6 Februar 1768* schon ihnen garanties de soulagement zu geben. 1) les paysans en rentrant pouvaient s'établir sur un domaine de leur choix. 2) les journées de corvée étaient réduites à 3 f. d. 1te, 6 f.d. 2te u. 9 f. d. 3te und flgde J. D. dîme f. d. propriétaire blieb.

Auch dse engagements provisoires. D. Boyars kehrten sich nicht daran; bld d. Bauern wieder in d. Wälder u. Bergen fliehend. 1775, verlissen 10.000 Bauern auf einmal den Pflug, zerstreuten sich im Lande u. rächten sich dch Räubereien an d. Boyaren. Alexandre Ypsilanti renouvela les promesses de 1768; l'opiniâtre avidité des boyars en fit de nouvelles déceptions.

Ebso in d. Moldau. Les soulèvements des paysans appellent l'intervention du prince. Dch *un chrysobule v. 1 Jan. 1766*, Grégoire Ghika réduit la corvée à 12 journées. D. *Boyars* noch quelques années de ténébreux complots : en *1775*, 7 grands boyars, l'évêque métropolitain en tête, se presentent devant le prince, le sommant d'abroger le chrysobule, et demandant 36 journées de travail. Grég. Ghika weist sie ab. Dnach *30 Sept. 1777* gezwungen d'accorder un surplus de 2 journées et d'ajouter aux obligations du paysan : 1) un transport gratuit au bénéfice du propriétaire. 2) les réparations des dépendances de la propriété, magasins, aires, moulins, cabarets, digues d'étangs etc. etc. Bleiben d. haines d. Boyars ggen Grég. Ghika ; ermuthigten d. Turcs ihn assassiner zu lassen, nachdem er ggen d. cession d. Bucovine protestirt.

1790, une protestation générale des propriétaires devint l'occasion d'une nouvelle constit. rurale appelée *urbarium*. Elle supprimait les journées de travail, et les convertissait en tâches déterminées par mesure de superficie, tant en labourage, qu'en sarclage et fauchage etc. So kannte d. paysan d. limites de son travail. Abr f.d. Boyar Gesetz nur Existenz,lorsqu'elle offrait le texte à de nouvelles chicanes. Il avait constamment multiplie les journées de travail, les mesures de superficie. Aber beibehalten d. division du sol en 3 parties, dont 2 3 pour le cultivateur.

1816 : *Nouvel urbarium, décreté par Caradja* — combinaison des deux modes d'exploitation. Er fügte hinzu 2 journées de travail : 1 à l'automne, 1 au printemps, + le transport d'un chariot de bois aux approches de Noël, de la forêt de* la maison seigneuriale, et un autre transport à 6 heures de distance.

Ferner Grundmodification : Transformation de la propriété collective des cultivateurs en emphytéose, sous le nom de *claca*. „La claca, dit l'article premier, est une espèce d'emphytéose usitée en Valaquie. Elle a lieu, quand le propriétaire reçoit le clacas, c. à d. l'emphytheote, pour demeurer sur sa propriété".

---

* Citeşte : à la maison.

Les autres Phanariotes avaient tenté de diminuer les abus des propriétaires, pour ajouter proportionnellement aux impôts du paysan. Caradja vermehrt abus du propriétaire et du fisc. Hauptdilapidateur, übertraf s. Vorgänger. Er war pour beaucoup in d. Révolution d. Vladimiresco, faite au nom des paysans contre les boyars et le fisc.

Vladimiresco's Revolte (s. Armée fst nur paysans) u. eingeborene Prinzen bewirken zunächst Mässigung auf Seiten d. Boyaren. Grégoire Ghika beschüzte d. Bauer energisch. 1822—1828 d. bsten Jahre f.d. Bauern. Nun *1828* d. invasion russe, transformèrent le paysan en bête de somme pour traîner les canons et les chariots de guerre.

Kisseleff posait sich al protecteur d. Bauern; verspricht Reformen; vertraut dann le travail de réforme einer commission v. Boyars, worunter Stirbey u. Bibesco.

1831 endlich d. règlement organique. Darin d. Bauer gesichert s. 2/3 du domaine de tout propriétaire. D. Verbesserungen, die er macht: Garantien ggen d. Expulsion, nur als individuelle Strafe zugelassen u. dann nur mit indemnité.

Obligations d. paysan: 1) *rente* (*dîme des produits*. En Valaquie 1/10 de tous les produits, 1/5 du foin, 1/20 du vin; en Moldavie, 1/10 des vins.) So wenn d. produits = 1000 frcs, hat d. Bauer 100 zu zahlen; also wenn d. net income = 200, 50%; wenn = 100 frcs d. Ganze d. Reinertrags.

(*D. Bauer zugwiesen in der Wallachei*: 1) pour l'emplacement de sa maison et de son jardin, 400 stagèns (environ 2 mètres carrés) en plaine, et 300 dans les montagnes. 2) 3 pogones (1 pogone = 1/2 hectare) de terrain de labour. 3) 3 pogones de prairie à foin, wenn d. Bauer 5 bêtes à cornes; wenn weniger, weniger; wenn keine, keine prairie.)

2) *des journées de travail et des corvées*. 1) 12 jours de travail; 2) 1 jour de labour; 3) 1 transport de bois. In d. Moldau leztere Bedingung noch härter.

Aber d. journées ne se calculent pas sur la mesure du temps, mais sur la mesure de la tâche. Nach. d. règlement organique, d.

12 jours de trav. = 36 jours, le 1 jour de labour = 3, le transport à 3 jours. *Total 42.* In d. Moldau: *48 jours.* Früher, wenn d. Boyar Arbeiten, die nicht in d. gesetzlich bestimmten Tagen vollendet, wandte er sich an d. Bauern, d. sie freiwillig thaten; wartete aber, bis ihre eigenen Arbeiten fertig, lässt s. dafür danser u. boire. *D. règlement obligatoire* * verwandelte dass in servitude obligatoire. Les villages furent tenus de fournir au propriétaire pour travail extraordinaire, 4 hommes sur 100 familles; 3 wenn 63–75 familles, 2 f. 38–50, 1 f. 13–25. Ähnlich in d. Moldau. Dse neue Obligation heisst *iobagie* (kein rum. Wort = servitude). Dse iobagie in d. Wallachei = 14 jours pour chaque paysan en Valaquie, à 36 en Moldavie pour les habitans de village de 200 fam.; à 72 pour les autres. Kommen so all together 56 jours de travail auf d. wallach. Bauer; 84 in d. Moldau in d. einen, 120 dans l'autre.

Nun wegen d. rigueurs des longs hivers, d. année agricole nur 210 Tage; davon abzuziehen, 30 dimanches, 10 jours fériés, 30 de mauvais temps, *total 70.* Bleiben 140 jours. Bleiben d. paysan in d. Valachei 56**, in d. Moldau 56 in den villages etc. u. nur 20 in d. villages über*** 200 familles. Diess d. officiellen Arbeitstage. Dabei fügt d. Règlement hinzu en déterminant la tâche de chaque journée, de manière à ce qu'il y ait toujours, pour terminer la tâche, à prendre sur le lendemain. D. Arbeit f. einen Tag so bestimmt, dss kein Mensch sie in einem Tag liefern kann.

D. journée de sarclage z. B. so bstimmt dch d. règlement économique, dss sie beginnt (m. Unterbrechgen, of course) im Mai pour finir au mois d'Octobre. Dabei wählt d. propriétaire immer d. beste Zeit. So muss d. Bauer s. eigenen Acker vernachlässigen. L'impôt et la faim nécessitent l'emprunt; d. prêteur wieder d. paysan****; *leiht* ihm nicht Geld, sondern *Brod*, au prix courant, c.à d. Marktpreis d. vendeur zu Ibraïla od. Galatz.

* Citeşte: *organique.*
** Citeşte: 84.
*** Citeşte: unter.
**** În Regnault: „Le prêteur du paysan est le propriétaire" (p. 311).

Dfür d. paysan hypothèque son travail libre : L'accumulation du travail obligé par le règlement et du travail imposé par la nécessité, nimmt weg tout le temps de la population rurale. So sa concession de terrain d. illusoire, hat dfür weder Zeit noch Arbeitsinstrumente.

Bei d. Boyars d. Moldavie d. exploitation schamlos, offen, brutal ; bei denen d. Wallachei versteckt unter legalen Formen u. Contracten : d. ersten wie Feudalbarone, d. 2ten wie Juden du moyen-âge.

Nach einem article d. règlement, haben d. Boyars d. Recht v.d. paysans des journées corvéables zu verlangen, in Arbeit od. Geld. In d. Moldau muss d. erste, dafür d. journées de travail d. ganze Jahr dauern lassen. D. Wallache zieht d. opération financière vor. D. Tarif f.d. Anschlagung d. main-d'œuvre en argent nach d. règlement alle 3 J. legal fundirt dch d. assemblée générale (bloss aus Boyaren bsthd.) Nie en rapport avec la valeur réelle. Ferner d. contracts de gré à gré. Erst in Geld d. Verpflichtg d. Bauern angeschlagen, höher als er leisten kann ; dann wieder in Arbeitstage verwandelt, décuplé par les intérêts.

Sur 330.000 familles de paysans en Valaquie, si le fermage se payait à 5% de la valeur du terrain, il aurait dû être payé jhrlich à la propriété 11.550.000 piastres. Aber, nach d. évaluation du règlement, payé 51.810.000 piastres × 22 (Zhl d.J.d.d. Règlement roule) 885.720.000 piastres prélevés usurairement par les boyars sur le peuple. In d. Moldau f. dslbe Zeit 668.000.000* piastres. Zus. 1.554.520.000 piastres od. about 540.000.000 frcs. Darin nicht eingerechnet dîme, transports u. abus.

Nach *art. 146* du règlement, d. propriétaire allein d. Recht de vendre sur sa propriété Wein, Schnaps et autres boissons, de tenir boucherie et magasin d'épicerie, d'avoir des moulins et de pêcher dans les étangs. Propriétaire also monopol aller Consumationsartikel ; verkauft en an juifs u. grecs ; so ist d. denrées de première nécessité 30% theurer in villages als in

* În Regnault : 668.800.000 (p. 314).

villes, Boyar verhdlt im Winter auch direct s. Getränke ggen Arbeit im été.

Nun d. fisc : Boyars u. Monastères zahlen keine Steuern; also fst ganz d. paysan. *Capitation* : (Nach d. règlement) Jeder paysan jährlich 30 piastres; ferner : 1) 6 journées de corvées f. Wegebau, macht nch d. système ordinaire 24 journées; 2) *2 paras* par chaque bête d'attelage, pour droit d'entrée et de circulation dans les villes, et 4 paras pour la capitale; 3) droit de péage des ponts publics ou privés, construits par les paysans eux-mêmes; 4) service militaire par conscription, *1* homme sur 50 familles. Enfin, par *suite de l'allègement des impôts*, sagt d. règlement, *le prix du sel a dû être haussé.*

Nun die obligations envers les communes : Unter verschied. Titeln v. versement in d. caisse communale, Wicinalwege. Register, Dorfschulzen u. instruction primaire, dépôt dans les magasins de réserve d'une quantité de maïs.

Zus. in d. Wallachei à l'état et la commune : *150 piastres.* Bauer dhr wahrer serf de glèbe.

En *principe* hat d. Bauer d. Recht d'abandonner la terre où il se trouve; aber *en détail* : (nch d. règlement)

Nur 2 Familien dürfen une même terre im Laufe d. Jahres verlassen; ein Bauer, d. d. Domicile wechseln will, muss :

1) 6 Monate vorher d. Ispravnik (préfet) u. propriétaire avis geben; 2) baar u. voraus alle prestations d. Jahres (qui comptera du jour où il quittera la propriété) d. propriétaire vorauszahlen, 3) verser in d. Kommunalcasse. Summe = son capitation communale annuelle; 4) s'acquitter d'avance de sa capitation pour toutes les années qui restent à courir jusqu'au récensement. (Art. 149 du règl.) D. récensement se fait nur alle 7 Jahre, so dass er 5—6 J. capitation oft voraus zu zahlen. Endlich s. Haus, d. er gebaut, ⟨propriété⟩ champs die er travaillé, restent d. propriétaire sans indemnité. So d. changement de domicile impossible.

In d. Wal. protestirten d. Bauern ggen d. règlement; les soldats russes, envoyés dans les villages, prouvèrent à coup de fusil la douceur du règlement.

In d. Moldau Art v. Bauerinsurrection; répression plus cruelle, le sang inondait les sillons où l'on enchaînait le paysan.

Beständig Flucht moldauischer Bauern nach d. Bucovina, Bessarabie,Dobroudja ;so d. Wallachen nch Transylvanie,Serbie, Bulgarie. En vain d. bords des fleuves activement surveillés et comme en état de siège; les émigrants franchissent les intervalles libres de troupes; bes. im Winter wenn d. Donau gefroren. Mehr als 40.000 familles s. etablirt le long de la rive serbe; in Bulgarien u. bis nach Romélie heute plus de 100.000 qui ont quitté le pays depuis le règne du règlement organique, et leur nombre augmente tous les jours.

Nach d. Krieg v. 1828 Colonie v. 30.000 Bulgarenfamilien avait créé en Valaquie de magnifiques établissements agricoles. Les oppressions du règlement forcèrent la colonie de se dissoudre: les Bulgares repassèrent le Danube; die blieben errichteten 2 petits bourgs, gaben abr d. Agricultur auf. *1834, 1835* u. *1836* mehr als 12.000 familles transylvaines établies en Valaquie, depuis half a century retournèrent dans leurs pays.

D. dépopulation so rasch, dss Alexandre Ghika darüber erschrak. V. *1837—42* tritt er f. d. Bauern ggen d. Boyars. Dss brachte d. assemblée gen. ggen ihn auf. *1842* schrie einer d. boyars in d. assemblée: „*Le paysan est le capital du boyar*". Bibesco, tout en diminuant les 2 journées de l'iobagie (1843, v. 14 auf 12 journées), il augmenta les jours de travail aux grandes routes, doubla le péage des barrières et enchaîna davantage le paysan à la terre du boyar.

Clergé, monastères :

D. prêtre d. village en Moldo-Valaquie theilt d. Leben und d. corvées d. Bauern; kann nur lesen d. livres imprimés de l'église, d. divin office verrichten et réciter les évangiles dans la langue nationale. 1848 Seite an Seite d. paysan. Bauer ne

connaît d'autre lecture que l'évangile, exorcismes, anathèmes, superstitions.

Prêtres des villes intrigants. Schufte wie d. Boyars. Auch d. métropolitains.

Monastères : ursprünglch fideicommis f. d. ager publicus ; m. conditions obligatoires ; schon unter d. princes indigènes, verbunden m. d. boyars, oublient les clauses des donations· D. Phanariotes, dch ihren Reichthum gereizt, mischen sh bld in d. Verwaltung des biens monastiques ; vernichten erst ihre ursprünglichen Eigenthumstitel. ersetzen sie durch ihre eigene *chrysobuls* ; in diesen *widmen* sie d. reichsten dieser monastères aux communautés grecques du St. Sépulcre, du mont Sinaï ou du mont Athos. Dhr dse monastères verplichtet offrandes dsen couvents zu schicken. Dse erhalten bld. v.d. Phanariotes d'autorisation d'avoir, dans les monastères dédiés, *des Igoumènes* (abbés) pour les représenter et gérer en leur nom. L'hommage dégénéra en servitude ; d. abbés grecs bemächtigten sich d. gzen revenu ; bld sie disposent des fonds. Die biens des indigènes roumains donnés au riches couvents du Sinaï et d'Athos, et près d'un tiers d. propriété foncière, in d. 2 Provinzen, livré à des mains étrangères. Dse Usurpations bis zur Expulsion d. Phanariotes. Grégoire Ghika u. Jean Sturdza réclamiren bei d.Pforte, d. d. moines grecs zwingt de rendre ce qu'ils avaient pris.

1828 Russland führt d. moines grecs in d. principalities zurück. Szt s. wieder in Besitz d. monastères, consacré dies dch d. règlement. D. règlement décida dass une redevance annuelle de 2.000.000 piastres (700.000 fcs) serait allouée par les couvents à la caisse des écoles moldo-valaques ; dagegen aber 300.000 piastres f. d. Patriarch v. Constantinople, pour subvention aux écoles grecques de la Turquie.

59 monastères en Valaquie, 43 en Moldavie ; davon 28 dédiés au mont Athos. Revenu total davon : 10 milions de fcs ; dse also payent chaque année aux monastères grecs situés hors du pays. D. couvent du mont Athos figure approximativement pour le quart.

Dabei, auf d. Protest d. moines grecs, entschied d. russ. Gesandte zu Constant. dss whnd 10 J., d. moines grecs keine Steuern d. Staat zahlen sollten, dont ils détenaient les biens, i. e. bis 1843. In ds. J. schlug Russland vor de transformer d. cultivateurs des terres des couvents u. d. moines grecs selbst in sujets russes, dépendant des consulats de Bucharest u. Jassy. Dss war abhängig machen v.d. jurisdiction consulaire russe 1/5 du territoire des principautés. Mönche wiesen dss zurück. Darauf überliess sie d. Czar d. hostilités des Roumains. Bibesco legte ihnen contributions aller Art auf; emprunts forcés, dons considérables, bei jeder Gelegenheit, reconnaissance de leurs abbés etc. *1847* Mönche gezwungen de recourir à la Russie. Firman, dicté par ambass. russe, legt ihnen auf jährlich 20.000 Ducats (240.000 fcs pour les 2 principautés).

Theil dses mold-val. Geldes giebt d. moines grecs in Palestina ihr Übergewicht. Une bonne partie est reservée à la légation russe de Constan. qui s'en aide merveilleusement dans ses intrigues.

Tziganes : esclavage; in beiden princip. zus. 300.000 âmes, zahlreicher in Moldau als Val. 140.000 in Transylv., Bucovina, Banat de Temeswar (*Gypsies*) (nennen sich Rômes.) 1848 le gouv. provisoire proclama leur affranchissement.

1830 d. Boyars, déjà mécontents de perdre les scutelnici, lassen sich ihr Eigenthum auf d. gypsies consacrer durch Kisseleff. *1834* le col. Campineano affranchissait tous ses esclaves. Dse meist ignorants et nus ne surent que faire d'une liberté qui les affamait. Stirbey zeichnete sich aus als Verkäufer v. Tziganes, erst en détail, dann d. Rest d. Banquier Oprano f. 120.000 fcs. D. nationale Opposition wollte indemnité pour le rachat. Stirbey, d. effronté maquignon, will sich d. Verdienst dieses Gesetzvorschlages zueignen. Allgemeine Entrüstg.

1837 Alexandre Ghika ordonna l'affranchissement de tous les Tziganes appartenant à l'Etat. 4000 familles so befreit, auf d. Güter d. Boyars vertheilt, d. ihnen terres de labour gaben u. à l'égal d. paysans considérés sollten. Gyps-Abgaben an

d. trésor (unter ihnen chaudronniers, serruriers, maréchaux ferrants etc.) Dse 4000 familles bringen jzt d. Staat 90.000 fcs. revenu.

31 Janv. 1844 Jean Stourdza présenta d. assemblée moldave un projet d'affranchissement des esclaves des monastères et du clergé.

Classe moyenne. Juifs et Grecs. Commerce in d. Händen d. Juifs u. Grecs. In d. Wallachei Juifs expulsirt, remplacés par des Grecs. Nur d. nom d. usurier changé. Commerce verachtet, weil d. commerçant.

D. Boyaren oft afferment leur propriétés d. Juifs u. Grecs. Dse wieder sous-fermiers aus ihrer race... Middlemen de l'Irlande. Baux se fondent sur le nombre des paysans attachés aux terres. In der That le paysan affermé. D. Juif d. Boyars commode pour tous leurs vices. Juifs leihen auch d. Boyars nie unter 12%, oft zu 20%. Grösster Theil d. terres ihnen verhypothekirt.

XII. Résultat d. magyarischen Politik: Les Serbes et les Croates relevèrent le trône renversé de l'Autriche et les Roumains de la Transylvanie ouvrirent aux armées russes le passage des Karpathes.

1848. Insurrections des Roumains de la Transylvanie contre les Magyars. Vorher lutte pacifique... Magyars, im X. Jhh. settled in d. montagnes, qui avoisinent la Moldavie, aux sources de l'Olto* ; nehmen so ein un coin de l'ancienne Dacie — *Szeklers* (Débris des soldats d'Attila.) Dse wden d. Alliirten d. Magyars, venus plus tard de l'Asie: Les bandes hongroises conduites par le roi Tuhutun [63]) rencontrèrent l'armée des Roumains près de Gyula; siegten; d. Roumains jurèrent fidélité aux Magyars, in einer Ebene genannt noch Eskiello: v. Esküdni, prêter serment. D. Magyars les réduisirent en vasselage, et se partagèrent entre eux les terres et les forteresses.

---

* Textul lui Regnault este următorul: „Les Roumains de Transylvanie s'étaient maintenus libres jusqu'au Xe siècle. Cependant quelques débris des soldats d'Attila s'étaient fixés dans les montagnes qui avoisinent la Moldavie, aux sources de l'Olto" (p. 352).

12th Jhh. Colonies saxonnes, agricoles et commerçantes, appellés dch roi Geyza II ihre Hauptsitze Hermanstadt u. Kronstadt. Leurs terres s'appelaient *fundus regius*. Nicht feudal. Bloss einfach sujets du roi; bldten corporations libres,régime municipal, unter chefs de leur nation, élus par eux; dse colonies entwickelten sich sehr unter d. östreich. Herrschft.

Magyars besiegt dch d. Ottomans; Soliman trennt Transylvanien v. Ungarn, giebt dses als province tributaire d. Isabelle[64], veuve de Jean Zapolya. Auch nun blieben d. Magyars seigneurs, d. Roumans cultivateurs et vassaux. Immer des Magyars an d. Spitze d. Transylv. armées — d. Bathori, Bethlen, Rakotzi.

1526 : les Magyars de la Hongrie, pour se délivrer des Turcs, le donnent à l'Autriche etc.

*1698** dtto d. Magyars v. Transylvanie dch d. traité v. Carlovitz. Magyars betrachten falsch Transylv. als integrirenden Bestdtheil v. Ungarn.

Nch d. magyar. Gesetz (bis 1848) d. Roumains, in Transil. assimilés aux Grecs, Juifs, Slaves, Arméniens, Tziganes ... auf ihrem eignen Grund u. Boden „nation tolérée". „Défense est faite aux Roumains de porter habits et pantalons de draps, bottes, chapeau de la valeur d'un florin et chemise de toile fine". Nannten sie „la plèbe vagabonde". Bilden 2/3 indess d. Einwohner, whd Magyars, Saxons, Szeklers, Hongrois, Grecs, Arméniens etc. nur d. andre 1/3. Mag. Groundlaw: *Nobilitas Hungarica est*. 12, 13, 14 Jhh. lutte sanglante zw. d. Mag.u.Roumains. Dse appuyèrent d. invasions des Ottomans, Hptursache qui mit ces derniers in Besitz du Banat (de Temeswar). Als Lohn gbten dse (Ottom.) d. Roumans ihre Rechte wieder. M. d. Oestreichern, le joug magyar s'appesantit de nouveau sur les pop.roum. Cour de Vienne musste mehrmals intervenir. Insurrection d. Hôra ... D. Roumans v. Transylvanie, Banat, Bucovina nennen d. Mold.-Val. noch tzara (la patrie) ... Nch d. insurrec-

* În realitate, 1699.

tion d. Vladimiresco, un journal spécial, organe des Roumains, fondé à Cronstadt, sous le nom de *Gazzette de Transylvanie* ...

Einige J. vor 1848 d. Magyars d. langue magyare d. latein, als officielle unterzuschieben, v. Oestreich erlangt. (1846) „*Nolumus magyarisari*". Schon im 1846 Insurrection gegen d. Magyars nach. Protest auf d. Diet d. croatischen Deputirten. (les seuls admis parmi les Slaves.) D. gouv. hongr. accordirte nur délais ... Széchényi[65] ...

1835 : *Louis Gaj*[66], in d. ville d'Agram. Slav. move. in Oestreich (literary.) Agram — centre de l'action illyrienne ... En Transylvanie (liter. rom.) le professeur Simion Barnutz ...

Diète de 1847: on fit montre des plus injurieux mépris envers les Slaves et les Roumains ; fondre toutes les nationalités dans la nationalité hongroise ; Kossuth verdankt dem Theil of his influence auf d. Diète.

1847 séances des mois de novembre et de décembre agitées violemment, dauert fort in d. *premiers jours de 1848.* Kossuth schlägt offen vor d'introduire la langue hongroise in d. écoles primaires des Slaves et des Roumains, de proscrire tout autre idiome, et de contraindre même les prêtres d'officier en magyar. La tyranie n'usait plus de ménagements.

1848 Februarrevolution Magyars glaubten d. Moment gekommen de fonder sur la ruine des autres nationalités, *la grande patrie hongroise, la forte et puissante nation magyare.*

13 Mars, 1848 : *Wiener Revolution.*

14 März 1848 : Kossuth schlägt Deputation nach Wien vor. 300 magnats dahin in attila national, le kalpack en tête, le sabre au côté, presentiren Ferdinand d. Adresse d. Diète, kehren nach Pesth m.d. signature royale. L'art. 12 der neuen Const. décrétait l'incorporation de la Transylvanie à la Hongrie. Auf d. zu Wien adoptirten bases arbeitet d. mag. Diet Constit. aus : Transylvanie declarée pays hongrois ; nur ungarische Sprache, aussi dans les municipalités et les comités des districts chargés de l'élection des députés. Droit électoral fondé sur le cens ; et tous ceux qui possèdent — des Hongrois.

18 März 1848 : Kossuth in d. Diet : la Hongrie ne doit son existence qu'à la noblesse. Le noble c'est le Magyar. D. noble allein zu guider la nation.

Kossuth slovaque, fils d'un pauvre laboureur de *Tjkely* : son nom en slave bdtet *cerf* ; heirathet Therèse Wesselényi[67], fille d'un magnat... Dch dse protection kam er in d. diet ; d. élection dses parvenu kostete Batthyány 100.000 florins...

Art. 18 d. Constit. § 6 : „emprisonnement de 4 années pour tous ceux qui oseraient parler contre *la parfaite unité de la nation hongroise*". Dabei provocation in Flugschriften gegen d. andre nationalités.

Bewegung (préparatoire) im Norden v. Slowaken u. Ruthenien ; Süden Serben, Croaten, Slavonier ; Osten Deutsche. Aber dse alle nur bedroht ; dggen *Art. 7 d. Const.* prononçait l'incorporation de la Transylvanie. Des réunions dans tous les villages, mouvement génér. des campagnes. Alarm in Diète de la Transylvanie (exclusiv Magyaren) ; d. seigneurs magyars fliehn nach Clausenburg, siège du gouv ; wo bestehn d. Diète solen prononcer l'incorporation : sie könne allein empêcher le massacre gén. des Hongrois, médité dch d. Roumains. Verführen Leményi, évêque de Blajium, d'élever sa voix pastorale en faveur de l'union. Nicht gehört darauf.

25 Mars 1848 : proclamation manuscrite en circulation parmi les Roumains de Hermanstadt. (anonym Verf. : Siméon Barnutz.) Schliesst : „*pas d'union avec les Hongrois, avant que nous ayons le droit de traiter avec eux de nation libre à nation libre*". Dslben Tag energ. Protest d. Croaten worin sie verweigern de reconnaître le minist. hongr. et la nouvelle const.

26 Mars 1848 : 2te Proclamation d. Barnutz, invite le peuple de se réunir en assembl. gén. Colportirt dch d. jeunes gens in d. campagne.

Abend dslben Tags réunion d. jeunesse v. Blajium im Haus v. *Abraham Ianko.* Beschliessen f. *30 April 1848* d. Volk nach Blajium zu berufen (an einem dimanche). L'acte de convo-

cation rédigé dch Prof. v. Blaj : *Aaron Pumno*; colportirt v.d. jeunes gens.

Gouv. legt nieder in allen chancelleries des villes f. signature acte d'adhésion à l'union, Drohungen, flatteries angewndt etc. Nützt nichts violence d. gouv. hongr; arrestations (u.a. d. avocat Michès)[68].

D. Dimanche de Quasimodo, 30 Apr. 1848 strömt d. Volk v. allen Seiten nach Blajium. Gouv. hatte d. Versammlungssaal m. Truppen umringt. Ianko u. Butéano [69] arrivent m.d. montagnards (*Ianko* avocat, Sohn eines reichen Bauern). Nch d. Kirche, l'évêque célèbre dort la fête nationale. Arrivée v. Barnutz. *15 Mai 1848* als nächster Versammlungstag bstimmt, wo Beschlüsse gefasst wden sollen. In d. Bericht d. hung. Regierungscommiss. d. réunion v. 30 April genannt : „*Réunion de la plèbe contribuable*".

D. Saxons hautement contre l'union. Ungar. soldiers dchlaufen d. campagne pour empêcher les rassemblements des paysans; in d. Strassen d. Städte arretirt, flagellé jeder d. parle v. d. réunion f. d. 15 Mai.

D. professeurs Barnutz, Baritz, Cipariu, Lauriano, préparaient le programme de l'assemblée. D. journaux roumains (*l'Organe de la lumière*, à Blajium; la *Gazette de Transylvanie*, à Cronstadt, unter d. Direction v. Baritz) m.d. Devise : „*Pas d'union avec la Hongr*". Dggen d. Invectiven d. gouv. presse gegen d. parti national (schwatzen v. Communisme etc.)

12 Mai 1848 schon les habitants de plusieurs villages font leur entrée à Blajium.

14 Mai Versammlg im slben Saal wie 30 April. Reden v. Ianko, Barnutz, Lauriano, Baritz. Freilassung d. Michès verlangt

15 Mai 1848 Versammlg vorbereitet in d. Kirche; commiss. hongrois zuggen en grand costume hongr; lesen instruction en magyare vor, d.d. bishop Schaguna in roumanisch übersezt. Versammlung gehalten auf freiem Platz v.d. Stadt. Fahnen : *Virtus Romana Rediviva* (V.R.R.) (roth, weiss, blau) Ueber d. étendard ruban schwarz-gelb (östreichisch) (um

sich) unter d. Schutz d. Kaisers ggen d. Mag. zu stellen. 50.000 Mann. Bauern m. ihren popes. 2 évêques als présidents ernannt; vicepres. Barnutz u. Baritz.

Barnutz auf d. Tribune: Vorschläge: d. Versammlg erklärt sich assemblée gén. nationale de la nation roumaine en Transylvanie; Treue an Oestreich u. d. nation roumaine nation indépendante u. partie intégrante v. Transylv., m. d. droits que donnent l'égalité et la liberté; serment national. All acclamé. Bauern sllten provisoirement alle redevences d. propriétaires zahlen, bis d. iobagie abgeschfft. Auf d. diète v. Transylv. chaque nationalité vhssg zur Zahl repräsentirt. Abolition des privilèges etc. Jury etc. *Pétition rédigée v. Lauriano* (16 Art.) allgem. angenommen; 2 députations ernannt, eine um sie d. Kaiser, eine um sie d. Diet mitzutheilen. Comité permanent v. 12 für Hermannstadt ernannt.

17 Mai in Gegenwart d. Reg. Css. (d. loben d. tenue) d. Procès verbaux etc. in einer 3ᵗ u. lezten assemblée adoptirt.

29 Mai 1848 die (mag.) Diet v. Transylvanie votirt d. incorporation; d. déput. v. Blajium aus Pesth erfahren, dss Rebell, er nicht die Union anerkennt.

XIII. Michel Stourdza, nommé hospodar d. Moldau en 1834 dch Kisseleff. Apreté fiscale et dilapidation effrenées. Sogar Ruckmann muss einmal interveniren auf Vorstllg d. Boyars in Petersburg, zwingt ihn d. caisses d'état 500.000 fcs zu restituiren, besizt gegenwärtig 40 millions.

15 Mars 1848 2000 Boyars (Angst vor d. peasants) versammeln sich zu Jassy Hotel Regensbourg; assisté v. Prunco v. chef de police u. Stefanica Catardji [71]. Zeichnen Adresse an d. Prinzen, contenant une esquisse de constit. et la demande de quelques *changements insignifiants dans les redevances des paysans*. Stourdza répondit grâcieusement. Unter d. Boyars junge Leute méditaient le renversement d'un prince livré à la Russie. Verbdgen d. Roumains d. Bukovina. Vereinigg des alten Dacien etc., les agents russes au milieu d'eux, poussaient ... Vereinigten sich in d. maison Maurocordato.

28 Mars 1848 schickt dhin s. 2 Söhne *, mahnt sie ab v. d. Heftigkeit etc. sollten zu ihren Conferenzen kommen; 20 (ihrer zus.) gehn zum Hospodar, im Hof v. Soldaten garrottés u. trainés en prison. Aufregung i.d. Stadt. D. victimes gehörten zu d. ersten familles. In dslben Nacht lässt Stourdza cerner et envahir par ses soldats d. maisons d. principaux patriotes. Meist eingesperrt, einige fusillés à bout portant.

29 Mars 1848 u. flgde Tage Ftdauer d. arreste; exils; déportations; terreur. Retiré à Paris, st d. entrée d. Russes à Jassy, 1848. St d. Krieg m. Russld, (jezt) zu Baden-Baden.

Au lendemain des exécutions erscheint Gen. Duhamel, commissaire Russe; spricht en maître, ggen d. esprit rév. droht zgleich une enquête sur les actes illégaux qui avaient excité le soulèvement des Moldaves. Indss d. rasche Action d. Stourdza hat d. russ. Intervention prävenirt. Dhr nch Bucharest (in jdr Hinsicht wichtiger) Duhamel.

Bucharest: parti national f. Türkei; verlangt nur, sie solle sich m. ihr gegen Russld verbinden. *Chefs du parti national: 4 frères Golesci* (alte Boyarenfamille); Constantin Golesco, leur père, (complice de Vladimiresco). Ihr cousin: Alexandre Golesco. Gaben d. premier rôle ihrem ainé, *Nicolas Golesco. Ghristian Tell u. Georges Maghiero* d. 2 chefs militaires; (Tell major de la milice. *Maghiero* aus d. petite Valaquie; Türkenfeind darum, 1828 sous le drapeau russe, als chef de sa troupe de pandours; st 1830 juge de paix, président de tribunal, en 1848 nommé par Bibesco Ispravnik d. district de Romanati). *Héliade* (Courrier roumain.) *Prêtres de village*: *Jean Chapca*, curé de Celeïu, district de Romanati. (1848 exilé au mont Athos). *Prince Jean Ghika. Des jeunes Roumains*, élevés à Paris, fzs revol. — *Demetrius u. Jean Bratiano, Rosetti.* Alle kommen überein: *suzeraineté ottomane en opposition au protectorat russe.*

Man erfährt zu Bucharest d. tentative avortée de la Moldavie. Bibesco schickt Villara zu Duhamel. Héliade u. Maghiero

* Grigore şi Dimitrie Sturdza.

2 Juli Héliade u. Philippesco zurück. in Bucharest.
5 Juli Maghiero u. ses collègues.

XIV. Les Russes déjà aux abords du Pruth. Fameuse occasion f. Turkey. 2 mois se passent dans une fête générale. Discussion de réformes, abr d. question de propriété erst traitée, als schon d. contrerévolution à la veille de triompher. Hésitations de la Porte, indifférence des cabinets de l'occident. Thörichter Glauben in d. France républicaine. Boyars wieder frech, bes. déclarations sur leur propriété etc. Commission wegen d. propriété v. 18 Bojars u. 18 paysans. Gouv. wagte erst Schritt nch dsr Seite. D. Bojars, statt sacrifices, wollten noch on false pretexts neue advantages ermogeln.

19 Août. D. gemischte Commission dissoute.

Nch d. tentatives avortées v. 19 u. 29 Juni: Russld bearbeitet Constant., crédulité u. ignorance des Turcs. Sei soulèvement anarchique contre l'autorité du sultan etc. etc. D. Turquie wusste d. Ggtheil. Russ. Ges. droht: Handle d. Pforte nicht, so werde Russland handeln. Omer Pacha erhält ordre an. d. Spitze v. 20.000 Mann, m. d. Commis. d. Divan, Suleyman Pacha, nch d. Valachei vorzurücken.

31 Juli: Gouv. prov. erfährt, dss d. türk. Armée Roustschouk passirt, campait à Giurgevo. Selben Tag erschien Manifest d. Czar Nicolas „la révolution roumaine, l'œuvre d'une minorité turbulente, dont les idées de gouv. plagiat emprunté à la propag. dem. et soc. de l'Europe". Turquie aucun droit d'entrer à main armée sur le territoire des principautés. Lettre officielle d. Suleyman-Pacha, nch Bucharest dch s. secrét. gebracht, comuniquée aux boyars et notables convoqués en assemblée publique, manifeste contre la révol., plein d'insultes et de menaces. (lettre dictée par l'ambassade russe à Const.); befahl d. Roumains aufzulösen d. gouv. prov. u. zu nommer une Lieutenance ou Caïmacamie.

25 Juli Gouv. prov. legt s. Amt nieder, fordert d.Volk auf caïmacamie zu ernennen. Dzu gewählt Héliade, Nicolas

Golesco, Tell. Suleyman zeigt dch offic. Note d. corps diplom. v. Bucharest an, dss er in nom d. sultan dse lieutenance anerkennt, et l'invita à entrer en relations avec elle. Sul. P. au fond dchschaut d. russes, disposé à seconder le mouvement national. Commission ernannt m. d. Constitutionsproject f. Constant., Suleyman empfängt u. bewirthet sie in s. Lager zu Giurgevo, bei ihrer Dchreise. Meilleur accord zw. gouv. roum. u. d. envoyés de la Porte. Suleyman 3 Tage zu Bucharest, hommages d. population etc. Russlds intrigues u. menaces recommancèrent à Const. Journal *Prounco*, red. v. Rosetti, insultirt Russld. Dfhin Drohungen Russlands an d. Türkei. Turquie abandonée de la France et de l'Angleterre. D. députation roumaine m. d. Constitutionsentwf zu Const. pas admise au divan. Suleyman Pacha remplacé par Fuad Effendi : Dsr order de n'agir que sous la direction de Duhamel.

Désordres au sein du gouv. roumain, bes. seit Rosseti die Direction d. minist. de l'intérieur u. I. Bratiano ministre de la police, statt Mossoïu (cousin d. Héliade.)

6 septembre : 20 individus erscheinen v. d. 3 membres d. Lieutenance, verlangen d. Original d. règlement organique u.d. *archontologie* (*le livre d'or* où sont inscrits les noms des boyars), um sie brûler publiquement. Clameurs immenses dans la rue. J. Bratiano à la tête des groupes les plus bruyants. D. bandes envahissent d. intérieur du palais, enfoncent les portes du secrét. d'Etat, enlèvent les 12 vol. in fol. de l'archontologie. D. règlement ne se trouvait pas. War déposé dch d. gouv. chez un frcs. Lagrange [72]. Chargé par le gouv. d'en faire 2 parties *. Enlèvent hier d. Règlement. Auto-da-fé public. Werfen dann um, auf d. colline de la Métropole, un monument élevé sous les auspices de Kissel. en commémoration du Règl. org.

Nachricht kommt im türk. Lager an Duhamel. Fuad [73] giebt d. Omer ordre gegen Bucharest zu marschiren (*Omer Pacha*, Jean Lattas. Croate.)

---

* In Regnault : „deux copies" (p. 456).

Maghiero an d. Spitze v. 1 500 réguliers u. 2 000 Pandours in d. petite Valaquie, à un endroit nommé camp de Trajan.

D. Lieutenance sandte Minister, pour complimenter Fuad. Nicht vorgelassen. Türk. Lager 2 lieues v. d. Capitale ; nouvelle députation (foule de citoyens u.d. Mitrop.), nicht besser empfangen ; d. armée turque vint se placer à l'occident de la ville, sur une colline située au nord du monastère de Cotracéni. Mitten im camp la tente de Duhamel.

24 Sept. Fuad lässt d. Metrop. wissen, er wde, dans son camp, eine Deputation v. Boyars u. notables d. ville empfangen.

25 Sept. Kommt dse Deputation ; mehr als 200 Personen ; Fuad verlisst Manifest, worin d. révolution „inspirée par le communisme" genannt ; dissolution d. Lieutenance, nomination d'un seul caïmacan (*Constant. Cantacuzène.*) Dsr, averti im voraus, im Schoss d. Deputation present. Fuad ruft : „Que les hommes fidèles au règlement me suivent." 40 flgen ihm ; (Ciocoï u. Cantacuzène.) D. andern verhaftet etc. D. Abend eingesperrt im Kloster Cotracéni.

Unterdss d. nouveau Caïmacan u.d. Boj. réact. rentrent en Bucharest, escortés par les bat. turcs. Türk. brutalité. „Héliade se retire."

25 Sept. brutale férocité des Turcs. Infamies d. Turcs (Duhamel hinter d. massacres d. caserne.)

Nacht v. 25—26 Sept. Pillage, auch in d. Kirchen, d. anderen Morgen Ftder d. excès etc. 2 jours de vol et de meurtres. Fremden consuls zu Fuad u. Omer Pacha. La raison de ces saturnales? Omer so entrüstet wie sie ; Fuad gesteht son impuissance. D. Turcs dch ihre excès hatten nun d. Russen Recht zur Intervention gegeben. Duhamel schreibt am Gen. Lüders [74], qui campait sur les frontières.

29 Sept. 48. Russes entrèrent en Valaquie, entrèrent comme „libérateurs". Maghiero, retiré au camp de Trajan, hatte d. neuen caïmacan nicht anerkannt, faisait des nombreux enrôlements. *26 Sept.* 2 proclamations appelant d. gardes nationales u. dorobans, aux armes.

Lettre, datée du 26 Sept, signée v. d. caïmacan u. Omer Pacha befiehlt ihm de licencier son armée. Maghiero erfuhr zugleich d. massacres d. caserne. Sein Schreiben an Fuad Effendi, ermahnt ihn à prendre contre la Russie une attitude digne d'une grande puissance, d. d. *30 Sept.* darinnen u.a. : „les instigateurs de ces massacres, ce sont les Russes etc." fait le dénombrement des ressources que peut offrir l'alliance des Roumains. Occasion favorable pour les Turcs. Aber Fuad blos instrument d. Duhamel.

9 Octobre 1848. Maghiero une revue ; 30.000 soldats, pandours, dorobans u. paysans. Alle Anstalten getroffen, um d. Russen entgegen zugehn. Da kommt secrétaire d. consul anglais à Bucharest*, se présente au camp, v.d. agent brit. Colquhoun [75], lettre f. M. Mahnt ihn v. lutte abzustehen ; sich halten auf d. Terrain légal : garanties de la Turquie et des autres États europ.

10 Oct. Maghiero giebt nach m. Protest gegen d. invasion russe. Hat Mühe s. armée zu verabschieden. M. nach Hermanstadt mit einer vingtaine d'officiers. *Au camp d'Islaz le peuple des paysans inaugure la révolution* ; *à Bucharest, il la sauve* ; *au camp de Trajan, il est seul à n'en pas désespérer.*

XV. Esel Fuad protestirt au nom du sultan, sbld d. russes einrücken.

11 Oct. 1848. D. Russes établissent leur camp aux portes de Bucharest, dans la plaine de Kolentino. Bons rapports v. Fuad m. Duhamel dauern trotz dss fort. Flagellation en grand des paysans, la haute société à Buch. donnait des bals aux libérateurs. Hurereien d. Bojarinen m. Russes et Turcs.

D. Diète de Transylvanie, d. votirt hatte d. incorporation, 300 députés, dont 26** Saxons u. 3 Roumains, tous les autres des Magyars. Sft errichtet d. administration über d. gze territoire, des potences et des pals, m. drapeaux magyares u.d. inscription : *l'union ou la mort.* Rencontres sanglantes in d. campagnes zw. d. populations des deux races.

---

* Effingham Grant.
** În Regnault : 24 (p. 482).

Diète génér. convoquée à Pesth. Croaten u. Roumanen v. Transylvanie verweigern daran Theil zu nehmen; d. Roumains d. Comitat de Temesvar nehmen Theil, 15–16 voix, chef=deputé *Murgu*, bld in Opposition im Schoss d. mag. Diet.

Barnutz u. Lauriano vhftet; nouvelle assemblée convoquée à Orlat, près de Hermannstadt; d. 1t roum. Regiment, stationirt hier, macht cause commune m.d. peuple. D. Orlat assemblée protestirt gegen die union; erklärt Kossuth's ministry nicht anzuerkennen, wde sich direkt ans Wiener Cabinet wenden.

60.000 hommes, armés de piques, haches, faulx, versammeln sich au ***Champ de liberté***, bei Blajium; Anschluss an Oestreich beschlossen, l'armement général de tous les Roumains. D. cause nationale greift um sich; d. 2t roum. Regim. in Transylv. geht über etc. etc. *Col. Urban*[76]... Auf d. diète zu Pesth, d. députés ***saxons*** u. ***roumains***, d. protestirt hatten, mussten sich flüchten nach Hermannstadt. Dort in assemblée mixte, alliance d. Saxons u. Roumains gegen die Magyars. Louis Gaj bewirkt d. Ernennung d. Jellachich[77] zum Ban v. Croatien.

28 Mai nouvelle insurrection de Vienne.

11 Septemb. Jellachich pénétré sur le sol magyar.

D. guerre in Transylvanie bd nur eine suite d'atrocités réciproques. Östr. *General Puchner*[78], m.d. titre de gouv. gén. de la Transylvanie kommt an, bld maître de toutes les campagnes. — *Janko* in d. Bergen. Dses pays des mines (chefs-lieux: Zalathna, Turda, Abrud) wd d. centre de la véritable guerre nationale.

Ende December 1848: Bem[79] in Transylvanie schlägt Puchner partout. 21 Janvier belagert Cronstadt; Rumanen u. Saxons schicken députés zu Lüders f. d. Intervention russe.

1 février 1849: 10.000 Russes franchirent les défilés des Karpathes ⟨per⟩ unter Gen. Engelhardt u. Comandant Skariatin. Mussten nach 15 Tagen zurück. (auch Oestreich desavouirte d. Puchner, d. Erlbniss zur russ. Intervention gegeben.) *Ianko* hält sich in d. montagnes d'Abroud-Banya, schlägt Hat-

vany . . . Dragos (selbst Rouman) mit Vorschlägen v. Pesth zum unterhandeln geschickt. Während d. conférences dch ambush Ianko, Butiano u. Dobra überrascht v. Major Hatvani[80]; erster entflieht, Dobra sft massacrirt, ⟨and.⟩ But. d. anderen Tag gefangen. Lâche trahison. In wenigen Tagen 3 000 Mann um Janko. Klopft d. Hatvany wder gehörig.

Ianko's Armee steigt auf 6000 Mann. Massacre u. incendie d. quartier hongrois in Abrud. Bem vergebens Vorstellungen bei Kossuth. Magyars wüthend über Bem. Bleiben opiniâtres, obgleich sie damals offres d'alliance v. d. Wallachei erhielten. Nic. Balcesco zu Kossuth gesandt, au nom de l'émigration valaque. Maghiero schreibt ebflls an Kossuth — en vain (d.d. Bade, 29 Mars, 1849) (warnt ihn vor d. russ. Intervention.) (schlägt union vor entre le peuple magyar et roumain.) „qui présenterait une barrière infranchissable aux Slaves du Nord" (will wallachische Legion f.d. Magyars bilden.) La Transylvanie, tout entière, aurait défendu le passage des Karpathes et l'intervention russe devenait impossible sur cette frontière. Gen. Lüders a lui même avoué depuis à un diplomate français à Bucharest, que sans les Roum. de la Transylvanie, commandés par Ianko, les Russes n'auraient pas été en état de se mesurer avec Bem. Kossuth repoussait avec mépris les offres des Roumains. Ianko salzt d. Magyaren gehörig ein. So paralysées d. victoires de Bem. Oestreich gab d. Roumanen nichts zum Lohn.

XVI. 17 Juin 1849 Paskiewitch[81] franchit les Karpathes du côté de la Gallicie. *Juli* ersten Tagen : Gen. Grotenhjelm pénetrait en Transylvanie par la Bucovine, Lüders par la Valaquie. 20.000 v. Bem's troupes dch d. Roumans en échec gehalten. D. Magyars machten aus ihrer cause celle d'une caste.

1 Juin 1849 : convention de *Balta-Liman*. Principaux articles : Annulation des droits électoraux, nomination des hospodars par les 2 cours, suppression de l'assemblée générale, remplacée dans les fonctions délibératives par un Divan ad hoc, no-

mination arbitraire de commissions de boyars pour la révision du règlement. nation placée à la merci du hospodar, et le hospodar à la merci de St. Pet. Pforte hatte f. Moldau zu ernennen, *Grig. Ghika*, cand. de Redschid, *Stirbey* f.d. Wallachei dch Gen. Grabbe [82]. Stirbey, le rédacteur du règlement organique, le spoliateur des mosneni, le vendeur des Tziganes... dilapidateur au dedans, servile au dehors. S. gouv. perpétuel trafic des fonct. Wählte d. verrufensten Schufte d. Bibesco régime zu d. bedtsten Posten — gens du phanar, agents de la Russie, corriphées de la boyarie, juges prévaricateurs, préfets concussionnaires etc. In d. Moldau dslben excès, aber d. faible u. indolent prince nicht ihnen associé. Stirbey bereichert vor allem s. famille. Son gendre Plaginos (dch suprême Urtheil v. Stirbeys Divan) beraubt 70 s. Gütern benachbarte mosneni families ihres Eigenthums.

Dsm régime d. principautés unterwfen, als

3 Juli 1853 les Russes franchirent le Pruth. Russld befiehlt d. Hospodar ihnen d. d. Sultan bestimmten Tribut zu zahlen. Ghika gehorcht nicht, geht nch Wien. Stirbey wartet erst einmal ab, bis d. Russen in d. Wallachei, schickt nch d. Moldau zu Gortch. Officiere, versichd s. dévouement.

25 Juli d. consul gén. v. Engld. theilt ihm d. invitation formelle d. Porte mit, sft u. provisorisch d. principautés zu verlassen. refuse d'obéir.

8 Aout, da er auf d. Auffordg v. Poujade [83], fzs. consul gén. zu Bucharest nicht gehorcht, amène dser son pavillon et quitte Bucharest. Stirbey erschrikt, se réfugia à Vienne.

September 1852, als jede d. Mächte d. f. d. Krieg rüsteten d. Allianz Östreichs suchten, un mémoire secret signé par les ex-hospodars Stirbey, Bibesco, Stourdza u. Grégoire Ghika fut remis au cabinet de Vienne. Les signataires, se donnant comme les représentants des 2 provinces, et promettant le concours des plus notables boyars, s'engageaient à faire placer la Mol-Val. sous la suzeraineté autrichienne, dans le cas où la Russie viendrait à être vaincue. Oestreich acceptirte dse concession u. schickte Major Thom [84] nch Bucharest u. Jassy, pour recueillir les

adhésions des boyars, et faire de la propagande en faveur du gouv. aut. La mission de Thom s'accomplissait au centre de l'occupation russe. Er also schon Russian agent.

März 1854, alliance zw. Turkey, France und England.

La Porte, sûre désormais d'un appui, voulait agir, en faisant précéder ses armées d'un appel aux Roumans. Le firman était prêt : l'autonomie des principautés, leurs droits et leurs privilèges étaient solennellement consacrés ; on encourageait une insurrection nationale : lorsque tout à coup l'Autriche, renonçant au silence, se déclara disposée à entrer dans l'alliance des puissances occidentales, à condition qu'on lui céderait la Mold.-Val., en compensation des sacrifices qu'elle ferait à la cause commune. Stratford Redcliffe [85] gleich dabei. D. Roumans, dont on avait tant de fois reconnu les droits, konnten nicht ohne weitres geliefert wden. Dss s. einzige objection à l'Autriche. Celle-ci exhiba en réponse le pacte secret des hospodars, et Redcliffe, édifié ou feignant de l'être, prit à tâche d'arracher le consentement de la Porte. Il obtint au moins comme premier gage le retrait du firman relatif aux droits des Moldo-Valaques. Cela suffisait pour le moment à l'Autriche. A cette condition, elle promettait son adhésion prochaine à l'alliance turco-anglo-française. S. première condition l'exclusion absolue de tout élément populaire ou nationale.

Dès October 1853 Nic. u. Alex. Golesco s'étaient rendus à Const. ; Héliade et Tell étaient venus de Chio ; Maghiero de Vienne, Rosetti u. Stephan Golesco de Paris. Gut empfangen v. Redschid-Pacha [86]. Aber d. oestreich. internonce Bruck[87] pèse sur le Divan; untstzt v. Redcliffe. Nch 3 Monaten d'attente et de vaines promesses, einige émigrés valaques gagnèrent Belgrade und v. da Widdin, pour tenter un soulèvement in d. petite Valaquie. Finden b. den autorités turques ni appui ni bonne volonté. Wenige jours vor ihrer Ankunft hatten sich 400 ploiësi valaques (gardes frontières), in Waffen bei d. Commandanten d. armée v. Kalafat, Achmet Pacha, präsentirt, lui offrent de prendre rang parmi ses troupes ; er lässt

sie désarmer et les renvoya avec mépris. 60 davon bei ihrer Rückkehr v.d. Russen gefangen, fusillés sur place. Il était avéré cependant, et Achmet Pacha le savait, que, depuis Kalafat jusqu'à Tzernetz, sur un parcours de 30 lieues le long du Danube, toutes les populations riveraines n'attendaient qu'un signal pour se joindre aux troupes ottomanes. So encouragirte man d. efforts du patriotisme.

Stephan Golesco erhält mission v. allen réfugiés zu Widdin, sich zu Omer Pacha nach Schumla zu begeben, en leur nom. Befd sich schon da st einigen Tagen Tell m. einigen roum. officiers, um Dienst zu nehmen. *Héliade* auch da, in d. Umgebg Omers, der ihn zu sich berufen. D. anderen zum Theil früher f. d. indépendance d. Roumanie v. türk. Oberhoheit ausgesprochen. Omer Pacha sagte d. St. Golesco, manche v. ihnen hätten 1850 ein Manifest publizirt, worin sie rejetaient la suzeraineté de la Porte; pour accepter leurs services, il fallait un désaveu public de cet acte. Sagt dslbe condition d. Nicolas Golesco auf, d. sich kurz nachher einfand. Tous deux refusèrent. Hätten sie angenommen, so hätte Omer refüsiren *müssen*. So hielt z. B. Redschid Pacha d. Maghiero hin. Plusieurs fois il fut averti de se tenir prêt à partir pour former une légion valaque; autant de fois, il fut trompé. Toutes les roueries traditionelles du Divan étaient mises en jeu.

14 Juin 1854 Vertrag d. Türkei m. Oestreich, par lequel l'Autriche consentait à occuper les princip., en faisant sommation à la Russie de les évacuer.

7 Aug. 1854 Note v. Nicolas que „par considération pour Autriche" il consentait à retirer ses troupes des Princ.

Manuscrit B 86 a.

Das v. d. Russen (*Kisseleff* m. d. Boyaren) octroyirte *Règlement Organique*, mis en viguer en 1831. (In flgden mesure de la Valaquie angewndt) :

„Le règlement organique débute ...par des principes équitables". Heisst nähmlich : „la mesure du terrain à céder doit être basée sur les vrais besoins du cultivateur, et le travail de celui-ci doit correspondre à la valeur de cette terre". Le règlement ajoute : „La réciprocité entre le cultivateur et le propriétaire doit, pour être équitable, compenser, autant que possible, les avantages et les obligations de part et d'autre" (305).

En Valaquie le cultivateur reçoit : 1°) pour l'emplacement de sa maison et de son jardin, 400 stagènes (= about 2 mètres carrés) en plaine, et 300 dans les montagnes ; 2) 3 pogones (1 hectare 1/2) de terrain de labour ; 3) 3 pogones de prairie à foin. Les 3 pogones de prairie sont affectés à l'entretien de 5 bêtes à cornes. Si le paysan n'en possède pas autant, les 3 pogones diminuent proportionnellement ; s'il n'en possède pas du tout, on ne donne pas de prairie.

N'oublions pas que ces concessions, appellées avantages par le règlement, sont faites à de véritables propriétaires ; que par conséquent, en bonne justice, il ne devrait en résulter aucune obligation. Mais en réalité, le règlement transforme les propriétaires en fermiers ; dans l'application le boyar en fera des serfs. Les *obligations* sont de deux sortes : 1) une rente ; 2) des journées de travail et des corvées. (En Valaquie la dîme se décompose ainsi qu'il suit : dîme de tous les produits 1/10 ; du foin 1/5 ; du vin 1/20 ; en Moldavie, les vins donnent 1/10.) ... Tout paysan doit à la propriété : 1) 12 jours de travail. 2) 1 jour de labour ; 3) 1 transport de bois. En Moldavie, le 3ème article est plus onéreux ; il exige : 1) 2 transports, l'un en automne, l'autre au printemps ; 2) 1 autre transport à Noël, de 1 à 16 heures de distance, ou 2 transports de 1 à 8 heures ...Chiffres fictives. En effet, les journées ne se calculent pas sur la mesure du temps, mais sur la mesure de la tâche. Aussi le règlement organique porte-t-il que les 12 jours de travail équivaudront en main d'œuvre à 36 jours, le jour de labour à 3 jours, le transport à 3 jours. *Total, 42 jours.* Voilà pour la Valaquie. En Moldavie, les 2 transports d'automne et de printemps sont portés pour 4 jours ; le transport et* les transports de Noël également pour 4 jours. Il faut y ajouter 4 jours, que l'on compte pour les réparations des dépendances du domaine. *Total, pour la Moldavie, 48 jours.* Ce n'est pas tout. Avant le règlement organique, si le boyar avait à faire quelques travaux qu'il n'avait pas pu acheter** avec les journées accordées par la loi, il s'adressait aux paysans, en les invitant à lui prêter leur assistance. Toujours, cependant, il attendait pour cela que les paysans eussent achevé leurs propres travaux, et toujours en reconnaissance de leurs services volontaires, il les faisait danser et boire. C'est ce qui s'appelait faire la *claca*, ce mot signifiant complaisance. Aujourd'hui encore les paysans ont l'habitude, malgré leur misère, de prêter

* În Regnault : ou (p. 308).
** *Ibidem* : achever (p. 308).

collectivement cette assistance aux veuves et aux pauvres du village. Or, cette *claca*, cette œuvre de bienfaisance du paysan envers le propriétaire, fut convertie, par les boyars, rédacteurs du règlement, en une servitude obligatoire. Les villages furent tenus de fournir au propriétaire, pour travail extraordinaire, 4 hommes sur 100 familles ; 3 lorsqu'il y avait 63 à 75 familes, 2 pour 38 à 50, 1 pour 13 à 25. En Moldavie, la dîme humaine fut fixée à 1 homme sur 10 familles dans les villages de 200 familles et au-dessus, et à 2 hommes pour 10 familles, dans villages moins peuplés. Cette nouvelle obligation fut appelée *iobagie*, mot étranger à la langue roumaine, et signifiant *servitude*. Cette fois, au moins, les Russes et les boyars leurs partisans faisaient montre de franchise. Cette *iobagie* équivaut, en journées de travail, à 14 jours pour chaque paysan en Valaquie, à 36 en Moldavie, pour les habitants des villages de 200 familles ; à 42 pour les autres ...All together ...le paysan, en Valaquie, hat 56 jours de travail au compte du propriétaire ; en Moldavie, 84 jours dans un cas, 120 dans l'autre. Or, à cause des rigueurs des longs hivers, l'année agricole n'a *que 210 jours*. Il faut en déduire 30 dimanches, 10 jours fériés, 30 de mauvais temps : total 70. Restent 140 jours. Le paysan n'aurait donc en Valaquie que 84 jours de travail à son profit, en Moldavie que 56, et 20 seulement dans les villages au-dessous de 200 familles. Tels sont les nombres officiels des journées exigées du paysan, nombres avoués par le règlement, garantis au propriétaire par la loi. Le Règlement y ajoute encore, en déterminant la tâche de chaque journée, de manière à ce qu'il y ait toujours, pour terminer la tâche, à prendre sur le lendemain ...Z. B. La journée de sarclage estimée douze perches, en imposant une tâche double en étendue de celle que peut exécuter un homme en un jour, se compose d'une foule d'ac es-soires qui multiplient la main d'œuvre. D'abord, l'opération du sarclage, fort importante dans un pays dont la richesse agricole consiste surtout en plantations de maïs, exige les soins les plus minutieux. Il faut extirper les plantes parasites qui

étouffent le maïs, puis espacer les pieds de maïs dans une mesure à peu près de 40 centimètres ; vingt jours après, il faut recommencer et quelquefois y revenir une troisième fois. Dans cette même journée de sarclage, est comprise l'obligation de recueillir le produit, de dépouiller le fruit de l'épi, de charrier et d'emmagasiner la récolte ; et comme si cette journée ne se trouvait pas suffisamment remplie, le paysan est encore chargé des magasins et des hangars ; si bien que ce qu'on appelle la *journée* du sarclage, suivant le règlement, commence au mois de mai pour finir au mois d'octobre. (306–310. D. leztere Geschichte v. d. sarclage auf Seite 310) „En Moldavie" sagte d. Regnault un grand boyar, „les 12 jours de travail du paysan, accordés par le règlement, équivalent en fait à 365 jours". (311) (***Regnault*** (***Elias***), ***Histoire Politique et Sociale des Principautés Danubiennes.*** Paris, 1855.)

Manuscrit B. 91 (20).

...Dniester) od. Bessarabien abgetreten. (Dss *traité de Bucharest.*) D. Türkei konnte dass nicht abtreten; weil nur suzerain d. pays roumains. Elle même l'avouait lorsque, pressée par les Polonais, à Carlovitz, de leur céder les principautés moldo-valaques, elle répondit qu'elle ne se reconnaissait pas le droit de faire aucune cession de territoire, les capitulations ne lui donnant qu'un droit de suzeraineté. (p. 107) (Pendant leur dernière occupation, les Russes se sont révélés; les libérateurs ont repris leur véritable caractère etc. p. 109). ''Mort aux Limondji''. *Ende 1820* parut à Kissenief, en Bessarabie, *Alexandre Ypsilanti,* Gen. Major in d. russ. Armee. (né au Phanar, 1792*) (Sohn d. hospodar** der 1806 s'était réfugié en Russie) D. „paysan roumain'' hat f. d. „Mouscal'' (Moscovite) nur haine.

6 Mars 1821, Ypsilanti franchit le Pruth, mit a centaine *d'Albanais*; dslben Tag il est à Jassy, dans le palais de Michel Soutzo. Aufruf an d. Grecs (f. d. affranchissement de la Grèce). Grad Congress v. Laybach ... Vladimiresco - (Bauernrevolution um ihn) Da dieser nicht eingeht in Ypsilantis Pläne

* vezi p. 32 n. şi p. 182 n. 16.
** Constantin Ypsilanti.

„et n'admet rien de commun entre la cause des Grecs et celle des Valaques", wollte expulser Ypsilanti u. d. hétairistes u. faire cause commune avec les Turcs, plutôt que de laisser renaître le règne du Phanar et la suprématie des Russes; Giorgaki (Agent v. Ypsilanti); in einer Zusammenkunft, nimmt ihn gefangen, bringt ihn ins Quartier Général *d'Ypsilanti*, der ihn mit Säbeln todthauen lässt.

Campé sur les bords de l'Olto

Herr Ypsilanti ([...] v.d. Turks) sieht „massacrer presque sous ses yeux le *batallion sacré*, l'élite de son armée, sans faire un pas pour le défendre, et s'enfuit après la bataille livrée sans lui, abandonnant même ses Albanais et ses Cosaques ...in ⟨Oest.⟩ Ungarn lässt ihn Metternich enfermer dans la forteresse de Montgatz; widstze sich Alexander's desseins, qui, sous prétexte de pacifier, voulait traverser le Pruth (134).

Rétablissement des princes indigènes dch d. Turk. Sultan. Unterdess blieben d. principalities besetzt v. d. Turcs, dren Räumung Alexander I († 1825) vergebens verlangt. Nicolaus nun dtto. Porte giebt darin nach im ⟨peace⟩ *Convention of Akerman* (⟨1 Aug.⟩ 1826), wdch Russld sich d. Recht d. Controlle über d. Principalities gibt. Voici: „les hospodars auront égard aux représentations du ministre de S.M.I., et à celles que les consuls de Russie *leur adresseront d'après ses ordres*." Sonst noch ähnliche Bestimmungen. *Dernière clause du traité*: „Les Hospodars seront tenus de s'occuper sans le moindre délai, avec les divans respectifs, des mesures nécessaires pour améliorer la situation des principautés confiées à leurs soins, et ces mesures seront l'objet d'un réglement général pour chaque province." Résultat: D. *Règlement organique.*

Pozzo di Borgo[88]. *Dépêche v. Paris, 1828* (November) „l'empereur a mis le système turc à l'épreuve, et sa majesté l'a trouvé dans un commencement d'organisation physique et morale qu'il n'avait pas eu jusqu'à présent. Si le Sultan a pu nous opposer une résistance plus vive et plus régulière, tandis

qu'il avait à peine réuni les éléments de son nouveau plan de réforme et d'amélioration, combien l'aurions-nous trouvé formidable dans le cas où il aurait eu le temps de lui donner plus de solidité".

(Mit Bezug auf Griechenland : „La Russie ... mutile ses possessions continentales parce qu'elle veut bien aider ce qu'il faut pour affaiblir la Turquie, non ce qu'il faut pour fortifier une nation régénérée".)

Pretext d. russ. Kriegs : „d. Turcs oppriment les Serbes, les Valaques, les Moldaves, et que le Czar était le défenseur des opprimés". 7 Mai, 1828, 50.000* Russes inondaient la Moldo-Valaquie. In ses réclamations en 1826, contre l'occupation turque, la Russie s'apitoyait sur les malheurs du pays; nun d. scheusslichen excès d. Russen. „Jamais", sagt selbst Saint-Marc Girardin[89] (Souvenirs de voyage) „il n'y a eu une plus épouvantable destruction de créatures vivantes". Enorme Plünderung, vol des officiers, barbarie du soldat russe etc. Trotz dsr scheusslichen Wirtschaft, d. (Boyaren) Divan servilste Adresse an Nicolas. „...Sire, le divan de *Valaquie, interprète des sentiments de tout le peuple*, s'empresse de déposer au pied du trône de V.M.I. l'hommage de sa profonde reconnaissance et de sa fidélité inviolable" etc. (p. 162).

(D. gouvern. russe hatte geantwortet auf réclamation : „Il n'importe pas de savoir qui des hommes ou des bêtes font ce service (de transport), pourvu que les ordres soient exécutés".

Traité d'Andrinople, 14 Sept. 1829. Les stipulations qui concernent les pays roumains semblent une série de bienfaits. Par l'art. 5, la Russie se déclare *garante* des droits qu'elle fait accorder : consacrant ainsi pour elle le droit d'intervention.

Ftdauer d. russ. Besetzung bis d. Türken (sollte 10 J. dauern) 125 Mill. Kriegskosten gezahlt. (Nicolaus wollte sogar d. principalities selbst f. 36 Mill. fcs. angeschlagen, übernehmen.) Auch im traité d'Adrianople „la reconnaissance par

---

* In Regnault : 150.000 (p. 158).

la Porte de l'indépendance grecque". *Règlement organique* (Kisseleff).

Gz wie d. alte *Alexandre* (I) u. *Constantin*, dr erste „ami des arts et de la civilisation", d. andre „Tartare", so jezt Alex. II u. s. frère.

D. bedeutendsten Boyarenfamilien nicht einmal Roumaines: „D. Mavrocordato u. Maurojeni v. d. île de Miconi (Archipel); Ghika v. Albanien, Racoviça v. Asie Mineure, Ypsilanti u. Mourusi v. Trebisond, die Soutzo Bulgaren, d. Caradja v. Ragusa, d. Rosetti v. Genua etc. (p. 265).

Roumains de la	*Valaquie* :	2.500.000
	Moldavie :	1.500.000
	Transylvanie :	1.486.000
	Banat d. Temesvar :	1.085.000
	Bukovine :	300,000
	Bessarabie :	896.000
		7.767.000

Traité v. Balta-Liman (1 June 1849) (Annulation des droits électoraux, nomination des hospodars par les 2 cours, suppression de l'assemblée générale, remplacée dans les fonctions délibératives par un divan *ad „hoc*", nomination arbitraire de commissions de boyars pour la révision du règlement."

Manuscrit B. 63.

1853 Sept.

THE RUSSIANS IN MOLDAVIA AND WALLACHIA

(*Si viene di bassa a gran fortuna più con la fraude che con la forza*: (Machiavelli, Discorsi Cap. XIII), 2 ed. London, 1849).

D. Wallachische Sprache a sort of Oriental Italian. (3) *Roumans* nennen sie sich selbst: Vlachs od. Wallachers d. natives v. Moldauwallachei v. ihren Nachbarn genannt. (l.c.). A. *1393*, the *Wallachians* concluded a treaty m. *Bajazet*, with which originates the claim of the Porte to the sovereignity of these provinces. Dser Treaty, od. as it is generally termed, the Capitulation, was as follows:

Art. 1. „We, Bajazet, in consequence of our extreme condescension towards Wallachia, which, together with its reigning Prince, has made submission to our invincible empire, resolve and decide, that this country shall continue to be governed by its own law; and that the Prince of Wallachia shall have full liberty to declare war against his neighbours,

and to make peace with them, when and how it shall appear best to him : and that he shall possess the right of life and death over his subjects."

Art. 2. All the Cristians who, having formerly embraced the Mahomedan religion, would now leave the territory of our empire and return to the Christian form of worship, shall be respected, and not claimed by us.

Art. 3. All the Wallachians who may come into the territory of our empire, on their own business, shall be exempt from all kinds of contribution, and nobody shall disturb them on account of their mode of dressing.

Art. 4. The Princes (always Christians) shall be chosen by the metropolitan and the boyards.

Art. 5. Fixes the amount of the tribute which is to be paid annually. (p. 5)

Moldavia did not yield to the turk. Power until upwards of a century had elapsed from the signature of the Wallachian treaty ; a. *1513* it acknowledged the sovereignty of the Porte on terms not less favourable . . . These ancient treaties form the basis of the relations..between the Principalities and the Porte.. confirmed by successive Sultans, and acknowledged to be valid and subsisting, by the Russian gov., the Porte, the inhabitants of the Princip.

From *1710* dates d. *diplomatic* connection between Russia and the Principalities ; *Peter d. Gr.* concluded a treaty m. *Demetrius Cantemir*, Prince of *Moldavia:* "*Art. 1. Moldavia* shall acquire all the territory situated between the Dniester and the Budjak. All the fortresses on the left bank of the Pruth shall belong, as of right, to Moldavia. *Art. 2.* Moldavia shall not pay any tribute to Russia. *Art. 3.* The Hospodar binds himself to maintain 10.000 soldiers, whose pay shall be provided by Russia. *Art. 4.* Russia shall never interfere in the affairs of the country ; and no Russian shall be permitted to marry or purchase lands in Moldavia.

Art. 5. The title of the prince shall be Serene Highness, Prince and sole Ruler of Moldavia, the ally of Russia. Shortly afterwards, Peter succeeded in inducing the Prince of Wallachia to conclude a similar compact. Peter nichts desto weniger geklopft is fain to purchase a safe retreat into his own dominions by bribes administered to the Turkish generals. Nun d. turkish Gov., f. a century, custom of selecting the rulers of Moldavia and Wallachia not from amongst the natives of those countries, but from the Greeks of the *Fanar*. These Greeks, members of a few favoured families, permitted to reside within the walls of Constantinople, in the quarters from whence they derive their appellation of *Fanariots*, were educated to the business of state. From their knowledge of Western languages and diplomatic usages they were selected to fulfill the important duties of interpreters; and by their influence with the Divan* which their talents commanded, the conduct of the foreign affairs of the Turkish Empire became in a great measure committed to their charge. The tributary sceptre of Moldavia u. Wallachia was the highest object of their ambition. The title which they acquired by its possession was transmitted to their descendants, and it afforded, if retained for a few years, facilities for amassing a fortune sufficiently ample to support the dignity of a princely house. The titles enjoyed by the families of *Cantacuzene*, *Mavrocordato*, *Kallimachi* u. others, are derived from this origin. The administration d. *Fanariots* always disastrous to the Principalities. The presents by which the Hospodar purchased his elevation must be repaid by taxes extorted from his subjects: their sufferings were represented to the Divan, and the Divan had, during that season of corruption and decay, its own reasons for being ever disposed to grant them such relief as a change of rulers afforded. The rapid succession of princes augmented the evil, and it was

* Citește: on the Divan.

principally under the *pretext of checking this abuse,* that *Russia* interfered at the close of the last, and the commencement of the present century, in the internal affairs of Moldavia and Wallachia and the Turkish Empire. D. *first* stipulation respecting the Principalities is *art. 16* of the *Treaty of Kainardji (1774).* By that article "the Porte consents that, according to the circumstances of the 2 Principalities, the ministers of the Imperial Court of Russia may speak in their favour; and promises to take into consideration such representations conformably to the amity and respect which it has for the Powers"*. Dch den *treaty of Bucharest (1812),* Russia obtained for herself the cession of nearly 1/2 of Moldavia, the province of Bassarabia. D. *Convention of Ackermann* (in 1826) u. d. *treaty of Adrianople* did not confer any right of sovreignty on Russia. *Art. 5.* d. *treaty of Adrianople*: "The Principalities of Moldavia and Wallachia having by a capitulation placed themselves under the suzeraineté of the Sublime Porte, and *Russia having guaranteed their prosperity,* it is understood that they shall preserve all the privileges and immunities granted to them in virtue of their capitulation, whether by the treaties concluded between the 2 Imperial Courts, or by the Hathi-Sheriffs issued at different times. In consequence they shall exercise the free exercise of their religion, perfect security, a national and independent administration, and *the full liberty of trade*" ... The Russian generals, during the war, which terminated with the Treaty of Adrianople, had busied themselves with preparing a *Constitution* for each of the Principalities, under the name of an *organic statute* ... 52 Art. d. *Organic Statute f. Wallachia* "every act or decision of the General Assembly and the Prince, which shall be contrary to the privileges of the Principality, to the Treaties of Hathi-

* După textul tratatului: „et promet de les écouter avec les égards qui conviennent à des puissances amies et respectées" (cf. *Acte și documente relative la istoria Renascerei Romaniei,* vol. I, Bucuresci, 1888, p. 132).

Sheriffs, which have been made for the benefit of the Principality, *or also contrary to the rights of the Sovereign and protecting Courts*, shall be held null and void". Russia thus succeeded in obtaining the acknowledgment, in a public document, of her assumed title of *Protectress of the Principalities* . . . D. Treaty of Adrianople jedoch provides that the *Organic Statute* (then incomplete) should not in any way infringe on the rights of the Porte . . .

În 1837, in the publication of a *new edition of the Organic Statute*, Russland verlangt d. Einschreibung d. Worte : "This however (nämlich that the Assembly might, with the consent of the Hospodar, make such changes in that statute as should become necessary) cannot take place without the consent of the sovereign and protecting Court". (sans le consentement de la Cour suzeraine et protectrice). The proposal was met by a decided and indignant negation on the part of the Wallachian Assembly. Aber Russia inspired the Porte to issue a firman, requiring these dangerous words to be inserted in the Organic Statute . . . the firman contradicts the fundamental right of the Wallachian people to regulate the internal affairs of their country at their own discretion; and its provisions never were accepted by the *Wallachian Assembly* . . . In d. palaces d. Wallachian nobles or Boyards, the luxury of the East unites with the refinement of the West. Yet the mass of the people is sunk in abject wretchedness . . . Roads there are next to none. The beaten tracks over which, when hardened by summer, the Boyard, drawn by 6 or 8 horses, dashes rapidly enough, are impassable in winter . . . Dse Provinces "have withered beneath the shadow of Russian protection" . . . the ancient laws d. Principalities in many respects most imperfect. A large proportion of the population remains in a state of absolute serfdom; the Boyard in suits with a foreigner is above the law; the tribunals are open to the charge of wholesale corruption . . . An influential, though moderate, party amongst the nobility had long been desirous to reform these

evils. The predominant influence of Russia,on the other hand, has been actively at work to frustrate such designs. To be suspected of entertaining patriotic sentiments was equivalent to being excluded from public employment; subserviency to Russian interests was the sure title to promotion ... the Prince down to the meanest employé, knew that he held his office at the pleasure of the Russian Consul ... Russia maintained an army of 30.000 men in Bessarabia ... ⟨On June 25, 1858.⟩ Some Boyards, Frühling 1848, had presented a petition to the Prince of Moldavia demanding certain reforms; the Prince, acting under the influence of the Russian Consul, had not only refused their request, but had thrown them into prison. The ⟨Russian army⟩ commotion produced by these events furnished the required pretext: *the Russian army crossed the frontier* (*25 June 1848*), and approached Jassy ... The Representatives of Russia at the Western Courts asserted, that the General in Command had acted on his own responsability, "that the Russian troops entered Moldavia without any orders from the Cabinet of St. Petersburgh, ihr Zweck the maintenance or establishment of order, that *they would be withdrawn when the occasion had ceased*, that the entry was on *the authority of the Hospodar*, and there was no disposition for the acquisition of territory" ... (Erklärung v. *Palmerston*, on question put by *Dudley Stuart H.o.C.*, *Sept. 1 1848*). ... Reports frequently circulated of the approaching retirement of the Russian troops ... as the affairs of Western Europe become daily more complicated, the occupation of Moldavia by the Russians come to be regarded as *un fait accompli*" —In the meantime d. *Hospodar of Wallachia*, less exposed to the influence u. more remote from the aid of Russia, had on the 23 June 1848 granted to his subjects reforms of a more important nature than had been refused to the Moldavians. These reforms dhaus [?] nicht infringe on the right of the Sultan as sovereign paramount of the principalities, aber vernichtend f. Russlands "Organic Statute".

Russian Ambassador at Paris schüchtert d. Turkish Ministry ein über d. dangerous tendency d. Wallachian reforms, u. in einem Manifest an d. Cabinets of Europe erklärt its intention to interfere, by force of arms, in the affairs of the Principality. *1t August 1848* a large Russian force crossed the Pruth on its march to Bucharest. Turkish government sendet a Turkish force into Wallachia placed under the command of Suleyman Pacha ... the inhabitants of Wallachia made keine demand of protection an Russland, on the entrance of the Turkish army ... The Wallachia consented dss d. Provisional Gov. should be replaced by a commission of 3 persons, nominated by the Pacha, to execute the duties of the princely office, vacant by the flight of the Hospodar Bibesco u. deputation sent to Constant. m. proposals for modifying the original demands d. Wallachians, so as to meet the view of the Turkish Gov.. Russland droht dem Divan, wenn nicht *mit*, *ohne* Türkei d. neuen Ordnung d. Dinge ein Ende zu machen. Divan applied to the ambassadors of England u. France for advice, empfahlen to adopt the line of policy enjoined by Russia. Suleyman Pacha accordingly recalled, Fuad Effendi appointed. The Turkish army advanced upon Bucharest, and occupied that capital on *September 25*. Fuad Effendi communicates firman to the leading Boyards annulling the Constitution of June 23. *Pretext*: its tendency towards *Socialism* (state of serfdom in d. Constit. abgeschafft u. portion d. land owned by the peasant ihm ceded als property), aber zugleich in dsm Art. XIII provided that the lord should be indemnified by the state, for the land given up and the loss of his peasants' labour ... The measures of the Divan, dictated by Russia — the Russian Commissary General *Duhamel* accompanied, and, in fact, commanded the Turkish army, and the Turkish firman was issued m. his concurrence... 10 days afterwards, the Russian army invaded the principality, u. on the 10th of October, it was notified to Fuad Effendi by General Duhamel, that he occupied the province militarily in the name of the Emperor

his master ...All authority, civil, military, legal, illegal usurped or exercised by the Russian soldiery. A Wallachian officer, a subject of the Porte, was arrested in the very house of Omer Pacha, the Turkish Comander - in - chief. A British subject arrested u. carried off to a distant prison. Alle Revolutionäre, Russenfeinde arrested u. still detained in prison... They seized also the revenues d. Principality, revised the commercial tariff, and forbade the export of Wallachian produce... D. Principalities obliged to support, at their own cost, the immense military force, with which, in spite of all their energetic protests, Russia insists on overrunning the country ... 50.000 Russians. *Contributions in money* at first levied for their support, blieben generally in the pockets d. officers by whom they were received. D. common soldiers unterdess were compelled to live by pillage. The miserable inhabitants of many villages sought refuge amidst the snows of the Carpathians from this double extortion. When it became evident, that the Imperial army was in danger of starvation, the Emperor generously permitted the so-called Wallachian Government to open a credit at St Petersburgh, that they might be enabled to provide for the expenses of the Russian troops; and the Principalities are now rapidly securing a large national debt to his Imperial Majesty... Nun pretext, that she holds these countries as a pledge for her own pecuniary indemnity, (6—25) "until Russia *has locked the door of her house*", so nannte Alexander d. Besitz v. Constantinople (29).

The value of cotton twist is about 2 × the value of the raw material, which has been worked up in making it, the average value of the plain and printed calicoes, of which our exports consist, is about 5 × greater than that of the raw material (35). Turkish tariff for all manufactered goods v. 3 zu 5% on the actual value (36).

TRADUCEREA ÎNSEMNĂRILOR LUI K. MARX

Manuscrisul B 58

[Capugi-bașa] surprinde pe Ghica [1], îl ucide înjunghiindu-l și-i trimite capul îmbălsămat la Constantinopol; acolo, e înfipt într-un cui pe zidurile Seraiului (1777). În afară de dînsul alți 14 fanarioți fură spînzurați în curs de un secol, aceasta însă din cauza necredinței sau a bogățiilor lor. Turcia ezita încă să respecte dreptul [Rusiei] de a înființa consulate, stipulat în tratatul de la Kuciuc-Kainargi [2]. Dar a trebuit să cedeze în fața cererilor Vienei, unite cu acelea ale Petersburgului. În *1782*, consuli ai Austriei și ai Rusiei se stabilesc la București și la Iași. Ei obțin din partea turcilor un tain (o subvenție) proporțională cu rangul fiecăruia. Tainul constă din scutelnici, oameni de diverse stări: măcelari, brutari, sacagii, tapițeri, caretași, potcovari etc., care trebuie să procure carne etc. Se mai adaugă *posluşnici* (țărani străini, bulgari, sîrbi și transilvani așezați în țară; — scutelnicii erau pămînteni) însărcinați să aprovizioneze casa consulilor cu cereale, furaje, păsări, unt, brînză etc. Un alt rezultat al acestor consuli: Țara Românească și Moldova au să plătească în viitor Porții un tribut anual fix: prima 349 500 lei, a doua 252 944 lei. Cu cît primea mai puțin Poarta, cu atît lua mai mult domnul fanariot.

Mizeria țăranului era intolerabilă. Fuga țăranilor continua, mii de țărani din Țara Românească s-au refugiat în munți și stăteau acolo ascunși.

În *1787*, Ecaterina [3] ocupă Crimeea. Poporul din Constantinopol împinge Poarta la război. *Domnii* de atunci erau *Ipsilanti* în Moldova, *Mavrogheni* în Țara Românească. Primul deschide rușilor porțile Moldovei. *Mavrogheni* dimpotrivă, aflînd că austriecii vor să treacă Siretul, pornește împotriva lor și îi bate; (cu domnul sînt numai 7 boieri; capii celor mai mari familii fanariote sau fanariotizate, ca partizani ai rușilor, sînt surghiuniți în insulele din Arhipelag, în mănăstirile din Bulgaria, Albania sau de la Muntele Athos). Capudan-pașa bătut de ruși la Focșani și de austrieci la Mărtinești, trece înapoi Dunărea. Mavrogheni luptă timp de 6 luni, pînă cînd se văzu constrîns să se retragă la Pelinu, în Bulgaria. Ce răsplată primește acolo el de la Constantinopol? Un capugi-bașa îi aduse un firman de condamnare la moarte.

Poarta negociă cu Austria; pacea de la Șiștov din *august 1791* restabili lucrurile în starea de înainte de război. Abia au plecat austriecii din Țara Românească și rușii sub Suvorov [4] au intrat. Țara este dată pradă focului și jafului de către acesta; Brăila este în flăcări.

Prin *pacea de la Iași* încheiată la *29 decembrie 1791*, divanul recunoaște luarea Crimeii de către Rusia. Puțin timp înainte de război, Rusia obținuse de la Poartă dreptul de a controla întrebuințarea banilor publici în Moldo-Valahia.

VI. Creșterea puterii rusești a început în ajunul morții lui Ludovic al XIV-lea. În 1792, Emile Gaudin [5], consul al Republicii franceze, se prezintă la București. Sub consulatul lui Napoleon, Ghica, ban al Craiovei, Preda Brîncoveanu și Scarlat Cîmpineanu, mari boieri din Țara Românească, Catargi, Sturdza și Beldiman, din Moldova, trimit primului consul un memoriu comun, prin care cer sprijin din partea Franței și autorizația de a se constitui în două republici [6].

Bonaparte nu a dat nici o atenţie acestei cereri. Dar Rusia a profitat de lecţie. Ea înţelese că avea nevoie de un alt sprijin decît al fanarioţilor venali. Presiunea sa asupra Divanului era irezistibilă. Rusia obţinu în *1802* un hatişerif [7], care trebuia să dovedească românilor că era tot atît de puternică pentru a face bine cît şi pentru a face rău. Acest hatişerif fixa durata domniei la *şapte ani*. În acelaşi timp Rusia a făcut să fie numiţi doi domni, propuşi de ea, Moruzi şi Ipsilante. Acelaşi act instituia darea proporţională, în locul odioasei capitaţii, dădea în seama boierilor pămînteni sarcina de a se îngriji de şcoli, drumuri, spitale, dreptul ca împreună cu domnul să hotărască asupra organizării şi întreţinerii unui corp de trupă şi-i împuternicea să hotărască numărul negustorilor turci cărora le era conferit dreptul de a pătrunde în ţară. Dar în acelaşi timp a avut destulă grijă ca să nu fie uitată ; unul dintre articole îi recunoaşte ***dreptul de supraveghere*** (în ceea ce priveşte respectarea riguroasă a privilegiilor garantate Principatelor). ***Supravegherea*** înlocuia ***avertismentul*** ; a fost un mare pas înainte. Scaunul mitropolitan al Moldovei fiind vacant, doi candidaţi s-au prezentat : unul era grec, celălalt român. Acesta din urmă obţinu sprijinul Rusiei şi fu ales. În sfîrşit, atentă la plîngerile ridicate împotriva fanarioţilor, Rusia folosi *minunat* dreptul său de cenzură şi obligă pe domni să alcătuiască un ***Regulament*** al finanţelor (buget). La cererea lui Sébastiani [8], ambasadorul lui Napoleon la Constantinopol, Moruzi şi Ipsilanti sînt depuşi şi înlocuiţi prin Alexandru Suţu [9] şi Scarlat Callimachi [10], amîndoi devotaţi cauzei Franţei... Război cu Poarta... Armata rusă de la Dunăre cîştigă avantaje considerabile asupra lui Hafiz Ismail-paşa, marele vizir; Moruzi şi Ipsilanti sînt readuşi. Generalul Michelson [11] ocupă Iaşii şi îndreaptă în grabă spre Bucureşti, apărat de 10.000 de turci, pe generalul Miloradovici [12], în fruntea unei armate de 6.000 oameni. La sosirea sa, acesta găsi treaba făcută de români : ei puseseră mîna spontan pe arme, goniseră pe turci şi ieşiră apoi în întîmpinarea ruşilor, voioşi şi plini de entuziasm. Soţiile

boierilor din Bucureşti dădeau exemplu de multă bună dispoziţie şi-şi sărbătoriră vitejii lor în petreceri, la care domnea mai multă veselie decît reţinere.

În aceeaşi vreme, în timp ce românii manifestau atîta recunoştinţă oarbă, ţarul la Tilsit reclama teritoriul lor. Dar acest teritoriu era prea aproape de Constantinopol şi Napoleon nu voia să predea cheia a două continente. Tratatul de la Tilsit stipula evacuarea Ţării Româneşti şi a Moldovei; dar turcii nu le puteau ocupa decît după schimbul de ratificări ale viitorului tratat de pace definitivă între cele două puteri. Această ultimă clauză făcea pe cea anterioară iluzorie; căci Alexandru, preocupat de a preveni ocupaţia turcească, ştia cum să-şi ţie trupele în Principate, fără ca Napoleon să bage de seamă.

Conferinţa de la Erfurt: Napoleon îşi dă consimţămîntul la anexarea celor două principate. Nu mult după aceea războiul izbucni între Franţa şi Rusia. Alexandru avea nevoie de trupele sale staţionate la Dunăre. Propune pace turcilor, care, înlăturaţi de 10 ani din Principate, se simţiră fericiţi să recîştige cele două provincii, chiar pierzînd jumătate din Moldova. *Tratatul din 28 mai 1812.* Poarta renunţă la Basarabia. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparţinea, pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra ţărilor române. Poarta însăşi recunoscuse acest lucru, cînd la Carlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valachia, ea răspunse că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulaţiile nu-i confereau decît un drept de *suzeranitate.*

O dată cu stăpînirea turcească se reîntorc şi fanarioţii, Scarlat Callimachi în Moldova, Ioan Caragea în Ţara Românească. O dată cu fanarioţii, şi vechile lor spolieri. Prin tratatele sale cu Rusia, Poarta renunţase la dreptul său de a fixa preţul la *produsele* destinate să aprovizioneze Constantinopolul. Dar abuzul se reintroduce sub o nouă formă. Contractul este încheiat între domni şi Divan şi totul este livrat la a patra parte din preţul pieţei. Or, după plecarea ruşilor, preţul pieţei a scăzut atît de mult, încît este imposibil ca ţăranii să trăiască din

produsul muncii lor. Pîinea se vinde cu 3 centime kilogramul, carnea cu 4, lîna cu 40 etc. Țăranul, în 1812, trebuia să livreze Porții la un sfert din aceste prețuri 250 000 oi, 3 000 cai, 150 000 kile de grîu (kila = 300 kilograme). Pe de altă parte, scutelnicii ajunseseră atît de numeroși, prin risipa de titluri boierești care comportau dreptul la scutelnici [13], încît contribuabilii liberi, atît de reduși la număr, nu mai puteau face față plății impozitului.

Caragea a încercat să remedieze acest rău, promulgînd o lege care așeza în *lude*[14] ale statului pe scutelnicii care nu aparțineau boierilor de primul rang. Boierii luptă acum ei înșiși pentru menținerea abuzului. Cei din Craiova se răscoală, cer sprijinul pașei de Vidin și constrîng pe Caragea să revină asupra singurei măsuri bune a unui fanariot. Victoria țarului. El are cuvîntul hotărîtor la Congresul din Viena. El înlătură pe turci din congres. În timpul ultimei lor ocupații în Principate, rușii s-au arătat așa cum sînt : jaful și ocuparea Basarabiei au spulberat toate iluziile. De altfel rusul este complicele fanarioților. „Moarte bragagiilor" murmură țăranul, în fundul bordeiului său ; tot așa striga poporul în piața publică din București.

Către sfîrșitul domniei sale, cînd urma să sosească la București un capugi-bașa, Caragea fuge cu 18 milioane de lei în Italia. Tronul devenind vacant, la *12 oct. 1818* are loc adunarea boierilor ; toți se plîng în gura mare în contra fanarioților. Ei adresează o petiție sultanului pentru a-i scăpa de acest jug. Rusia care domina în Divan se opune ; sub presiunea Rusiei, Poarta dă cele două Principate lui Mihail și Alexandru Suțu, complici de care Rusia era sigură.

Asociația *Eteriei* : eliberarea grecilor prin acțiunea comună a populațiilor slave și grecești. Mînă rusească. Căpeteniile denumeau puterea conducătoare ἀρχή (sufletul asociației). Căpeteniile cunoșteau secretul... Adepții în toate țările erau, fără să știe, agenți ai Curții de la Petersburg. Rusia — după ce asociația s-a dezvoltat — ținea în mînă toate firele ei, punea în mișcare toate resorturile, așezată în centrul operațiilor, în

spatele agenţilor discreţi, destul de ascunsă pentru a o dezavua în caz de nereuşită, destul de angajată pentru a profita în caz de succes. Ea putea să rişte cîteva capete ca baloane de încercare. [Asociaţia folosea] un limbaj mistic. Emisarii ei se intitulau apostoli. Toate jongleriile societăţilor masonice. Curînd, în consfătuiri, ţarul fu pus în locul ἀρχή-i. Pentru majoritatea afiliaţilor, aceasta era un plus de speranţe.

1819. Majoritatea primaţilor din Morea se numărau printre eterişti; în acelaşi an primaţii din insule se alipiră acestora, îşi aduseră în porturi corăbiile şi, în aşteptarea unei apropiate zguduiri, suspendară afacerile lor comerciale. Contele *Capo d'Istria* [15], care locuia în Corfu, cunoştea secretul Rusiei; către această putere îşi îndrepta gîndurile şi speranţele. Turcii observară ceva; repararã cetăţile de la Dunăre; făcură mari pregătiri militare. În *1820* apăru la Chişinău, în Basarabia, *Alexandru Ipsilanti* [16], general-maior în armatele ruse (născut în Fanar în 1792, fiul domnitorului care, în 1806 se refugiase în Rusia). Pretextul sosirii sale la Chişinău era o vizită la socrul său *Constantin Catacazi*[17], guvernatorul civil al Basarabiei. Curînd el se prezentă ca şef *al eteriştilor* stabiliţi acolo, trimise ordine şi emisari la cei mai îndepărtaţi. Căpeteniile care imaginaseră ἀρχή-a instituiră un simulacru de tron militar, pe care îl încredinţară lui Alexandru Ipsilanti, cu titlul de *comisar al guvernului general* [18]. Intrigile lui Ipsilanti în Moldo-Valachia. Ţara era plină de greci şi de fanarioţi, deja cîştigaţi pentru Rusia. Cîţiva pămînteni chiar se aflau în corespondenţă cu el; Constantin Negri [19], Alexandru Filipescu [20], episcopul de Rîmnicul Vîlcea. Ţăranul care suferise cel mai mult de pe urma ocupaţiei n-avea pentru *muscal* (moscovit) decît cuvinte de ură.

6 martie 1821. Ipsilanti trecu Prutul, cu o escortă de vreo sută de albanezi. În aceeaşi zi este în Iaşi, în palatul lui Mihai Suţu. Acesta îl primeşte ca pe un oaspete aşteptat. Fratele său, Nicolae Suţu şi cumnatul său Ioan Schinas, scăpaţi între timp din Constantinopol, erau la Odessa. Hangerlii şi beizadeaua Caragea, fiul fostului domn al Ţării Româneşti, scăpară de

asemenea, grație unei travestiri făcute în casa ambasadorului Rusiei. Mihai Suțu și Ipsilanti adresară o proclamație către locuitorii țării pentru a-i liniști, către greci pentru a-i chema la arme. (Eliberarea Greciei rămîne scopul fățiș declarat.) Boierii moldoveni și poporul stau în rezervă; în schimb, entuziasm la greci, care alergau sub stindardul eteriei; de asemenea, bulgari, sîrbi, albanezi. Fiecare se îngrămădea împrejurul liberatorului Greciei, și *consulul rus se ducea la Ipsilanti pentru a cere ordine sau pentru a primi instrucțiuni. Proclamațiile sale erau citite în public la Odessa, în aplauzele întregului popor.* Dar momentul era rău ales. *Congresul de la Laybach*, împotriva mișcărilor revoluționare *tocmai se reunise.* Grecul Cantacuzino [21], trimis în grabă de Ipsilanti, sosește la Laybach pentru a cere lui Alexandru ordinele sale. Furios de această vizită inoportună, țarul îi ordonă să părăsească orașul în 24 ore. Spuse glumind congresului: „E o bombă pe care ne-o aruncă revoluționarii, dar nu va exploda". Sosind la Focșani în fruntea a patru mii de albanezi și a cîtorva sute de soldați în uniformă, Ipsilanti află că consulul rus de la Iași, din ordinul suveranului său, proclamase înalta dezaprobare de care insurecția era lovită; lui Ipsilanti i se luă gradul de general-maior și fu radiat din armată. Ipocrizie rusă! Curtea din Petersburg face cunoscut la Constantinopol hotărîrea sa de a menține în cantonamentele lor trupele care se aflau pe Prut, de a observa cea mai strictă neutralitate în Principate, în sfîrșit de a respecta tratatele existente.

Eteriștii din Basarabia fură izgoniți de către aceleași autorități care îi încurajaseră să se înarmeze. Această dare înapoi mincinoasă nu putea amăgi pe nimeni. Cea dintîi victimă a dezavuării de către Rusia a fost complicele său fanariot, Mihai Suțu. Boierii moldoveni, în frunte cu mitropolitul Veniamin [22], se înfățișară înaintea lui și îl poftiră să plece. La 11 april, el se retrase în Basarabia. (E același Mihai Suțu care în primăvara lui 1854 era șeful eteriștilor la Atena și conducea de acolo insurecția greacă.)

Callimachi, numit în locul lui Alexandru Suţu, anunţase apropiata sosire a caimacamilor săi; erau aşteptaţi de la o zi la alta; deodată se află de înaintarea lui Ipsilanti. Boierii din Bucureşti, indecişi, aleargă de colo pînă colo, pălăvrăgesc, fără să ia vreo hotărîre. Alcătuiesc între ei o cîrmuire provizorie. În Bucureşti erau însă alţii mai bine informaţi. Iordache [23], comandantul gărzii de arnăuţi, era de mult timp în înţelegere cu Ipsilanti. Unul dintre principalii săi oameni de încredere era *Tudor Vladimirescu*, fost sublocotenent în serviciul Rusiei. El trebuia să răscoale Oltenia şi de asemenea să revolte pe sîrbi. De aceea se afla la Cerneţi. Dar Vladimirescu era patriot român. El nu s-a adresat boierilor, ci ţăranilor. Cum a auzit despre cele dintîi mişcări ale lui Ipsilanti, a şi chemat la arme pe ţăranii din munţii Olteniei; coborî cu dînşii la Craiova, adună poporul şi îi făcu cunoscut planurile sale de eliberare. În cîteva zile era stăpîn pe întregul banat al Craiovei. Primul său act de autoritate a fost reforma legilor fiscale: reduse capitaţia la ceea ce fusese sub vechile legiuiri; desfiinţă darea pe vii şi pe vite. Ţăranii alergau în masă în jurul său, nu-l mai numesc decît *Tudor Vodă* (principele Tudor). Trupa sa creşte considerabil cu voluntari ţărani şi cu cete armate venite din munţi. Prin păduri şi munţi peste tot ţărani deznădăjduiţi căutau răzbunare ca haiduci. În 1821, printre căpeteniile de cete sînt renumiţi Svedko (sîrb) şi Mihalachi (român); ei atacau conacurile, pedepseau pe fanarioţi şi pe boieri. În sfîrşit albanezul Cîrjali [24] era duşman al turcilor.

Vladimirescu şi ţăranii săi erau de partea turcilor. Oastea lui porni spre Bucureşti. *Boierii ocîrmuirii trimit împotrivă-i cîteva sute de albanezi*, care trec de partea lui. Atunci trimit la Tudor pe boierul Samurcaş [25]. Tudor stăruie pentru menţinerea reformelor introduse de el în banatul [Craiovei] [26], pretinde în afară de aceasta capetele a 12 boieri. Între timp îşi continua marşul său. Boierii fug, la fel fac agenţii puterilor străine; înaintea tuturor prinţul Brîncoveanu [27].

Ocîrmuirea încredință paza orașului *Căminarului Sava* [28], căpetenie de albanezi, care comanda ca la 2 000 călăreți. Sosesc Negri și Vogoride, caimacamii lui Callimachi, anunță *apropiata sosire a unei armate turce pentru pedepsirea rebelilor*. Mai întîi, ei fac lui Tudor propuneri conciliatoare. Tudor răspunse că „nu va permite stăpînului lor să treacă Dunărea mai înainte ca principatul să fi obținut o constituție bazată pe drepturile naționale". Caimacamii înspăimîntați părăsesc Bucureștii cu ultimii turci care se aflau în oraș și se grăbesc să treacă Dunărea. Vladimirescu sosi în capitală însoțit peste tot de țărani. *Intrarea* sa are loc la *27 martie 1821*. Sava se retrage cu trupele sale la Mitropolia puternic întărită, situată pe o înălțime și dominînd orașul ca o fortăreață. 2 000 oameni însoțeau pe Vladimirescu. Restul, munteni din banatul Craiovei și țărani din Muntenia, 5 000 la număr, au fost încazarmați în mănăstirile din afara orașului. Proclamația lui Tudor are un caracter național; invită pe boierii pămînteni a se uni cu dînsul; el nu vrea să conteste drepturile de suzeranitate ale Porții. Pentru el, rusul și fanarioții sînt dușmanii; el reclamă numai vechile drepturi etc. Adresează *Porții asigurări de fidelitate, proteste împotriva actelor lui Ipsilanti și Cantacuzino*, declarîndu-se decis a-i goni din țară etc. Ipsilanti în acest timp înainta încet. Alături de dînsul, el avea printre alte trupe, batalionul sacru, format din tineri greci, instruiți și plini de entuziasm. În total are 10 000 oameni; lasă 4 000 lui Cantacuzino, pentru Moldova, cu restul înaintează spre București. Neliniștit de atitudinea partidului național, se oprește la Colentina (un conac situat la o leghe de oraș). Vladimirescu era cantonat aci de o săptămînă. Ipsilanti îl invită la o întrevedere care eșuează. Numai fanarioții țin cu dînsul. Tudor respinge alianța rusă și nu admite nimic comun între cauza grecilor și cea a românilor. Se despart, Vladimirescu pentru a se retranșa în mănăstirea Cotroceni de unde domină toată regiunea. Ipsilanti pentru a se așeza la Tîrgoviște în așteptarea evenimentelor. În sfîrșit, se anunță sosirea turcilor.

Vladimirescu nu era ajutat pe cît ar fi meritat. În special boierii pămînteni s-au comportat ca nişte ticăloşi. Kara-Ahmed, paşa de Silistra, primi ordin să treacă Dunărea, în fruntea a 10 000 oameni şi să se îndrepte spre Bucureşti, Hadji-Achmet, paşa de Vidin, trebuia să năvălească în Oltenia, Jussuf, paşa de Brăila, mergea spre Moldova. Aceste trei corpuri de armată aveau aproximativ 30 000 oameni... În primele zile ale lunii mai se puseră în mişcare.

Fără să se urnească din Tîrgovişte, Ipsilanti îşi consumă timpul în petreceri, baluri etc. Nu se interesa de loc de soldaţii săi; în timp ce şefii dansau, soldaţii jefuiau. Ei se dedau la silnicii tot atît de crude ca şi turcii. Acesta a fost debutul Eteriei. Între timp turcii intrară în Bucureşti. Vladimirescu se îndreaptă spre Cîmpulung. Ipsilanti nu voia să aibă în spatele său un aliat suspect. Recurse de aceea la trădare.

Ca urmare a ordinelor sale, Iordache ceru o întrevedere lui Vladimirescu. Soseşte cu 300 de soldaţi, îi reproşează legăturile sale cu turcii. Vladimirescu nu tăgăduie aceasta; cauza grecilor nefiind cauza sa etc. Promite între timp a se depărta şi a lua o poziţie mai puţin îngrijorătoare pentru Ipsilanti. Vladimirescu n-a avut să se laude de atitudinea căpitanilor săi în timpul întrevederii. Aceşti căpitani, albanezi sau bulgari, nu înţelegeau de fel chestiunea românească; erau aventurieri; principiul lor cel mai înalt, dacă aveau unul, era ura împotriva turcilor. Vladimirescu porunci să fie spînzuraţi, în secret, nouă dintre cei mai suspecţi. În acel timp, Iordache surprinse noi scrisori din care văzu că Vladimirescu era hotărît să izgonească pe Ipsilanti şi pe eterişti şi să facă cauză comună mai curînd cu turcii, decît să lase să renască domnia Fanarului şi supremaţia ruşilor. Iordache dădu ordin ca 1 000 de călăreţi să ocupe în secret poziţiile cele mai importante în jurul noii tabere a lui Tudor; ceru apoi iarăşi, însoţit de o numeroasă escortă, o întrevedere cu Vladimirescu, în prezenţa căpitanilor săi. Vladimirescu consimţi. Iordache izbuti să cîştige de partea lui pe căpitanii lui Tudor; dă ordin oamenilor săi să aducă pe Vla-

dimirescu legat la cartierul lui Ipsilanti, acesta porunci ca Tudor să fie ucis cu lovituri de sabie. Asasinat mîrşav.

Cantacuzino trecu înapoi Prutul la ruşi. În urma lui lăsă pe căpitanul *Atanasie*, palicar din munţii Olimpului cu o trupă de numai 600 oameni. Ipsilanti, cantonat pe malul Oltului, vede aproape sub ochii săi, cum a fost masacrat batalionul sacru, fără să facă un pas pentru a-l apăra şi o ia la fugă după bătălia care s-a dat fără el, abandonînd chiar şi pe albanezii şi pe cazacii săi, care se pun din nou pe tîlhării... Cînd Ipsilanti, fugar, ajunse pe teritoriul Austriei, Metternich porunci să fie închis în fortăreaţa de la Munkács [29]. Austria se opuse cu toată energia de asemenea şi intenţiilor ţarului, care sub pretext de pacificare, voia să treacă Prutul.

VII. Mizerie şi jale în Principate; boierii fug sau sînt masacraţi; sosirea ienicerilor etc. etc. Totuşi speranţa renăştea în inima românilor. Trădarea fanarioţilor deschisese ochii Divanului, fidelitatea lui Vladimirescu fusese înţeleasă. Poarta restitui românilor dreptul de a avea domnii lor pămînteni şi dreptul de a-i alege. Ei au fost invitaţi de a desemna în fiecare principat 7 candidaţi. Dintre aceştia sultanul a ales, pentru Moldova, pe *Ioan Sturdza* (român de neam — descendent din Vlad al III-lea), pentru Ţara Românească, pe *Grigore Ghica* (dintr-o familie grecească împămîntenită de mai bine de 150 ani). Ienicerii şi hoardele tătăreşti din ambele Principate se indignează de a vedea ţările române redate în stăpînirea creştină. Blesteme împotriva sultanului şi Moldo-Valahilor.

La *12 august 1822*, în timpul nopţii, ienicerii pun foc Iaşilor din toate colţurile şi năvălesc asupra locuinţelor incendiate pentru a jefui şi ucide. Peste 2 000 de case sînt arse, sîngele locuitorilor curge. Atrocităţi comise de ieniceri etc. Ienicerii din Bucureşti imită exemplul. Aci pagubele nu au fost atît de mari. Noii domnitori îşi fac intrarea în mijlocul acestor ruine.

Eteria ia din nou iniţiativa în Grecia. Insurecţia grecească. În acest timp Alexandru, la Verona, îşi dădea osteneala de

a tăgădui orice plan de cucerire... Simulează simpatii pentru români ; cere Porţii evacuarea trupelor de ocupaţie din Principate. Divanul răspunde, la 25 februarie 1823, că evacuarea a avut loc în acelaşi timp cu instalarea domnilor. Această minciună era cunoscută. Alexandru era stingherit de Sf. Alianţă ; nu mai avea ambasador la Constantinopol.

În *1825* în momentul culminant al negocierilor, *Alexandru* muri la Taganrog. *Nicolai I* îi urmă. Demersurile sale pentru evacuarea Principatelor deveniră mai vii şi mai ameninţătoare. La *1 august 1826* avu loc conferinţa de la Akkerman. Convenţia de la Akkerman [30] stipula printre altele : „În cazul cînd pentru consideraţii grave numirea candidatului ales (la domnie) nu corespunde cu dorinţa Înaltei Porţi, după ce aceste consideraţii grave vor fi recunoscute ca juste *de către ambele curţi*, va trebui să se procedeze la o nouă alegere... Dacă pe timpul guvernării lor, domnii ar comite oarecare abateri, Înalta Poartă va informa despre aceasta pe *ministrul Rusiei* şi dacă, după verificare de către *o parte şi cealaltă*, se va fi constatat că domnul este în adevăr vinovat, destituirea sa va fi permisă, dar numai în acest caz... Dacă se va întîmpla ca unul dintre domni să abdice înainte de împlinirea termenului de şapte ani, Înalta Poartă *va aduce faptul la cunoştinţa Curţii Rusiei* şi abdicarea va putea avea loc după *un acord prealabil al celor două curţi*... Domnii vor trebui să ţină seamă de demersurile ministrului M. S. Imp. şi de acelea pe care consulii Rusiei le vor adresa pe baza ordinelor acestuia". Un articol dispunea rechemarea boierilor moldoveni eterişti şi le restituia rangurile şi proprietăţile. *Ultima clauză a tratatului* : „*Domnii vor fi obligaţi* să se ocupe, fără cea mai mică întîrziere, împreună cu divanurile respective, de măsurile necesare pentru a îmbunătăţi starea Principatelor. încredinţate grijei lor, şi aceste măsuri vor face obiectul unui regulament general pentru fiecare principat". Boierii însărcinaţi cu redactarea Regulamentului organic îşi cheltuiră timpul lor în lupte personale, dezbateri sterile, rivalităţi puerile, şi fiecare

invoca de partea sa sprijinul şi sugestiile consulului rus Minciaki [31]. Regulamentul organic nu a fost redactat prin deliberările de la Iaşi şi Bucureşti, ci pe baza instrucţiilor venite de la St. Petersburg. Minciaki era arbitrul suprem. Boierii se întreceau care mai de care în servilism. Domnii nu erau mai independenţi decît boierii. Ei voiau ca după şapte ani să fie din nou aleşi. Prin aceasta Rusia domina. Totuşi domnii au repus la locul de cinste limba românească dispreţuită de către retorii Fanarului. Mişcarea literară data din sec. XVIII. Anume, în timp ce limba română era înăbuşită în Principate, românii din Transilvania păstrau cu fidelitate graiul străbunilor... Modeste lucrări de gramatică şi istorie...

Maghiarii erau stăpîni cruzi, supunînd pe ţărani la cele mai grele corvezi. În *1784*, un ţăran, cioban, în comitatul Zarandului, anume *Horea*, plănuieşte eliberarea neamului său. Un păstor ca şi el, Cloşca, deveni locotenentul său. Ei strîng în jurul lor ţărani. Curînd izbucnesc incendii în timpul nopţii pe cele mai bogate domenii ale maghiarilor. Cete ale lui Horea atacă în scurt timp, în plină zi, castelele întărite. Sîngeroasă jacherie. La 5 nov. 1784, Horea are în jurul său 5 000 de oameni. Ia titlul de împărat al Daciei; pretindea că este învestit cu conducerea operaţiilor de către împăratul Austriei. În scurt timp Horea era în fruntea a 15 000 oameni, însă cea mai mare parte fără arme. Din momentul în care a văzut că nu este vorba de o simplă masacrare a nobililor maghiari, ci de propria sa coroană, Iosif al II-lea porni cu trupele sale împotriva lui. Lupta s-a dat într-un colţ al Carpaţilor între ţăranii armaţi în cea mai mare parte cu furci şi coase şi soldaţii Austriei. Preoţii fac pe mulţi ţărani să se retragă din luptă. Cei mai dîrzi urmară în munţi pe Horea şi Cloşca, care luptară cu deznădejde în contra armatelor imperiale. În fine, urmăriţi în ultimele lor adăposturi, sînt prinşi împreună cu rămăşiţele micii lor oşti. *La 28 fevr. 1785*, amîndoi au fost traşi pe roată.

Horea a devenit eroul povestirilor populare şi simbolul renaşterii Daciei. Sentimentele de jale ale poporului de la ţară

sînt exprimate de poeţii de la oraşe, ceea ce a contribut la dezvoltarea literaturii române. Printre reprezentanţii *şcolii româneşti din Transilvania* cei mai însemnaţi sînt : Iorgovici (în special gramatic), Ţichindeal (fabulist), *Petru Maior* (despre originile românilor), Şincai şi *Samuel Clain*[32]. Transilvania a deschis *calea* scriitorilor Moldo-Valahiei.

În *1816*, *Gheorghe Lazăr* se stabileşte printre ruinele mănăstirii Sf. Sava la Bucureşti, unde deschide cursuri de matematică şi de filozofie în limba naţională. (Pătruns de spirit naţional, el explică elevilor săi originile românilor.) În cinci ani el a format vreo douăzeci de discipoli entuziaşti, care s-au răspîndit în Moldo-Valahia. Această mişcare literară nu a fost străină de răscoala naţională a lui Vladimirescu; capătă avînt după moartea acestuia şi după reîntoarcerea domnilor pămînteni. Cităm : *Paris Mumuleanu* (Plîngerea [şi tînguirea] Valahiei); *Beldiman* (Sîngeroasa tragedie); *Asachi* slăveşte Moldova renăscută. *I. Văcărescu* cîntă iubirea. Printre elevii lui Lazăr s-a remarcat : *Ioan Eliade Rădulescu*. Lazăr a murit în 1822. Eliade îl înlocuieşte [la şcoala] din ruinele de la Sf. Sava, unde a fost, fără plată, profesor timp de şase ani (a predat şi matematicile). În *1826*, *Constantin Golescu* se reîntoarce din exilul (pricinuit de participarea sa la răscoala lui Vladimirescu), se asociază cu Eliade pentru a lucra la reorganizarea ţării. Redactează împreună statutele unei *societăţi* menite a lupta pentru *progres* în Ţara Românească, ceea ce suscită neîncrederea consulului rus Minciaki. Ghica, neîndrăznind să facă mai mult, consfinţeşte primul aşezămînt al lui Lazăr (Colegiul Naţional Sf. Sava). Mulţumită sprijinului public ia fiinţă un al doilea colegiu, la Craiova. Primul profesor a fost *Căpăţineanu*, elev al lui Eliade. Golescu, Eliade şi Cîmpineanu [33] au alcătuit un triumvirat politic, angajîndu-se să organizeze propaganda naţională etc.

Domnia primilor domni pămînteni începea cu o neobişnuită bunăstare, cînd noi calamităţi au venit să distrugă aceste făgăduieli.

Continuarea insurecției grecești. Grecii erau pe punctul de a fi învinși. Nesfîrșitele intrigi ale Rusiei erau pe cale să eșueze. Atunci ea făcu apel la generozitatea Franței și a Angliei. Simpatiile opiniei publice erau de partea sa. *Tratat între Franța și Englitera cu Rusia, la 6 iulie 1827. Navarino.* Prin *tratatul de la Alexandria, din 8 april 1828,* Grecia și-a reluat locul său printre națiuni. 1828—1829 războiul turco-rus. La *7 mai 1828,* 150 000 oameni se revărsau în Moldo-Valahia. Ioan Sturdza a fost silit să se constituie prizonier. Ghica se refugiază la Brașov, în Transilvania.

Mareșalul Wittgenstein[34] se înfățișează românilor ca un liberator. În protestele sale, din 1826, Rusia se înduioșa de nenorocirile țării ; ea dovedi în 1828, cît valorau tînguirile sale. Au avut loc excese groaznice. Contribuții de tot felul în produse, furaje, vite, corvezi, hoții, omoruri etc. Bărbați și femei au fost înhămați la care cu vizitii cazaci care nu-și cruțau nici bîta, nici vîrful lăncii lor. Peste 30 000 de români fură smulși de la munca cîmpului pentru a servi ca animale de muncă. Cei mai fericiți fugiră în munți, unde singura lor hrană era scoarța de copac. Guvernul rus răspunse la proteste : „Nu interesează să știm cine face lucrul, oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate". Haosul și jaful aduseseră foametea, ciuma etc. Din momentul intrării lor în Principate, rușii puseseră mîna pe administrația țării. Contele Pahlen [35], delegat al țarului, instituise o administrație centrală provizorie, al cărei șef era el, sub denumirea de prezident plenipotențiar al Divanelor Țării Românești și Moldovei. Găsi bunăvoințe lașe care îi permiteau să camufleze uzurparea sub o aparență de consimțire națională. Se aflau destui boieri slugarnici pentru a alcătui un divan la ordinele lui Pahlen. Cinci zile după intrarea rușilor în București (la *12 iunie* 1828), acest Divan trimise țarului o slugarnică adresă. În aceeași zi, o deputăție de moldoveni aduse lui Nesselrode, lîngă zidurile Isaccei, un act de supunere împodobit cu aceeași retorică.

Tratatul de la Adrianopol (*14 sept. 1829*) conţine cu privire la Principate: Cetăţile turceşti de pe malul stîng al Dunării şi de pe malul Prutului vor fi dărîmate şi teritoriul dependent de aceste fortăreţe va fi restituit Principatelor. Domnii vor fi numiţi pe viaţă („adică ei nu vor putea fi depuşi decît cu consimţămîntul Rusiei"). Poarta renunţă la dreptul său de a preleva contribuţii în natură şi în bani, la dreptul de a cere prestaţii de servicii, la dreptul de a fixa preţul produselor; consimte la deplina libertate a comerţului; drept compensaţie pentru abandonarea tuturor acestor drepturi îi va fi acordat un tribut anual fix. Poarta se angajează să confirme regulamentele administrative făcute în timpul ocupaţiei Principatelor de către Rusia. Principatele vor rămîne 10 ani sub ocupaţia militară a ruşilor pînă la plata despăgubirilor de război, fixate la 125 milioane franci. Se vor acorda 10 ani Turciei pentru a le plăti.

(Orloff, în numele ţarului, propune sultanului să cumpere cele două provincii, oferindu-i 36 000 000 fr.).

VIII. La începutul ocupaţiei Principatelor (1828), Nicolae ia măsura ca să fie reprezentat acolo de către tătarul *Jeltuhin* [36]. După pace, voind să cîştige simpatiile locuitorilor, se face reprezentat prin generalul Kiselev [37] (acesta folosi toate formele exterioare ale bunăvoinţei). Kiselev a introdus îmbunătăţiri materiale: a organizat tribunalele, şcolile, armata, magaziile de rezervă, a întemeiat portul Brăila, a transformat în oraşe cetăţile de la Dunăre etc.

Comitetul de redactare al Regulamentului organic şi-a reluat la *20 iulie 1829* lucrările întrerupte. Consulul rus *Minciaki* prelua în mod samavolnic preşedinţia. Fiecare articol trebuia comunicat la St. Petersburg, [de unde se întorcea] mutilat, amendat, transformat, în directă contradicţie, de cele mai multe ori, cu legile fundamentale ale ţării şi cu tratatele. Constituţia se elabora prin curieri... În *noiembrie 1829* a sosit Kiselev; avea puteri nelimitate. Îndată ce Regulamentul a

fost gata, se convocă o adunare extraordinară de boieri din ambele provincii. Kiselev numi ca președinte pe consulul rus Minciaki (în locul mitropolitului, președintele legal, exilat). Numai cîțiva făcură act de curaj, *I. Văcărescu* de pildă, cel mai tînăr dintre boieri, protestă contra acestui fel de adunare națională. Fu imediat dat pe mîna judecătorilor militari. Kiselev îl surghiuni din București. Dintre boierii bătrîni se asociară la protestul lui Văcărescu : banul C. Bălăceanu, logofătul Cîmpineanu, banul Văcărescu și vornicul Crisoscoleu Buzoianu; toți muriră „din întîmplare" în aceeași săptămînă, înainte de închiderea Obșteștii Adunări. Chiar în această Adunare Kiselev a găsit cu cale să introducă pe furiș un articol pe care nu l-a făcut cunoscut nici unuia dintre cei subscriși (un fals în acte publice). Pe ultimul sfert al ultimei pagini s-a adăugat următorul articol, prin care se răpea țării dreptul la autonomie („Nici o lege votată de adunare și confirmată de domn nu va putea fi promulgată, dacă ea nu a fost în prealabil aprobată de către Curtea protectoare"). De altfel în această pretinsă constituție totul este înșelătorie. (Cu tot Regulamentul, domnul n-a fost ales de adunare decît o dată, anume în 1842). În adunare domină marii boieri. Pe lîngă aceasta, opoziția între Adunare și domni este organică. În caz de tulburări în Adunare — conf. *art. 53* — domnul o proroghă și raportează Înaltei Porți și Curții protectoare, solicitînd autorizarea de a putea convoca o altă Adunare Obștească. *Art. 54.* Obișnuita Obștească Adunare (Adunarea Obștească *extraordinară* era aceea care trebuia să desemneze pe domn) are dreptul să arate prin *anaforale* (rapoarte) adresate domnului năpăstuirile și plîngerile țării și chiar, de va fi trebuință, să le aducă la *cunoștință superioară*, arătînd mijloacele cele mai potrivite pentru îndreptare.

Sub pretextul de a face față la întîmplări nenorocite, Regulamentul ordonă ca în permanență să existe provizii de porumb în magaziile sătești, astfel ca întreaga cantitate de rezervă să fie de cel puțin 4 milioane de hectolitri — prevedere în favoarea soldatului rus.

Kiselev a introdus în preambulul Regulamentului dreptul de „protecţie". La început a fost intervenţie diplomatică apoi supraveghere, apoi garanţie, în sfîrşit protectorat.

Prin tratatul din *29 ianuarie 1834* (tratatul de la St. Petersburg) [Poarta] recunoştea noua constituţie. De îndată o violează amîndouă puterile. În fapt, Alexandru Ghica pentru Ţara Românească era prezentat de Rusia şi Mihai Sturdza pentru Moldova, de către Poartă. (Rusia l-a acceptat numai la „ameninţarea" Porţii). — *Mehmet Ali Paşa.* Ibrahim, fiul paşei, a repurtat victorii asupra armatei turce, la *Emessa*, 9 iulie 1832, la *Beylan*, 30 iulie 1832, la Konieh, 21 dec. 1832. (Tratatul de la Unkiar Skelessi) —. În *octombrie* 1834, Rusia evacua în sfîrşit Principatele. Înainte de plecarea sa, Kiselev încredinţă toate posturile parte fanarioţilor, parte altor levantini. În miliţia Ţării Româneşti, impuse ca şefi pe Odobescu, Garbaski, Banov, şi, ca ofiţeri subalterni, ruşi sau creaturi ruseşti. În sfîrşit, baronului *Rückmann* [38], consul general al Rusiei, i se conferiră puteri atît de întinse încît îl făceau stăpîn pe administraţia interioară şi îi puneau la discreţie toate serviciile publice.

Sub pretextul că ar avea motive să se teamă de indisciplina românilor neobişnuiţi cu instituţiile reprezentative, Rusia a sugerat lui Ghica, ca împreună cu Adunarea să ceară de la protectorul său două divizii de trupe. În acest caz l-ar fi asigurat împotriva oricărei tulburări interne. Ghica refuză. Consulul rus Rückmann plănuieşte pedepsirea lui : „să cadă sub o opoziţie naţională". Constrînge pe Ghica să facă schimbări printre demnitari, apoi îl denunţă celor care au fost îndepărtaţi. Găseşte complici printre boieri ; slujbele publice le sînt rezervate, dar aceste slujbe sînt amovibile, trienale şi în mod obişnuit negociate şi vîndute. Toţi se adresează lui Rückmann. Toate nemulţumirile se îndreaptă către dînsul, aşa încît însuşi domnul este constrîns să se apere înaintea lui Rückmann. Totuşi există şi o opoziţie înăuntru şi în afara Adunării. Din rîndurile opoziţiei fac parte, dintre boieri, Cîmpineanu [39], Rosetti [40],

Cantacuzino [41], dintre publicişti, Eliade şi Aristia. Rückmann instigă pe Cîmpineanu — asociindu-se la nemulţumirile acestuia — contra lui Ghica, la care este secundat de întreaga opoziţie. Totodată Rückmann încuraja pe domn să pună la locul ei o opoziţie hărţuitoare. Ghica a avut naivitatea de a cădea în cursă. Printr-un act oficial, el denunţă opoziţia ca „tulburătoare a liniştii obşteşti", obligînd pe Preşedintele Adunării să extirpe acest spirit periculos, împotriva căruia el se va vedea silit să ia măsuri. Protest energic al Adunării. La începutul lui 1837 s-au făcut noi alegeri pentru Adunare; opoziţia revenise mai compactă şi mai puternică. Rückmann l-a împins pe domn la acte de extremă îndrăzneală.

IX. Rusia voi să dea şiretlicului strecurat în Regulamentul organic o formă legală. Rückmann porunci lui Ghica să procedeze la consacrarea articolului de către Adunare. În acelaşi timp Rückmann instiga pe opozanţi şi întărîta pe Ghica. Boierii în unanimitate au respins articolul. Rückmann se duse la Constantinopol, solicitator imperativ; se reîntoarse la Bucureşti, aducînd un firman prin care se poruncea inserarea în Regulament a articolului contestat, şi se cerea expres domnului şi boierilor de a-şi pune semnătura lor. *15 mai 1838*. Şedinţă a boierilor, convocaţi pentru a se supune ordinelor sultanului. De două ori Ghica aruncă condeiul; subscrise totuşi la urmă. Boierii făcură la fel. Cu doi ani înainte Moldova a făcut de frică acelaşi sacrificiu.

Cîmpineanu, cu Eliade şi Aristia, fondă „Societatea filarmonică", pentru înfiinţarea unui teatru naţional. S-a început cu traduceri. *Dl Vaillant* [42] (un francez), adus la Bucureşti, în 1829, de către marele ban Gheorghe Filipescu pentru a organiza instrucţia publică, întemeiă, în urma unui contract cu guvernul, în clădirile de la Sf. Sava, un colegiu cu internat. Ruşii şi fanarioţii intrigară împotriva lui. În 1834 Ghica îl destitui. În 1836, Vaillant publică o gramatică franco-română. În *1838*, el dădu un specimen din marele său dicţionar. În *1839*, Adu-

narea votează cumpărarea a 500 de exemplare din marele său dicționar, ceea ce reprezenta o subvenție de 30 000 lei. Rückmann n-a permis însă lui Ghica să sancționeze votul Adunării.

Rușii au chemat înapoi în țară, în timpul ocupației lor, familiile fanariote; acestea erau instigatoare de tulburări cu totul la discreția consulului. În afară de acești aliați greci, se aflau boieri ambițioși, care voiau să ia tronul lui Ghica. Printre ei mai ales: *Știrbei* (ministru de justiție), fratele său *George Bibescu* și *A. Villara.* În sfîrșit, boierii bătrîni care formau partidul *bătrînilor.* Partidul național îi denumea pe toți la un loc *româno-fanarioți.* Ghica se aruncă în brațele fanarioților.

Rückmann, deja bătrîn și respingător, fu cuprins de o pasiune nebună pentru una dintre cele mai frumoase femei din București, doamna Glogoveanu [43], născută Bălăceanu. Ghica și boierii manevrează ca Rückmann să o ia în căsătorie și ca ea să se despartă de soțul ei. [Divorțul pronunțîndu-se,] Rückmann se căsătorește cu ea. Era foarte gelos. Rămînerea sa în București, unde e luat în rîs, era pentru dînsul doar un lung supliciu și o ridiculă comedie. Țarul îl trimite la Constantinopol ca însărcinat de afaceri, însă aci continuă să fie de rîsul tuturor și privit fără nici o considerație de către doamnele din corpul diplomatic. Este trimis în Italia, în sfîrșit la Viena, unde a înnebunit și a murit în cele mai triste împrejurări.

Urmașul lui *Rückmann* la București a fost *Titov* [44], cumnat al lui Buteniev, și rudă prin căsătorie cu Nesselrode. Eliade luă pe față *partea lui* Ghica. Tot așa a făcut și noul reprezentant francez *Adolphe Billecocq* [45]. Acesta sosi la București în momentul culminant al luptelor dintre Ghica și cele două opoziții. A înțeles manevrele rusești. Dar din momentul în care guvernul lui Guizot căzu în mrejele dnei Lieven [46], totul eșuă. —Tratatul din 15 iulie 1840. Guizot devenind ministrul afacerilor străine fu urmat de dna Lieven la Paris. Tratatul de la 13 iulie 1841 —. Billecocq sfătuiește pe Ghica să se bazeze pe opoziția națională. Consulatul rus era ocupat pe atunci de *Dașcov* [47]

actualmente ministru la Stockholm. — Titov, după un an de funcţionare la Bucureşti, a fost numit ambasador la Constantinopol —. O înţelegere între Billecocq şi Eliade putea deveni primejdioasă.

Eteriştii formaseră un partid puternic printre slavii din Bulgaria, oferind ţarului un pretext de intervenţie. În acelaşi timp eteriştii, româno-fanarioţii şi Daşcov instigau prin Oltenia şi organizau o mişcare care trebuia să găsească un sprijin la Bucureşti, să aducă răsturnarea lui Alexandru Ghica etc.

La începutul lui iunie 1841, Alexandru Ghica e prevenit că 200—300 greci, albanezi sau bulgari, refugiaţi în Rusia, se strîngeau în grabă la Brăila şi cereau să treacă Dunărea pentru a alerga în ajutorul fraţilor lor răzvrătiţi. *Simon Andreievici* [48], consul rus la Galaţi, îi proteja şi îi încuraja în plină stradă. Ghica ceru sfatul lui Billecocq ; acesta l-a sfătuit să nu permită trecerea bandelor. Astfel el înarmă miliţiile sale româneşti, le trimise pe malul Dunării, împresură pe şefii principali grecobulgari în carantina de la Brăila, împuşcă pe cei care încercară să treacă Dunărea şi deferi tribunalelor pe toţi cei care au fost arestaţi. Mulţi dintre aceştia erau greci eterişti. Consulul Daşcov înlesni evadarea celor mai importanţi. Simon Andreievici fu rechemat. Poarta trimise lui Ghica o sabie de onoare, daruri pentru trupele sale, pentru ofiţeri etc.

În Adunare o anumită opoziţie era condusă de fraţii *Gheorghe Bibescu* şi *Ştirbei,* nepoţii unui geambaş din Craiova. Amîndoi fraţii fuseseră crescuţi în Franţa, erau strălucit căsătoriţi şi protejaţi de Kiselev. Ştirbei era partizan pe faţă al ruşilor. Bibescu era filo-rus sub masca opoziţiei naţionale. Prin aceşti fraţi, fanarioţii şi naţionalii se întorc în acelaşi timp împotriva lui Ghica. Mişcarea din Oltenia era dirijată în mod secret de Daşcov şi Gheorghe Bibescu. Atitudinea fermă a lui Ghica a împiedicat-o să izbucnească ; dar Bibescu a fost aşa de imprudent încît a purtat corespondenţă în scris cu emisarii din Oltenia şi scrisorile sale au fost predate domnului. Ele conţineau probe evidente contra lui, a lui Daşcov şi a o mulţime de alţi

conspiratori. Toţi ştiau că sînt la discreţia domnului. *Daşcov* propuse atunci să se născocească un complot anterior celui al său, un complot popular îndreptat împotriva privilegiaţilor; să se prezinte tentativa Daşcov-Bibescu ca o organizaţie de apărare, o măsură de ordine şi prevedere; Eliade, duşmanul declarat al ruşilor şi al boierilor fanarioţi, să fie arătat ca şef al complotului, să se provoace prin denunţuri mincinoase o duşmănie pe faţă între Eliade şi Billecocq, în sfîrşit să se inventeze complicităţi printre ofiţerii intimi ai domnului.

Un medic *francez*, anume *Tavernier* [49], scăpătat, încă de mai de mult *duşman* al lui Eliade, fu atras la consulatul rus, unde a fost aţîţat împotriva lui Eliade şi unde a primit un cadou de 100 ducaţi (1200 fr.). În primele zile ale lui februarie 1842, Billecocq primi la consulatul său vizita lui Tavernier, care îi spuse misterios: „Eliade mi-a făcut ieri propunerea de a conduce în Bulgaria, unde am stat mult timp pe lîngă paşa de Vidin, 1000 de bulgari sau greci, răzvrătiţi împotriva drepturilor Porţii otomane etc. etc.". Apoi Tavernier făcu în biroul consulului o declaraţie oficială asupra complotului etc. Billecocq, considerînd aceasta ca o cursă împotriva unui francez, alergă la Ghica şi ceru arestarea lui Eliade, confiscarea hîrtiilor sale etc. Un decret al domnului numi o înaltă comisie cu însărcinarea de a judeca pe Eliade. (Acesta locuia în afară de oraş). Un nou denunţător (mincinos) — *Sorano.* [În faţa argumentelor prezentate de Eliade în apărarea sa,] judecătorul fu nevoit, fireşte, să lase pe Eliade în libertate. Tavernier primi ordinul de a părăsi Ţara Românească. *Sorano* fu ridicat în aceeaşi noapte din Bucureşti. De la acesta află Eliade (la mănăstirea Cernica) mai tîrziu, întreaga intrigă. Acest Sorano era unul dintre conţopiştii de la Obşteasca Adunare şi fusese mituit de Bibescu.

În zadar s-a bizuit Ghica pe Franţa, Billecocq fu abandonat de bătrînul Guizot. O dovadă: Ghica previne pe d. Billecocq că consulul Daşcov intenţionează să supună la o taxă specială mărfurile franceze importate în Principatele dunărene; Billecocq se grăbeşte să avertizeze pe Guizot; depeşa are soarta

tuturor celorlalte, şi taxa rusească este instituită pe mărfurile franceze, fără nici o opunere.

Adunarea votează o adresă către Ghica, în care fiecare paragraf era un act de acuzare. Ea fu adusă la cunoştinţa celor două curţi de la Constantinopol şi Petersburg. Ca urmare, sînt trimişi la Bucureşti doi comisari : din partea ruşilor, generalul Duhamel [50], din partea turcilor, Şekib Effendi [51]. Duhamel fusese trimis în ajutorul acuzatorilor lui Ghica. Şekib Effendi ia şi el atitudine împotriva acestuia din urmă, pentru că, dacă Ghica îi remisese 4000 ducaţi, ambiţioşii săi rivali îi dăduseră 15 000. Între timp, Poarta şovăia. Ambasadorul francez de la Constantinopol, Bourqueney [52] i-a dat lui Ghica un sprijin lipsit de fermitate.

Principele Miloş [53], silit să renunţe în 1839 la tronul său din Serbia, se retrăsese în Ţara Românească. Ţarul, prin actul adiţional din tratatul de la Akkerman, ridică Serbia la rangul unui principat tributar Turciei, Rusia rezervîndu-şi în Serbia drepturi de protectorat. Miloş vrea să opună mişcarea slavilor de sud, mişcării slavilor de nord, [atacînd] în acelaşi timp Turcia şi Rusia. Sîrbi, iliri, croaţi, bosniaci, bulgari [trebuiau să formeze prima sa armată]. Miloş îşi puse nădejdea în Franţa. Într-o noapte făcu propuneri lui Billecocq etc. Billecocq pune la curent pe bătrînul păstor din Serbia cu mizeria politicii franceze. Decepţionat, Miloş se aruncă în braţele Rusiei şi deveni, în mijlocul slavilor de sud, emisarul cel mai activ al slavilor de nord, agentul acreditat al împăratului Nicolae.

Cîtva timp după aceste conferinţe misterioase, *Mihai* (fiul lui Miloş) cade de asemenea victima manevrelor de la Petersburg. Sîrbii, ca urmare, fură chemaţi să aleagă un principe, pentru a ocupa tronul. Aceasta se întîmpla în momentul culminant al intrigilor contra lui Ghica, cînd, după raportul celor doi comisari, Poarta nu luase încă nici o hotărîre. Nicolae voia să-şi valorifice dreptul său de protectorat, şi anume, să pună pe tronul sîrbesc un principe ales de dînsul ; în consecinţă trimise la Belgrad pe generalul baron Lieven (unul din aghiotanţii săi), pentru

a îndruma alegerea în sensul rusesc. În ziua de alegeri, 30 000 sîrbi înarmaţi se adunară pe cîmpul din vecinătatea Belgradului ; ei aleseră pe fiul lui Cerni Gheorghi, pe care îl proclamară sub numele de Kara-Gheorghevici [54]. Insucces pentru Rusia. Abia a adus Lieven lui Nicolae ştirea şi acesta a ordonat lui Buteniev să plece de îndată la Constantinopol şi să ceară de la Poartă, chiar la sosirea sa, depunerea lui Alexandru Ghica. La 7 oct. 1842, Ghica primi ştirea oficială a destituirii sale.

X. În *1842*, pentru prima oară, domnul este desemnat prin alegere. Potrivit prevederilor Regulamentului organic, pînă la alegerea noului domn, guvernarea ţării fu încredinţată unei *căimăcămii*, adică unui guvern provizoriu, compus din trei miniştri responsabili purtînd în această situaţie numele de *caimacami*. Cei trei, binevoitori ruşilor, au pregătit împreună cu Daşcov lucrările de candidatură. Ştirbei era candidatul oficial al partidului ruso-fanariot. Fratele său, Bibescu, care combătuse pe Ghica, în numele intereselor obşteşti, se prezenta drept candidat al bătrînilor şi al amintirilor de independenţă. În orice caz victoria ruşilor era asigurată, indiferent care din cei doi fraţi ar fi fost ales. În partida tinerilor ies la iveală rivalităţi mizerabile ; între ei sînt 30 candidaţi. Conform cu art. 26 din Regulament, oricare dintre candidaţii aflaţi pe liste trebuia exclus, dacă boieria sa nu mergea cel puţin pînă la bunic. Acest paragraf a fost invocat împotriva celor doi fraţi. Caimacamii n-au ţinut deloc seama de asta. Alte manevre în legătură cu art. privitor la sistemul de votare. Villara este folosit pentru a influenţa atît pe slujbaşii în funcţie, cît şi pe slujbaşii *in spe*. În ŢaraRomânească slujbaşii erau un fel de ieniceri civili. În timpul acesta sosi de la Constantinopol *Savfet-Effendi* [55], comisarul turc. Billecocq îl previne. *Alegerea* are loc *la 1 ianuarie 1843*. Bibescu este ales. Daşcov lasă să se creadă că Rusia a avut un eşec ; în fapt *Nesselrode* scria lui *Daşcov* : „Alegerea tînărului Gheorghe Bibescu a corespuns perfect dorinţelor noastre". Bibescu făcu totul ca să *înşele* opinia publică ; comandă pentru instalare un costum la fel cu cel pe care îl purtase Mihai Vi-

teazul. Bibescu folosi bunele dispoziţii ale Adunării pentru a-şi asigura masive alocaţii băneşti. Ca un veritabil parvenit, el începu prin jaf şi agiotaj. Credincios promisiunilor electorale luate de Villara, el repuse în posturi slujbaşii destituiţi pentru delapidare de fonduri. Îi iertă de amenzi.

Villara deveni ministru de justiţie ; hotărîrile judecătoreşti se vînd public aci, numărul acestora era nesfîrşit din pricina lipsei de siguranţă a dreptului de proprietate. Nici judecătorii, nici apărătorii nu-şi ascundeau tranzacţiile ; tot oraşul cunoştea tariful fiecărui proces cîştigat. Bibescu a încurajat această stare de lucru. El încărcă pe ţărani cu noi dări şi stabili taxe noi la intrarea în oraşe.

O lege fu prezentată de către guvern, prin care soţul obţinea dreptul de a ipoteca averea soţiei sale. Soţia lui Bibescu, d-ra Mavrocordat [56], era fiica adoptivă a ultimului Brîncoveanu ; ea avea 300 000 fr. rentă. La cîţiva ani după căsătorie, a înnebunit ; dobînzile pe care Bibescu le încasa, nu-i mai ajungeau. Acesta era secretul noii legiuri. El trăia în văzul lumii, cu d-na Ghica, soţia lui Constantin Ghica, fratele ultimului domn. Pentru dînsa trebuia jefuită [Zoe] Mavrocordat. În ziua dezbaterilor legii care au fost furtunoase, răsunară aluzii dezonorante. Bibescu destitui pe toţi demnitarii care, deţinînd funcţii judecătoreşti şi administrative, au votat împotriva lui. El ceru acum formal divorţul.

Bibescu devenea din ce în ce mai slugarnic faţă de Rusia. Un rus *Trandafirov* [57] venise în Ţara Romînească sub pretextul de a înfiinţa o mare exploatare minieră. Obţinu concesii enorme, fără să se ţină seamă de drepturile proprietarilor ; el anunţă public că va dispune să vină din Rusia cinci mii de lucrători. Şi aceasta fără aprobarea Adunării. Atunci a apărut „Grădinarul şi măcieşul" [Măcieşul şi florile] (fabulă, al cărei autor era Eliade). Era o satiră împotriva lui Trandafirov. Opinia publică se ridică împotriva contractului Trandafirov. Adunarea printr-o adresă, cere explicaţii de la domn. În special un tînăr, boier : Constantin Filipescu, rosti cuvîntări violente (a murit de

curînd la Paris). Bibescu a răspuns: „Consider această Adunare incapabilă de orice deliberare serioasă”. Ordonă prorogarea Adunării, deşi bugetul nu fusese încă votat. Rusia îi veni în ajutor, constrîngînd şi Poarta în acelaşi sens. Aceasta dădu un firman prin care decidea prorogarea Adunării pentru un timp nedeterminat. Astfel Poarta nu-şi exercita suzeranitatea decît în beneficiul rivalului ei. Bibescu — un ţigan înfumurat — era acum stăpîn absolut. Se remarca întotdeauna prin lovituri de samsar. Delapida oriunde şi în orice ocazie.

În *1846* în Ţara Romînească a fost o recoltă foarte bogată. Grîul era foarte ieftin; se făcuseră pentru oraşul Bucureşti enorme aprovizionări. În *1847*, municipalitatea vîndu, la ordinul lui Bibescu, grînele pe care le stocase la preţul de cost. Cumpărătorul, Paciuri, era un asociat al familiei Bibescu. Nevoile Europei produseră beneficii enorme. După Chainoi [58] (I. Ghica), sub Bibescu s-a deturnat numai de la departamentul lucrărilor publice suma de 33 000 000 fr. Rudele şi creaturile sale vindeau slujbele publice la mezat. Tot atîta ticăloşie ca în epoca cea mai ticăloasă a fanarioţilor. Daşcov era atotputernic (pe Bibescu îl numea public, el însuşi, aghiotantul său). Bibescu închise şcolile înfiinţate de Alexandru Ghica. El căuta să se debaraseze de Billecocq. Un grec oarecare Piccolos, fost cenzor imperial rus la Bucureşti, cîştigase la Paris bună voinţa lui Guizot; Guizot spuse că Daşcov ar trebui în acest caz să fie şi el rechemat ca şi Billecocq. D-na Ghica, rămasă însărcinată de Bibescu, este trimisă în 1844 la Paris cu recomandaţii şi scrisori către d-na Lieven, şi bine provăzută cu ducaţi şi diamante. La d-na Lieven, ea întîlneşte pe Guizot. Acesta se arată cam dificil. Daşcov scrie fără încetare la Petersburg: dacă s-ar putea să fie debarasat de Billecocq. D-na Lieven primeşte de asemeni ordine de la St. Petersburg. Nefericitul Guizot aruncă vina pe comportarea imorală a lui Bibescu. Prin urmare Bibescu trebuie cu orice preţ să-şi consfinţească legătura prin căsătorie. Divorţul devine astfel necesar. Mitropolitul refuză cu fermitate. Se adresară, atunci, patriarhului din Con-

stantinopol, şi ambasadorul Rusiei servi ca mediator. Dar şi aci scrupule. Cu bani, distribuiţi Divanului, se cumpără schimbarea patriarhului şi urmaşul fu avertizat de primele obligaţii pe care avea să le îndeplinească. Divorţul pronunţat — Ghica de fapt era corect * — căsătoria avu loc în *septembrie* 1845. Acum conştiinţa lui Guizot putea fi liniştită. Billecocq fu rechemat. Printr-o scrisoare a lui Guizot din 19 februarie 1846 (primită de Billecocq în *martie* 1846), d. de Nyon [59] a fost numit în locul său. — Doamna de Lieven era ministru de afaceri străine la Paris şi Guizot primul ei slujitor —. Guizot scrise lui Billecocq că putea părăsi postul fără să fi sosit încă Nyon. Billecocq rămase pe loc. La 1 mai 1846 (obiceiul era ca în ziua de 1 mai, de onomastica lui Ludovic-Filip, miniştrii domnului să facă vizită la consul), Bibescu neglijă înadins să facă acest lucru. Drept urmare, Billecocq coborî pavilionul consular, încredinţă protecţia supuşilor francezi consulului general al Angliei, ceru paşapoartele şi părăsi Bucureştii plecînd spre Paris. Guizot fu furios pe Billecocq. El dădu instrucţiuni lui Nyon de a se comporta la Bucureşti ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Nyon fu linguşit de Bibescu, de partea căruia trecu cu totul, şi cu tot entuziasmul.

Sultanul sosi la Rusciuc, unde chemă pe domnitorii Serbiei, Moldovei şi Ţării Româneşti. Boierii reînnoiră plîngerile lor adresate lui Reşid-paşa. Bibescu, la prima sa vizită la vizir, primeşte ordin „de a pune în legalitate guvernarea sa prin convocarea reprezentanţilor". La acea dată expira mandatul Adunării prorogate. Trebuiau convocate prin urmare colegiile electorale, ceea ce a fost făcut pentru 15 nov. 1846. Bibescu excluse din liste 9/10 din eligibili etc. Înainte de alegeri modifică circumscripţiile electorale, obligînd pe cea mai mare parte a alegătorilor să voteze în capitală. Astfel în judeţele din afara Bucureştilor erau cel mult 20 alegători pe care putea să-i cîştige de partea sa etc. Bibescu avu astfel o Adunare

* Divorţul fusese pronunţat în defavoarea lui Ghica, prin mărturii false, deşi toată lumea ştia că nu era el cel incorect ; cf. Regnault, p. 248.

după voința sa. Hoția fu legalizată. Un vot al acestui „tribunal excepțional” acordă lui Bibescu dreptul de a confirma fără apel hotărîrile tribunalelor de primă instanță. Fiecare slujitor în localitatea sa, deveni șeful unui despotism jefuitor. Guvernarea nu era decît un dezmăț. Opoziția era alcătuită parte din boieri mari, nemulțumiți, parte din tinerime. Iarna lui *1847* a fost o epocă de frămîntări generale. Au loc mișcări și printre țărani. Bibescu cu miniștrii săi și boierii se acuzau reciproc de „nenorocirile țării”.

Spre *sfîrșitul lui 1847*, Dașcov fu transferat într-un alt post; *Kotzebue* [60] deveni urmașul său. Consulatul rus împingea pe domn la măsuri severe, pe boieri la revoltă; se amesteca chiar, prin agenții săi, în partidul național, pentru a-l abate din drumul său și a-l compromite. Kotzebue (fiul bătrînei otrepe) fusese șase ani consul la Iași. La București toată lumea conspira. Domnul, pentru a-și consolida puterea, printr-o insurecție înfrîntă; consulul pentru a putea provoca, sub motivul tulburărilor, intervenția rusă; boierii pentru a recîștiga foloasele pe care le aveau de pe urma jefuirii bunurilor obștești; clasa mijlocie, cîțiva boieri luminați, publiciștii patrioți, masa țăranilor pentru a scăpa de protectoratul rus.

XI. *Ideea politică* fundamentală a revoluției din 1848 de la București a fost o mișcare împotriva protectoratului rus. În toate celelalte privințe, ea a fost o revoluție socială, [observînd totuși] un respect vădit pentru suzeranitatea turcească.

Boierii. Cuvîntul la origine însemna „războinic”; astăzi înseamnă „o persoană scutită de serviciul militar”. Ei nu plătesc nici o dare; sînt cei dintîi curtezani al străinului, gazdele zeloase ale invadatorului. Fiecare secol a mărit și mai mult corupția din clasa boierească. Cele cîteva excepții sînt azi în exil. Nu există nici o aristocrație de naștere. Din 30 familii de mari boieri din Țara Românească sînt numai 19 al căror rang de boierie este mai vechi de 20 ani. În Moldova din 10 familii de mari boieri abia una este mai veche de 1828. Familia dom-

nească Cantacuzino (ca şi cum s-ar trage din împăraţii greci), se numea la origine Măgureanu. Cei mai mulţi boieri nici nu sînt de origine românească. Mavrocordaţii şi Mavroghenii sînt originari din insula Miconi (Arhipelag), Ghiculeştii vin din Albania, Racoviţeştii din Asia Mică, Ipsilanţii şi Moruzeştii din Trebizunda, Suţuleştii sînt bulgari, Caragea raguzani, Roseteştii din Genova etc. O parte din vechii boieri români, Goleştii, Grădiştenii, Brătienii sînt în exil; alţi descendenţi din astfel de vechi boieri sînt aruncaţi în slujbe mici, unii au devenit clăcaşi. O parte a acestor victime se chiamă *neamuri* (oameni de viţă boierească). (Clasă creată de fanarioţi).

Sub fanarioţi, grecii luară ranguri de boierie. Curînd izbucnesc lupte între boierii pămînteni şi fanarioţi. Domnul sprijinea pe cei din urmă. Însă boierii fanarioţi încetau de a mai fi boieri, dacă protectorul lor înceta de a mai fi domn; or, acesta nu domnea mult niciodată. O lege nouă hotărî, de aceea, că prin căsătoria fiicei unui boier pămîntean cu un boier fanariot, acesta se împămîntenea şi devenea boier pămîntean. Astfel grecul pătrunse în orice familie. Se produse o invazie prin alianţă. Cei cîţiva boieri care rezistară fură persecutaţi. Urmaşii lor căzură în clasa ţăranilor neamuri. De aceea boierii produseră hibrizi. În rîndurile majorităţii aşa-numiţilor boieri pămînteni din această cauză nu este aproape nici un român. Ruşii au desăvîrşit opera de dezagregare a boierimii. Regulamentul organic împarte boierii în trei categorii, boieri mari, boieri de a doua şi de a treia clasă. Pînă atunci, din punct de vedere politic, nu exista nici o deosebire de la boier la boier. Plenitudinea drepturilor politice este acum limitată la un mic număr. Acţiunea moscovită se întărea concentrîndu-se. În Ţara Românească cei 70 boieri mari erau reprezentaţi în Adunare prin 20 deputaţi. Cei 3 000 de boieri de a doua şi a treia clasă, numai prin 18. Orice ofiţer sau slujitor devotat Rusiei putea fi numit boier. Boieria era un titlu personal. Deoarece cea mai mare parte a slujitorilor erau ruşi, sau plasaţi de către ruşi, rezultă că aceşti mici boieri erau agenţi ai protectorului. În afară de

asta există influenţa femeilor boierilor care îşi deschid alcovul ofiţerului rus sau turc. Prin uşurinţa cu care se obţine divorţul, femeile sînt schimbate ca nişte mobile de ocazie.

Ţăranii. Rasă puternică, primitivă, în special în munţi şi în Banatul Craiovei. La fel ţăranii din Transilvania. Ironici. Fizionomie meridională. Zeflemişti. Mare putere de asimilare. Traian e un fel de zeu naţional. Superstiţii (strigoi, de ex.). Au prejudecăţi împotriva industriei fierului etc., fiindcă toate uneltele de fier şi de aramă erau făcute exclusiv de ţigani, care sînt de altfel singurii potcovari din ţară. Românii din Transilvania sînt mai puţin înapoiaţi. Boierii, care de drept posedă monopolul tuturor băuturilor alcoolice de pe moşiile lor, ţin cîrciume şi propagă beţia. Ţăranul îşi petrece toate numeroasele sărbători ale ritului ortodox la cîrciumă. Unica hrană a familiei e *mămăliga* (mălai fiert cu apă). La zile mari, mămăliga se mănîncă cu lapte, cu brînză proaspătă sau cu peşte sărat. Pînă acum cîţiva ani, locuinţele lor nu erau decît nişte vizuine întunecoase, gropi săpate în pămînt (numite bordee, locuite astăzi mai ales de ţigani). Acum, aproape pretutindeni sînt colibe acoperite cu stuf. Acesta e meritul lui Kiselev. Costumul ţăranului de la Dunăre e acelaşi ca pe timpul lui Traian.

Cînd, după o aşteptare de trei secole, refugiaţii s-au coborît din nou din munţi în cîmpia părăsită de barbari, ei au reluat munca în comun şi au făcut din cîmpia întreagă o proprietate comună (ager publicus). La munte, îndelungata obişnuinţă de locuire şi de exploatare individuală a pămîntului a creat proprietatea privată ereditară. În consecinţă, clasa proprietarilor moşneni se dezvoltă spre deosebire de proprietarii colectivi [în devălmăşie]. Mai tîrziu, prin transformări arbitrare sau consimţite, au apărut moşneni şi la cîmpie. Dar în vremea lui Radu Negru şi Bogdan, proprietatea pămîntului era individuală la munte, colectivă [devălmaşă] la cîmpie. Tocmai fiindcă aci pămîntul aparţinea domeniului public, domnii s-au crezut îndreptăţiţi să rupă fîşii din el, la început pentru a răsplăti servi-

ciile unor boieri sau șefi militari. Danii au fost făcute și unor boieri, sate și orașe, legînd de ele condiții de binefacere publică. Multe danii, guvernate de regimul comunal, s-au păstrat intacte pînă în zilele noastre. Au început curînd danii particulare unor favoriți ai domnului. Ulterior se făcură donații bisericilor și mănăstirilor cu condiția să țină școli, să îngrijească de săraci etc. etc. Călugării nu erau decît fideicomisari [mandatari]. Dar pe aceste moșii desprinse trăiau țărani cultivatori, proprietari, nu cu titlu individual, ci cu titlu colectiv. Deci tranzacția a fost ca o consacrare a dreptului anterior al țăranului. Noii proprietari, boieri, mănăstiri sau comune, împărțiră solul în trei părți egale : două din aceste părți fură cedate, subîmpărțite în loturi mici, colonilor posesori. A treia parte era rezervată noii proprietăți și trebuia cultivată de coloni în folosul proprietarului. Acest drept de proprietate al țăranilor era grevat de o ipotecă ereditară în muncă. Această împărțire teritorială domină încă.

Această nouă constituție a proprietății a fost extinsă treptat pe măsură ce s-au făcut noi donații. La început n-a avut altă regulă decît împărțirea în trei; amănuntele au fost lăsate arbitrarului. Numărul zilelor de clacă nu era determinat. Țăranul a fost astfel adeseori silit să-și lase propriile sale ogoare în paragină.

Și la cîmpie s-a format o clasă numeroasă de mici proprietari individuali, numiți *moșneni*, o clasă mijlocie. Boierii și mănăstirile au dus împotriva lor un război iscusit de șicane și de violențe. Boierii și mănăstirile au obținut de la domni scutire de dări, ceea ce a înmulțit sarcinile asupra moșnenilor. Apoi războaiele cu polonii, ungurii, turcii și tătarii au impus moșnenilor neîncetat prestații în bani și oameni. Ei au recurs la împrumuturi oneroase. Singurii creditori erau boierii și clerul, care împrumutau cu dobînzi cămătărești. Moșnenii cad astfel cu proprietatea lor în mîinile cămătarilor. În sfîrșit judecățile strîmbe au venit în ajutorul cametei. S-au cerut titluri originare [de proprietate] acolo unde nu exista decît dreptul primului

ocupant. Acolo unde existau titluri, ele au fost falsificate sau sustrase de către agenţii domnului sau boierilor. În sfîrşit, la judecată, ţăranul găseşte că tot boierul hotărăşte. Preoţii şi boierii se sprijineau reciproc. Astfel mica proprietate se destramă repede. Cea mai mare parte a moşnenilor au fost prefăcuţi în şerbi. Clasa mijlocie dispăru, şi cu ea forţele vitale ale naţiunii.

Ţăranii s-au răzbunat asupra boierilor prin fanarioţi. Aceştia au folosit aceleaşi silnicii şi uneltiri pentru a prăda pe boierii pămînteni, de care boierii s-au servit împotriva moşnenilor. Mari mase au fost prefăcute de ei deopotrivă în ţărani, neamurile de azi. Boierii fanarioţi sau fanariotizaţi continuă azi acelaşi sistem de jaf. În ambele principate urmează aceleaşi tîrguieli între tribunale şi jefuitori. De treizeci de ani averile moderne se bazează pe procese de hotărnicie. De pildă, Ştirbei — pe care austriecii l-au adus înapoi — avea lîngă Craiova, ca avere patrimonială, moşia Mehedinţi, constînd dintr-un mic număr de hectare. Acum, aceasta a devenit una din moşiile cele mai întinse din Principate, cu o rentă de 50 000 franci, datorită proceselor intentate tuturor moşnenilor dimprejur.

Ţăranul român nu s-a lăsat degradat de mizerie.

Decăderea a fost săvîrşită prin constituţia lui Şerban [61], care a transformat ţăranul cultivator în şerb. Ei sînt acum vînduţi împreună cu pămîntul; proprietarul moşteneşte pe şerb dacă acesta n-are moştenitori direcţi; proprietarul fixează durata muncii; proprietarul e obligat să dea instrumentele de lucru şi să hrănească pe ţăran în caz de foamete sau de boală. Proprietarul nu poate vinde pe şerb separat de pămînt. Această [ultimă dispoziţie] este eludată. În Moldova, mai ales, şerbii erau confundaţi cu ţiganii robi, vînduţi cu bucata. Diferite răscoale au fost încurajate de domnii fanarioţi (împotriva boierilor pămînteni). De aceea, Constantin Mavrocordat, prin actul din *5 august 1746* a hotărît desfiinţarea şerbiei şi, la 6 aprilie 1749, Adunarea obştească a Moldovei a luat aceeaşi hotărîre. În schimb, a fost creată ticăloasa instituţie a *scutelnicilor*. Proprietarul nu mai e obligat de acum înainte să dea nici instru-

mentele de lucru etc. Astfel ţăranul devine şi mai dependent de stăpîn. Decretul lui Mavrocordat obliga pe proprietari să pună la dispoziţia cultivatorilor cele două treimi din moşie. Munca obligatorie a ţăranului a fost fixată la 24 zile, în afară de dijma din produse. Dar aceste limite n-au fost respectate în practică. Prin această pretinsă emancipare cad asupra ţăranilor şi dările către stat şi rechiziţiile. Ţăranii sînt acum de două ori jefuiţi.

În *1768*, Ţara Românească s-a depopulat atît de repede, încît Poarta, ameninţînd pe Scarlat Ghica [62], a poruncit să pună frîu stoarcerilor. Înspăimîntat, el a determinat prin făgăduieli pe emigraţi să se întoarcă. Deja, un hrisov din *6 februarie 1768* le dădea garanţii de uşurare : 1) ţăranii întorşi, se puteau aşeza pe orice domeniu după alegere ; 2) zilele de clacă au fost reduse la trei, pentru primul an, la şase, pentru anul al doilea şi la nouă pentru anul al treilea şi pentru anii următori. Dijma pentru proprietar rămîne în vigoare. Dar aceste angajamente erau încă provizorii. Boierii nu s-au sinchisit de ele ; în curînd, ţăranii fug din nou în păduri şi în munţi. În 1775, zece mii şi-au părăsit deodată plugul, s-au împrăştiat în ţară şi s-au răzbunat asupra boierilor prădîndu-i. Alexandru Ipsilanti reînnoi făgăduielile din 1768. Lăcomia nesăţioasă a boierilor a provocat noi decepţii.

La fel s-au petrecut lucrurile în Moldova. Răscoalele ţăranilor provoacă intervenţia domnului. Printr-un ***hrisov din*** *1 ianuarie 1766*, Grigore Ghica a redus claca la 12 zile. Boierii, după cîţiva ani de comploturi tenebroase, răbufnesc. În *1775*, şapte boieri mari, în frunte cu mitropolitul, se prezintă în faţa domnului, îl somează să revoace hrisovul şi-i cer 36 zile de clacă. Grigore Ghica le respinge cererea. Totuşi, la *30 septembrie 1777*, e silit să acorde un spor de două zile şi să adauge la obligaţiile ţăranului : 1) un transport gratuit în folosul proprietarului ; 2) repararea dependinţelor proprietăţii, magazii, arii, mori, cîrciume, zăgaz de iazuri etc. etc. Ura boierilor împotriva lui Grigore Ghica a rămas ; ei au îndemnat pe turci să-l asasineze, după ce a protestat împotriva cedării Bucovinei.

În *1790*, o protestare generală a proprietarilor devine prilejul unei noi constituţii rurale, numită *urbariu*. Ea suprima zilele de clacă şi le convertea în norme determinate prin măsuri de suprafaţă atît pentru arat cît şi pentru prăşit şi pentru cosit etc. Astfel, ţăranul cunoştea limitele obligaţiilor sale în muncă. Dar pentru boier legea nu exista decît dacă oferea pretext pentru noi şicane. El a înmulţit mereu zilele de clacă în măsuri de suprafaţă. Dar a fost menţinută împărţirea pămîntului în trei părţi, din care două treimi pentru cultivator.

Un nou urbariu decretat de Caragea în 1816 era o combinaţie a două moduri de exploatare. El a adăugat două zile de clacă, una toamna, alta primăvara, plus transportul unui car de lemne în preajma crăciunului, din pădure la conacul boieresc, şi un alt transport la şase ore depărtare.

Alte modificări ale proprietăţii funciare: transformarea proprietăţii colective a ţăranilor în embatic sub numele de *clacă*. „Claca, spune articolul întîi, este un fel de embatic, obişnuit în Ţara Românească. Ea are loc, cînd proprietarul primeşte pe clăcaşi, adică pe embaticari, să şează pe moşia lui".

Ceilalţi fanarioţi încercaseră să restrîngă abuzurile proprietarilor pentru a mări proporţional dările asupra ţăranului. Caragea înmulţeşte abuzurile proprietarului şi fiscului. Delapidator de frunte, el a întrecut pe predecesorii săi. Acest regim a contribuit mult la revoluţia lui Tudor Vladimirescu, făcută în numele ţăranilor contra boierilor şi fiscului.

În răscoala lui Vladimirescu armata era compusă aproape numai din ţărani. Domnii pămînteni au impus mai întîi moderaţie boierilor. Grigore Ghica a apărat energic pe ţărani. Anii 1822–1828 au fost cei mai buni pentru ţărani. Dar în *1828* invazia rusă a transformat ţăranii în animale de muncă pentru a trage tunurile şi carele de război.

Kiselev îşi dădea aerul de protector al ţăranilor; a promis reforme, dar a încredinţat elaborarea reformei unei comisii de boieri, printre care figurau Ştirbei şi Bibescu.

În *1831*, a intrat în sfîrşit în vigoare Regulamentul organic. Se asigură ţăranilor 2/3 din moşia fiecărui proprietar. Îmbunătăţirile pe care le aduce constau în garanţii contra isgonirii, îngăduite numai ca pedeapsă individuală, şi în acest caz numai cu despăgubire.

Îndatoririle ţăranului sînt de două feluri : 1) *Renta (dijma) din produse.* În Ţara Românească ea se împarte după cum urmează : 1/10 din toate produsele, 1/5 din fîn, 1/20 din vin. În Moldova, 1/10 din vin. Astfel, dacă produsele fac 1000 franci, ţăranul are să dea 100, iar dacă venitul net e egal cu 200, 50% ; dacă e egal cu 100 — dijma îl va absorbi în întregime.

Ţăranii primesc, în Ţara Românească : 1) pentru locul de casă şi de grădină 400 stînjeni (stînjenul echivalează cu 2 m.p.) la cîmpie, şi 300 la munte ; 2) 3 pogoane (1 pogon = 1/2 ha) de loc de arătură ; 3) 3 pogoane de fînaţ, dacă ţăranul are 5 vite cornute ; dacă are mai puţine, mai puţin ; dacă n-are deloc, nici un fînaţ.

2) *Zile de clacă şi de cărăuşie.* Fiecare ţăran datorează proprietăţii : 1) 12 zile de clacă ; 2) o zi de plug ; 3) un transport de lemne. În Moldova, ultima condiţie e şi mai grea. Dar zilele nu se socotesc după măsura timpului, ci după cantitatea de lucru. După Regulamentul organic, cele 12 zile de clacă fac 36 de zile, o zi de plug = 3, transportul 3 zile. *Total 42 zile.* În Moldova, *48 de zile.* Odinioară, cînd muncile la boier nu se terminau în zilele anumite pe care le acorda legea, el se adresa ţăranilor care le făceau de bună voie ; dar proprietarul aştepta pînă cînd ei îşi terminau propriile lor lucrări şi pentru ajutorul dat le organiza hore şi le dădea de băut. *Regulamentul organic* a prefăcut aceasta în servitute obligatorie. Satele au fost silite să dea proprietarului, pentru munca extraordinară, 4 oameni din 100 de familii, 3 din 63—75 familii, 2 din 38—50, unul din 13—25. La fel în Moldova. Această nouă îndatorire se numeşte *iobăgie* (cuvînt străin de limba română, însemnînd servitute). Această iobăgie echivalează cu 14 zile pentru fiecare ţăran din Ţara Românească, 36 în Moldova pentru locuitorii unui sat de

200 familii, 72 pentru alții. Toate acestea fac 56 zile de clacă pentru țăranul muntean; 84 în Moldova pentru prima categorie, 120 pentru a doua.

Or, din cauza asprimii iernilor lungi, anul agricol n-are decît 210 zile. Din acestea trebuie scăzute 30 duminici, 10 zile de sărbătoare, 30 de timp prost. *Total* : *70*. Rămîn 140 zile. Țăranului îi rămîn în Țara Românească 84, în Moldova 56 și numai 20 în satele avînd sub 200 familii. Acestea sînt zilele oficiale de muncă. Pe lîngă aceasta, Regulamentul adaugă, determinînd munca fiecărei zile, în așa fel încît pentru a termina norma să mai rămînă de lucru și pentru a doua zi. Munca pentru o zi e așa fel determinată, încît nici un om să n-o poată termina într-o zi.

Ziua de prășit, de exemplu, e astfel hotărîtă de Regulamentul economic, încît începe (cu întreruperi, bineînțeles) în mai, pentru a sfîrși în octombrie. În afară de aceasta, proprietarul își alege întotdeauna timpul cel mai bun. Astfel țăranul e silit să-și neglijeze țarina lui. Darea și foamea îl silesc să se împrumute; creditorul țăranului e proprietarul. *I se dă cu împrumut* nu bani, ci *pîine* la prețul curent, adică prețul pieții pe care vînzătorul l-ar obține la Brăila sau Galați. Pentru aceasta, țăranul își zălogește munca liberă : acumularea muncii impusă de Regulament și a muncii impunse de nevoie răpește tot timpul populației rurale. Astfel concedarea de pămînt e iluzorie, de vreme ce n-are pentru el nici timp, nici instrumente de lucru.

La boierii din Moldova, exploatarea e fără rușine, fățișă, brutală; la cei din Țara Românească deghizată sub forme legale și sub contracte. Primii sînt ca niște baroni feudali, ultimii, ca evreii din evul mediu.

După un articol al Regulamentului, boierii au dreptul să ceară de la țărani zile de clacă în muncă sau în bani. În Moldova, boierul face ca zilele de clacă să dureze anul întreg. Țara Românească preferă specula financiară. Tariful pentru evaluarea zilei de lucru în bani e stabilit legal după Regulament la fiecare trei ani de Obșteasca Adunare (compusă exclusiv din boieri).

Prețul legal nu e niciodată în raport cu valoarea reală. În afară de aceasta, mai sînt și învoielile de bună voie. Mai întîi, obligația țăranilor e fixată în bani, mai sus decît o poate plăti, apoi convertită în zile de clacă înzecite de dobînzi.

Cele 330 000 de familii de țărani în Țara Românească, dacă arenda s-ar plăti la 5% din valoarea pămîntului, ar avea de plătit proprietății pe an 11 550 000 de lei. Or, după evaluarea Regulamentului, ei plătesc 51 810 000 lei. Această sumă multiplicată cu 22 (numărul anilor de cînd se aplică Regulamentul), dă 885 720 000 lei prelevați cămătărește de boieri asupra poporului. În Moldova, pentru același timp, acest surplus produce 668 800 000 lei. Împreună 1 554 520 000 lei, sau circa 540 000 000 franci. În această sumă nu intră dijma, transporturile, nici abuzurile.

După *articolul 146* al Regulamentului, proprietarul singur are dreptul să vîndă pe moșia sa vin, rachiu și alte băuturi, să țină scaun de carne și băcănie, să aibă moară și să pescuiască în iazuri. Proprietarul are deci monopolul tuturor articolelor de consum, pe care-l arendează evreilor și grecilor. Astfel articolele de primă necesitate sînt cu 30% mai scumpe la sate, decît la orașe. În timpul iernii, boierul își desface direct băuturile, pentru muncă vara.

Acum fiscul. Boierii și mănăstirile nu plăteau nici un impozit, toată povara dărilor cădea deci asupra țăranilor. *Capitația* : după Regulament, fiecare țăran plătește anual 30 de lei. În afară de aceasta trebuie adăugat : 1) 6 zile corvadă pentru construcția șoselelor, care, după sistemul obișnuit, fac 24 zile ; 2) 2 *parale* pentru fiecare vită de muncă, pentru a putea intra și circula în orașe și 4 parale pentru capitală ; 3) taxa de trecere pe podurile publice și particulare construite de țărani ei înșiși ; 4) serviciul militar prin conscripție : un om din 50 familii. În sfîrșit, în *urma ușurării dărilor*, spune Regulamentul, *prețul sării a trebuit urcat.*

Vin apoi obligațiile către comune. Fiecare țăran plătea în casa comunală sub diferite titluri : pentru drumurile vicinale,

registre, pîrcălabi și instrucțiunea elementară, pentru depunerea în magaziile de rezervă a unei cantități de porumb. *Toate* aceste contribuții către stat și comună fac, în Țara Românească 150 lei. Așa a ajuns țăranul adevărat rob al gliei.

În principiu, țăranul are dreptul să părăsească pămîntul pe care se află, dar numai *unul cîte unul* (după Regulament). Numai două familii pot părăsi aceeași moșie în cursul anului. Un țăran care vrea să se strămute, e obligat : 1) să înștiințeze cu 6 luni înainte pe ispravnic (prefect) și pe proprietar ; 2) să plătească peșin și în prealabil proprietarului toate prestațiile anului socotite din ziua în care va părăsi proprietatea ; 3) să verse în casa comunală o sumă egală cu capitația comunală anuală ; 4) să se achite de mai înainte de capitație pentru toți anii care mai rămîn pînă la viitoarea catagrafie (art. 249 al Regulamentului). Or, catagrafia se face numai din șapte în șapte ani, încît el are adesea de plătit capitația cu anticipație pe 5—6 ani. În sfîrșit, casa sa pe care a clădit-o, țarina pe care o lucrează rămîn proprietarului fără despăgubire. Astfel orice strămutare e imposibilă.

În Țara Românească, țăranii au protestat împotriva Regulamentului : soldații ruși, trimiși în sate, au dovedit cu focuri de armă blîndețea Regulamentului.

În Moldova, nemulțumirea a luat un caracter de răscoală țărănească : reprimarea a fost mai cruntă ; sîngele a inundat brazdele de care era înlănțuit țăranul. Fugă necurmată a țăranilor moldoveni în Bucovina, Basarabia, Dobrogea ; cei din Țara Românească s-au îndreptat spre Transilvania, Serbia, Bulgaria. În zadar malurile rîurilor erau strașnic păzite și ca în stare de asediu, emigranții treceau prin intervalele unde nu erau trupe, mai ales iarna cînd Dunărea era înghețată. Mai mult de 40 000 familii se stabilesc de-a lungul malului sîrb ; în Bulgaria și pînă în Rumelia sînt astăzi mai mult de 100 000 oameni care au părăsit țara de la începutul domniei Regulamentului organic, și numărul lor crește în fiecare zi.

După războiul din 1828, o colonie de 30 000 bulgari crease în Ţara Românească splendide aşezări agricole. Asupririle Regulamentului au silit colonia să se dizolve. Bulgarii au trecut din nou Dunărea; aceia care au rămas au întemeiat două tîrguşoare, dar s-au lăsat de agricultură. În *1834, 1835* şi *1836*, mai mult de 12 000 familii transilvane aşezate în Ţara Românească de o jumătate de secol s-au întors în ţara lor.

Depopularea a fost atît de rapidă încît Al. Ghica s-a înspăimîntat. Din *1837* pînă în *1842* a intervenit pentru ţărani împotriva boierilor. Acest fapt a ridicat Obşteasca Adunare împotriva lui. În 1842, un boier a strigat în Adunare: *„ţăranul e capitalul boierului"*. Bibescu, deşi a scăzut două zile din iobăgie (în 1843, reducîndu-le de la 14 la 12 zile), a sporit zilele de corvadă pentru şosele, a dublat taxa la barierele oraşelor şi a legat şi mai strîns pe ţărani de moşia boierului.

Cler, mănăstiri.

Preotul de sat în Moldo-Valahia împărtăşeşte viaţa şi havalelile ţăranilor. El nu ştie să citească decît cărţile bisericeşti tipărite, să facă slujba religioasă şi să recite evangheliile în limba naţională. În 1848, el a luptat cot la cot cu ţăranul. Ţăranul nu cunoaşte altă lectură decît evanghelia, nu ştie decît de vrăji, blesteme, superstiţii.

Preoţii de la oraşe sînt intriganţi; tot atît de ticăloşi, ca şi boierii. La fel şi mitropoliţii.

Mănăstirile, la început, erau un fel de fideicomise ale domeniilor statului (ager publicus) cu sarcini obligatorii. Deja sub domnii pămînteni, în înţelegere cu boierii, ele au uitat clauzele daniilor. Fanarioţii, ispitiţi de bogăţiile lor, se amestecă curînd în administraţia averilor mănăstireşti. Ei distrug mai întîi titlurile lor originare de proprietate, le înlocuiesc apoi cu propriile lor *hrisoave*, prin care *închină* pe cele mai bogate din aceste mănăstiri comunităţilor greceşti de la Sf. Mormînt, de la Muntele Sinai şi de la Muntele Athos. De atunci, aceste mănăstiri sînt

obligate să trimită daruri mănăstirilor sus-menţionate. Acestea obţin în curînd de la fanarioţi autorizaţia de a avea în mănăstirile închinate *egumeni* (abaţi) pentru a-i reprezenta şi a le administra în numele lor. Omagiul a degenerat în servitute; egumenii greci au pus mîna pe întreg venitul. În curînd ei dispun de proprietate. Moşiile românilor de baştină sînt închinate mănăstirilor bogate de la Sinai şi Athos, şi aproape o treime din proprietatea funciară din cele două ţări încape pe mîini străine. Aceste uzurpări au durat pînă la alungarea fanarioţilor. Atunci Grigore Ghica şi Ioan Sturdza au reclamat Porţii, care a silit pe călugării greci să restitue ceea ce luaseră.

În *1828*, Rusia aduse înapoi pe călugării greci în Principate, îi repuse în stăpînirea mănăstirilor. Regulamentul consacră acest fapt. Regulamentul a hotărît că o redevenţă anuală de 2 000 000 lei (700 000 franci) va fi alocată de mănăstiri casei şcolilor din Moldova şi Ţara Românească, dar în acelaşi timp 300 000 de lei erau atribuiţi patriarhului de la Constantinopol, ca subvenţie şcolilor greceşti din Turcia.

Din 59 mănăstiri în Ţara Românească şi 43 în Moldova, 28 sînt închinate Muntelui Athos. Venitul total al acestor mănăstiri se ridică la 10 milioane de franci; astfel amîndouă Principatele plătesc în fiecare an mănăstirilor greceşti situate în afară de ţară. Mănăstirea de la Muntele Athos figurează aproximativ cu un sfert.

În afară de aceasta, la protestul călugărilor greci, ambasadorul rus la Constantinopol hotărî că, timp de zece ani, călugării greci nu vor plăti nici o dare către statul ale cărui moşii le stăpîneau, adică pînă în 1843. În acelaşi an, Rusia a propus ca locuitorii de pe moşiile mănăstirilor şi călugării greci ei înşişi să fie transformaţi în supuşi ruşi, dependenţi de consulatele de la Bucureşti şi Iaşi. Aceasta însemna că 1/5 din teritoriul Principatelor să fie supusă jurisdicţiei consulare ruse. Călugării au respins propunerea. Atunci ţarul i-a lăsat în seama duşmăniei românilor. Bibescu i-a supus la contribuţii de tot felul: împrumuturi forţate, daruri considerabile la orice prilej, ca

recunoaşterea egumeniei lor etc. În *1847*, călugării au fost siliţi să facă apel la Rusia. Un firman dictat de ambasadorul rus, fixa contribuţia anuală a mănăstirilor la 20 000 ducaţi (240 000 franci pentru ambele Principate). O parte din aceşti bani conferă călugărilor greci preponderenţă în Palestina. O bună parte e rezervată legaţiei ruse de la Constantinopol care se foloseşte admirabil de ea în intrigile sale.

Ţiganii : robie. În ambele principate ţiganii formează o populaţie totală de 300 000 de suflete, fiind mai numeroşi în Moldova decît în Ţara Românească ; în Transilvania, Bucovina Banatul Timişoarei, ei se ridică la 140 000. (În englezeşte sînt numiţi *Gypsies)* ; (ei înşişi se numesc romi). În 1848 guvernul provizoriu proclamă dezrobirea lor.

În *1830*, boierii, deja nemulţumiţi de a-şi fi pierdut scutelnicii, obţin din partea lui Kiselev consacrarea dreptului lor de proprietate asupra ţiganilor.

În *1834*, colonelul Cîmpineanu şi-a eliberat toţi robii. Cei mai mulţi, ignoranţi şi goi, n-au ştiut ce să facă cu o libertate care-i lăsa muritori de foame. Ştirbei s-a remarcat ca vînzător de ţigani, mai întîi cu bucata, apoi tot restul bancherului Opran pentru 120 000 franci. Opoziţia naţională voia despăgubire pentru răscumpărare. Ştirbei, geambaşul neruşinat, a vrut să-şi atribuie meritul unui astfel de proiect de lege. Indignare generală.

În *1837*, Al. Ghica a decretat eliberarea tuturor ţiganilor aparţinînd statului. 4 000 de familii astfel eliberate au fost repartizate pe moşiile boierilor, cu obligaţia pentru aceştia de a le da pămînt de arătură şi de a-i trata deopotrivă cu ceilalţi ţărani. Ţiganii au fost impuşi la dări către vistierie. (Printre ei erau căldărari, lăcătuşi, potcovari etc.). Aceste 4 000 de familii aduc statului astăzi 90 000 franci venit anual.

La *31 ianuarie 1844*, Ioan Sturdza a prezentat Obşteştii Adunări moldovene un proiect de dezrobire a robilor mănăstirilor şi clerului.

Clasa mijlocie. Evrei şi greci. Comerţul este în mîinile evreilor şi grecilor. În Ţara Românească evreii expulzaţi au fost

înlocuiţi cu greci. Prin aceasta nu s-a schimbat decît numele cămătarului. Comerţul era dispreţuit din cauza comerciantului.

Boierii îşi arendează adeseori proprietăţile lor la evrei şi la greci. Aceştia subarendează altora, de acelaşi neam cu ei... Sînt Middelmen-ii Irlandei. Contractele de arendă se bazează pe numărul ţăranilor legaţi de moşie. În realitate, ţăranul e arendat. Evreul comod boierilor pentru toate viciile lor. Evreii împrumută şi boierilor; niciodată sub 12%, adesea cu 20%. Cea mai mare parte a moşiilor le este ipotecată.

XII. Rezultatul politicii maghiare a fost că sîrbii şi croaţii au restabilit tronul răsturnat al Austriei, iar românii din Transilvania au deschis armatelor ruse trecerea Carpaţilor.

În *1848* s-a produs răscoala românilor din Transilvania împotriva ungurilor. Această răscoală a fost precedată de o luptă paşnică.

Ungurii s-au aşezat în sec. al X-lea în munţii din vecinătatea Moldovei, la izvoarele Oltului *, ocupînd astfel un colţ al vechii Dacii. Ei se numesc *secui* (resturi ale oştirilor lui Attila). Ei au devenit aliaţii maghiarilor veniţi mai tîrziu din Asia. Cete maghiare conduse de regele Tuhutum [63] au întîlnit armata românilor lîngă Gyula, unde au obţinut victoria. Românii au jurat credinţă ungurilor într-o cîmpie, numită de atunci Eskiello, din *esküdni*, a presta jurămînt. Ungurii i-au redus în vasalitate şi şi-au împărţit între dînşii pămîntul şi cetăţile.

[Către mijlocul] *sec. XII, colonii săseşti,* agricole şi comerciale, au fost chemate de regele Geza II. Principalele lor centre : Sibiul şi Braşovul. Teritoriile lor se numeau *fundus regius.* Organizarea lor nu era feudală. Saşii erau numai supuşi regelui. Formau corporaţii libere, cu instituţii municipale, sub administraţia căpeteniilor din naţiunea lor, alese de ei. Aceste colonii s-au dezvoltat puternic sub stăpînirea austriacă.

---

* Textul din Regnault este următorul : „Românii din Transilvania s-au menţinut liberi pînă în secolul X. Dar cîteva resturi ale soldaţilor lui Attila s-au aşezat în munţii din vecinătatea Moldovei, la izvoarele Oltului... (p. 352),

Ungurii fiind învinşi de către turci, Soliman separă Transilvania de Ungaria şi o dă ca provincie tributară Isabelei [64], văduva lui Ioan Zapolya. Dar ungurii au rămas stăpîni, iar românii cultivatori şi vasali. În fruntea armatei transilvane se văd întotdeauna unguri ca Báthory-eştii, Bethlenii, Rakoczieştii.

În *1526* ungurii din Ungaria, pentru a se elibera de turci, se închină Austriei.

În *1699*, ungurii din Transilvania procedează la fel prin tratatul de la Carlowitz. Ungurii consideră pe nedrept Transilvania ca parte integrantă a Ungariei.

După legea ungară — *pînă în 1848* — românii în Transilvania, asimilaţi cu grecii, evreii, slavii, armenii, ţiganii, erau consideraţi pe propriul lor pămînt, „naţiune tolerată". „Românii sînt opriţi să poarte haine şi pantaloni de postav, cisme, pălărie mai scumpă de un florin şi cămaşă de pînză fină". Ei erau numiţi „plebea vagabondă", deşi formau 2/3 din populaţie, în timp ce ungurii, saşi, secuii, grecii, armenii formează numai cealaltă treime. Principiul fundamental al legii maghiare: *Nobilitas hungarica est.*

În secolele XII, XIII, XIV, lupte sîngeroase între unguri şi români. Aceştia au sprijinit invaziile turceşti, ceea ce a constituit una din cauzele principale care a permis turcilor să pună stăpînire pe Banatul Timişoarei. Drept răsplată, turcii au restituit românilor drepturile lor. Cu austriecii, jugul maghiar s-a lăsat din nou greu asupra populaţiei româneşti. Curtea de la Viena a trebuit uneori să intervină, cum a fost de exemplu în timpul răscoalei lui Horea... Românii din Transilvania, Banat şi Bucovina numesc Moldo-Valachia şi *ţară* (patria)... După răscoala lui Vladimirescu, un jurnal special, organ al românilor, a fost întemeiat la Braşov, cu numele *Gazeta de Transilvania*...

Cîţiva ani înainte de 1848, ungurii ceruseră guvernului austriac înlocuirea limbii latine cu limba maghiară, ca limbă oficială (1846). „*Nolumus magyarisari*!" Deja în 1846 o răs-

coală împotriva maghiarilor, era pe punctul să izbucnească, ca urmare a protestului deputaţilor croaţi (singurii admişi printre slavi) la Dietă. Guvernul maghiar n-a acordat decît o amînare... Széchenyi [65]...

1835. Ludovic Gaj [66] acţionează în oraşul Agram. O mişcare literară slavă se dezvoltă în Austria. Agram devine centrul mişcării ilirice... Acelaşi rol este jucat în Transilvania (în literatura română) de profesorul Simion Bărnuţiu...

În *Dieta din 1847* s-a manifestat cel mai injurios dispreţ faţă de slavi şi de români : a topi toate naţionalităţile în naţionalitatea maghiară. Kossuth datora acestei politici parte din influenţa sa asupra Dietei.

Şedinţele furtunoase din lunile noiembrie şi decembrie 1847 au continuat şi *în primele zile ale anului 1848*. Kossuth propune deschis ca limba maghiară să fie introdusă în şcolile primare ale slavilor şi românilor, să se înlăture orice altă limbă şi chiar şi preoţii să fie siliţi să slujească în ungureşte. Tirania nu mai folosea menajamente.

Cînd a izbucnit *revoluţia din februarie 1848*, maghiarii au crezut momentul sosit de a întemeia pe ruinele celorlalte naţionalităţi, *marea patrie ungară, puternica şi viguroasa naţiune maghiară.*

La *13 martie 1848* a izbucnit *revoluţia de la Viena.*

La *14 martie 1848* Kossuth propune să se trimită o deputăţie la Viena. Trei sute de magnaţi, îmbrăcaţi în tunica naţională, cu calpacul în cap şi cu sabia la şold, au prezentat lui Ferdinand adresa Dietei şi s-au întors la Pesta cu semnătura regală. Articolul al XII-lea al acestei noi constituţii decreta încorporarea Transilvaniei la Ungaria. Pe bazele adoptate la Viena, Dieta maghiară a elaborat constituţia : Traţilvania e declarată ţară maghiară, limba maghiară era singură admisă în municipalităţi şi în comitetele districtelor însărcinate cu alegerea deputaţilor. Dreptul electoral era bazat pe cens ; şi toţi cei ce au avere sînt unguri.

18 martie 1848; Kossuth declară în Dietă că Ungaria nu-şi datorește existenţa decît nobilimii. Nobilul este maghiarul. Numai nobilul are să conducă naţiunea.

Kossuth era slovac, fiu al unui plugar sărac din Tjkely; numele său în limba slovacă înseamnă *cerb*; s-a căsătorit cu Tereza Wesselényi [67], fiica unui magnat ... Datorită acestei protecţii, a ajuns în Dietă. Alegerea acestui parvenit l-a costat pe Batthyány 100 000 florini...

Art. 18 al Constituţiei, paragraful 6, prevede „patru ani închisoare pentru toţi aceia care ar îndrăzni să vorbească împotriva *perfectei unităţi a naţiunii maghiare*". Pe lîngă aceasta, provocări prin foi volante împotriva celorlalte naţionalităţi.

Mişcări (pregătitoare) în nord, la slovaci şi la ruteni; în sud, la sîrbi, la croaţi, la sloveni; în vest, la germani. Dar totul n-a fost decît ameninţare; dimpotrivă *art. 7 din Constituţie* decreta încorporarea Transilvaniei. Au avut loc întruniri în toate satele. Mişcare generală la ţară. Alarmă în Dieta Transilvaniei, compusă exclusiv din maghiari. Seniorii maghiari fug la Cluj, sediul guvernului. Ei stăruie acolo ca Dieta să decreteze încorporarea, care singură putea împiedica masacrul general al ungurilor, plănuit de români. Ei ademenesc pe Leményi, episcopul de Blaj, să ridice vocea sa pastorală în favoarea unirii. Dar el n-a fost ascultat.

La *25 martie 1848*, o proclamaţie manuscrisă a fost pusă în circulaţie printre românii din Sibiu. (Autorul anonim era Simion Bărnuţiu). Ea se termina prin cuvintele: „*Nu vrem unire cu ungurii, înainte de a avea dreptul să tratăm cu ei de la naţiune liberă la naţiune liberă*". În aceeaşi zi a fost lansat un protest energic al croaţilor, în care ei refuză să recunoască guvernul ungar şi noua constituţie.

La *26 martie 1848*, o a doua proclamaţie a lui Bărnuţiu invită poporul să se întrunească într-o adunare generală. Ea fu răspîndită de tineri la ţară. *În seara aceleiaşi zile*, tineretul de la Blaj, se întruneşte în casa lui *Avram Iancu*. Acolo se hotărî să se convoace poporul la Blaj pentru *30 aprilie 1848*

(într-o duminică). Actul de convocare, redactat de profesorul de la Blaj, *Aron Pumnu*, a fost răspîndit de tineri.

Guvernul a depus în toate cancelariile oraşelor, pentru a fi semnat, un act de adeziune la unire. S-a recurs la amenințări, la ademeniri etc., violența guvernului ungar n-a folosit la nimic ; s-au făcut arestări (printre altele a avocatului Micaş) [68].

La *30 aprilie 1848* (Duminica Tomii), poporul se revărsa din toate părţile la Blaj. Guvernul înconjurase cu trupe sala adunării. Iancu şi Buteanu [69] sosesc cu oamenii de la munte (*Iancu* era avocat, fiu al unui ţăran bogat). Ei se îndreaptă spre biserică, unde episcopul oficiază sărbătoarea naţională. Sosirea lui Bărnuţiu. Viitoarea zi de întrunire a fost fixată pentru *15 mai 1848*, cînd trebuia să se ia hotărîri. În raportul comisarului guvernamental maghiar, întrunirea din 30 aprilie a fost numită : *„Întrunirea plebei contribuabile"*.

Saşii erau hotărît contra unirii. Soldaţii maghiari străbăteau satele pentru a împiedica adunările ţăranilor ; pe străzile oraşelor cei ce vorbeau de adunarea de la 15 mai erau arestaţi, biciuiţi.

Profesorii Bărnuţiu, Bariţiu, Cipariu şi Laurian pregăteau programul adunării. Gazetele româneşti (*Organul luminării* la Blaj, *Gazeta de Transilvania* la Braşov, sub direcţia lui Bariţiu) luară drept deviză : *„Nu vrem unirea cu Ungaria"*. Pe de altă parte, presa guvernamentală copleşea cu invective partidul naţional (flecăreli despre comunism etc.).

Începînd din *12 mai 1848*, locuitorii mai multor sate îşi fac apariţia la Blaj.

La *14 mai*, avu loc adunarea în aceeaşi sală, ca la 30 aprilie. Ţinură discursuri : Iancu, Bărnuţiu, Laurian, Bariţiu. Se ceru eliberarea lui Micaş.

15 mai 1848. Adunarea fu pregătită în biserică ; comisarii maghiari sînt prezenţi în costum maghiar de mare ţinută ; ei citesc în limba maghiară instrucţiunile pe care episcopul Şaguna le traduce în româneşte.

Adunarea s-a ţinut în cîmpia din faţa porţilor oraşului. Drapelele poartă inscripţia : *Virtus romana rediviva* (V.R.R.), culorile erau : roşu, alb, albastru. Deasupra stindardului fîlfîia o panglică negru-galben (reprezentînd culorile Austriei), (pentru a se pune sub scutul împăratului împotriva maghiarilor). Se aflau 50 000 de oameni. Ţăranii erau cu preoţii lor. Doi episcopi au fost aleşi ca preşedinţi ; vicepreşedinţi : Bărnuţiu şi Bariţiu.

Bărnuţiu la tribună. Propuneri. Adunarea se declară adunare generală naţională a naţiunii române din Transilvania ; ea declară credinţă Austriei ; şi proclamă naţiunea română naţiune independentă şi parte integrantă a Transilvaniei, cu drepturile pe care le conferă egalitatea şi libertatea ; jurămînt naţional, aclamaţie generală. Ţăranii aveau să plătească provizoriu proprietarilor toate redevenţele pînă ce iobăgia avea să fie desfiinţată. Fiecare naţionalitate avea să fie reprezentată proporţional în Dieta Transilvaniei. Abolirea privilegiilor etc. Instituţia juraţilor etc. *Petiţia* (conţinînd 16 articole), *redactată de Laurian*, fu primită cu unanimitate. Două deputăţii au fost alese : una pentru a prezenta petiţia împăratului, iar alta pentru a o comunica Dietei. Un comitet permanent de 12 membri a fost desemnat pentru Sibiu.

La *17 mai*, s-a desfăşurat o a treia şi ultima adunare, unde, în prezenţa comisarilor guvernului (care au lăudat ţinuta avută în Adunare), au fost adoptate procesele verbale etc.

La *29 mai 1848*, Dieta (magnaţilor) Transilvaniei a votat încorporarea la Ungaria. Deputăţia trimisă de la Blaj află la Pesta că cine nu recunoaşte unirea va fi declarat rebel.

XIII. *Mihai Sturdza*, numit domn al Moldovei, în 1834, de Kiselev, s-a remarcat printr-o cruntă exploatare fiscală şi delapidări fără ruşine. Chiar şi Rückmann a trebuit să intervină, la cererea boierilor, la Petersburg şi să-l silească să restituie vistieriei statului 500 000 franci. Averea sa personală atinge astăzi 40 de milioane.

15 martie 1848. Două mii de boieri (de frica ţăranilor) se adună la Iaşi, la Hotel Regensburg. Pruncu [70], şeful poliţiei, şi Ştefănică Catargi [71] asistă. Se semnează o adresă către domn conţinînd o schiţă de constituţie şi cerînd unele *schimbări neînsemnate la redevenţele ţăranilor.* Sturdza a răspuns binevoitor. Printre boieri, elemente tinere plănuiau răsturnarea unui domn aservit cu totul Rusiei. Ei s-au pus în legătură cu românii din Bucovina. Aspirau la restaurarea vechii Dacii etc. Agenţii ruşi în mijlocul lor îi instigau... Ei se întruneau în casa lui Mavrocordat.

La *28 martie 1848*, Sturdza trimise acolo pe cei doi fii ai săi, pentru a-i avertiza să evite violenţele etc. şi să vină să discute cu el. Toţi (erau în total 20) se duc la domn, dar în curte sînt legaţi fedeleş de soldaţi şi tîrîţi în închisoare. Emoţie în oraş. Victimele aparţineau primelor familii. În aceeaşi noapte Sturdza a înconjurat cu soldaţi şi a ocupat casele principalilor patrioţi. Majoritatea au fost imediat închişi, unii împuşcaţi pe loc.

La *29 martie* şi în zilele următoare, continuă arestările, exilurile, deportările. Teroarea domnea. [Temîndu-se de răzbunare, Sturdza] se retrase la Paris, la intrarea ruşilor în Iaşi, în 1848. Astăzi se găseşte la Baden-Baden, unde s-a retras la începutul războiului cu Rusia.

A doua zi după execuţii apare la Iaşi generalul Duhamel, comisar rus ; vorbeşte ca stăpîn împotriva spiritului revoluţionar şi ameninţă în acelaşi timp cu o anchetă asupra actelor ilegale care provoacă revolta moldovenilor. Deoarece acţiunea rapidă a lui Sturdza premersese intervenţiei ruşilor, Duhamel pleacă la Bucureşti (din toate privinţele mai important).

La *Bucureşti,* partidul naţional era pentru Turcia ; el nu cere decît să se unească cu ea împotriva Rusiei. *Şefii partidului naţional erau : cei patru fraţi Goleşti* (veche familie boierească). Tatăl lor, Constantin Golescu, fusese părtaş la răscoala lui Vladimirescu. Vărul lor era Alexandru Golescu. Toţi au lăsat rolul întîi mai vîrstnicului lor *Nicolae Golescu. Christian Tell*

şi *Gheorghe Magheru* erau doi şefi militari; (Tell era maior al miliţiei; Magheru era din Oltenia, duşman al turcilor, fapt pentru care în 1828 a luptat sub drapelul rus, ca şef al cetei sale de panduri. De la 1830 e judecător de pace, preşedinte al tribunalului, numit în 1848 de Bibescu ispravnic al judeţului Romanaţi). *Heliade*, (redactor al Curierului românesc). *Printre preoţii de ţară* : *Ioan* * *Şapcă*, preot la Celei, judeţul Romanaţi (în 1848, exilat la Muntele Athos). *Prinţul Ioan Ghica.* Printre *tinerii români*, crescuţi la Paris, martori ai revoluţiei franceze : *Dimitrie şi Ioan Brătianu, Rosetti.* Toţi sînt de acord : *suzeranitate otomană în opoziţie cu protectoratul rus.*

Cînd s-a aflat la Bucureşti de încercarea neizbutită din Moldova, Bibescu a trimis pe Villara la Duhamel. Eliade şi Magheru, proştii, sperau — din spirit de legalitate — să convingă pe Bibescu să se pună în fruntea mişcării. Promisiunile lui Duhamel îi redaseră lui Bibescu toată aroganţa. Puţin după aceea, Duhamel soseşte la Bucureşti. [Nemulţumit de duplicitatea lui Bibescu,] Duhamel a însărcinat pe Mavros să pună la cale o conspiraţie împotriva lui Bibescu. La agenţii ruşi ai lui Mavros s-au alăturat cîţiva vechi eterişti de la Brăila, care reuşesc să atragă pe unii tineri. Duhamel ceru suprimarea *Curierul românesc* al lui Heliade. Bibescu se execută.

Comisarul turc *Talaat Effendi* soseşte la Bucureşti. *Odobescu*, comandantul micii armate române(devotat Rusiei),avea sub ordinele sale, ca şef al garnizoanei din Bucureşti, pe *Solomon*, curtizan al ruşilor în 1828. La Izlaz, mic port la Dunăre, compania era sub căpitanul Pleşoianu, Tell comanda la Giurgiu, etc. etc.

6 iunie 1848, Heliade şi Ştefan Golescu pleacă împreună din Bucureşti.

La *7 iunie 1848*, ei ajung la Izlaz. Un soldat a fost trimis la Bucureşti, cu ştirea că la *9 iunie 1848* mişcarea va izbucni la Izlaz. În adevăr, în ziua aceea avu loc melodrama la Izlaz. Proiectul de constituţie cuprindea 22 articole. Partea care nu era ,,franceză'' în această constituţie proclama izgonirea egu-

* Corect : Radu

menilor greci, restituirea mănăstirilor în favoarea clerului național, dreptul de proprietate asigurat țăranilor, desființarea tuturor redevențelor cu despăgubire, abolirea robiei țiganilor, de asemenea cu despăgubire pentru stăpînii lor; recunoașterea suzeranității turcești, ***suprimarea Regulamentului organic.*** Capul statului avea să se cheme tot domn, ales pe cinci ani, eligibil din toate clasele. Semnatarii proclamației erau: popa Şapcă, Heliade, Tell, Ştefan Golescu, Pleşoianu.

Insurecția s-a întins în Oltenia, Craiova etc.

11 iunie. Scenă în București. Bibescu semnează constituția. I se impune un nou guvern. Din el face parte *Odobescu*, ministru de război! Dar Magheru la finanțe. (Aceste numiri provoacă protestele guvernului provizoriu de la Craiova).

14 iunie 1848. Bibescu își dă demisia și se retrage în Transilvania. Duhamel și Kotzebue se retrag de asemenea din București și rămîn la Focșani. În *guvernul provizoriu*, remaniat, Odobescu rămîne la ministerul de război. Proștii de la Craiova își concediază trupele și sosesc fără arme la București (nu mai rămîn cu ei decît, sau mai exact, vin încet în urma lor, cele două companii ale lui Pleșoianu și Zalic, corpul de cavalerie al lui Racotă și cîteva sute de voluntari).

La *16 iunie*, membrii guvernului provizoriu pleacă singuri la București, în bluze, cu trei trăsuri și ajung seara la București.

Clubul proprietarilor (boieri).

La *18 iunie*, clubul proprietarilor trimite o deputăție (contrarevoluționară) la guvernul provizoriu.

La *19 iunie*, statul major și ofițerii garnizoanei sînt prezentați guvernului provizoriu de către Odobescu. La strigătul „vin proprietarii", Odobescu *arestează* guvernul provizoriu. Solomon apare la începutul tumultului urmat de două companii etc. În aceeași zi, poporul eliberează guvernul; Odobescu este arestat; Solomon ordonă să se tragă în mulțime etc. etc., se retrage cu trupele sale în cazarmă. Poporul ridică baricade în jurul palatului pentru a împiedica evadarea lui Odobescu; pe de altă parte, el asediază cazarma și amenință să-i dea foc.

Solomon, la propunerea mitropolitului, predă artileria sa, poporul fraternizează cu soldații.

15 zile au trecut : guvernul provizoriu nu face nimic, nehotărîre, șovăieli.

28 iunie : Rosetti vine în fugă la sediul guvernului, aducînd știrea că rușii ar fi la Focșani. (Vestea era falsă). La aceasta guvernul provizoriu a decis să se retragă la Tîrgoviște.

28—29 iunie, Heliade arde să fugă singur și nu împreună cu ceilalți.

La *29 iunie*, boierii, din nou aroganți, formează împreună cu mitropolitul Neofit, *o caimacamie* (acest mitropolit în ajun fusese președintele guvernului provizoriu !). Odobescu și Solomon, puși în libertate, reluară, unul comanda armatei, celălalt a garnizoanei. Reacțiune insolentă, de o cruzime lașă.

30 iunie, Martinescu cheamă poporul la București, la luptă. Caimacamia dispare la suflul poporului. Un guvern provizoriu se formează, compus din mitropolit, Cîmpineanu, Crețulescu, Mincu și I. Brătianu.

2 iulie, Heliade și Filipescu se întorc la București ; Magheru și colegii săi sosesc la *5 iulie*.

XIV. Rușii erau deja la malul Prutului. Ocazie faimoasă pentru Turcia. — Două luni trecuseră într-o serbare generală. Discuții asupra reformelor, dar chestiunea proprietății este tratată atunci cînd contrarevoluția era pe punctul de a triumfa. Șovăielile Porții, indiferența cabinetelor occidentale, încrederea neghioabă în Franța republicană. Boierii iar insolenți, mai ales prin declarațiile lor asupra proprietății etc. Comisia proprietății era compusă din 18 boieri și 18 țărani. Guvernul a îndrăznit să facă primul pas de partea acestora din urmă. Boierii, în loc să facă sacrificii, nu căutau, sub pretexte false, decît să obțină noi avantaje. La *19 aug.* comisia mixtă a fost dizolvată.

După încercările neizbutite din 19 și 29 iunie, Rusia a exploatat la Constantinopol credulitatea și ignoranța turcilor, arătînd că mișcarea românească ar fi o răscoală anarhică îndreptată

contra autorității sultanului etc. etc. Turcia era convinsă de contrariu. Ambasadorul rus amenință : dacă Turcia nu intervine, va interveni Rusia. Omer Pașa primește ordinul să înainteze, în fruntea a 20 000 oameni, și cu comisarul Divanului, Suleiman Pașa, spre Țara Românească.

La *31 iulie*, guvernul provizor află că armata turcească a trecut de la Rusciuc și și-a așezat tabăra la Giurgiu. În aceeași zi apărea un manifest al țarului Nicolae, care prezenta ,,revoluția română, opera unei minorități turbulente, ale cărei idei de guvernămînt nu erau decît un plagiat împrumutat de la propaganda democratică și socialistă a Europei". Turcia n-avea niciun drept să intre cu mîna înarmată pe teritoriul Principatelor. Scrisoarea oficială a lui Suleiman Pașa, adusă la București de secretarul său, comunicată boierilor și notabililor convocați în adunare publică, era un manifest contra revoluției, plin de insulte și de amenințări. (Scrisoarea fusese dictată de ambasada rusă la Constantinopol.) Ea poruncea românilor să dizolve guvernul provizoriu și să numească o locotenență sau caimacamie.

La *25 iulie*, guvernul provizoriu își depune mandatul și îndeamnă poporul să numească o caimacamie. Au fost aleși Heliade, Nicolae Golescu și Tell. Suleiman, printr-o notă oficială, anunță corpul diplomatic din București că, în numele sultanului, recunoaște locotenența și-l invită să intre în relații cu ea. Suleiman Pașa în fond a ghicit gîndul rușilor și se arată dispus să sprijine mișcarea națională. O comisie fu numită pentru a prezenta proiectul de constituție la Constantinopol. În drumul ei spre Turcia, Suleiman o primește și o ospătează în tabăra sa de la Giurgiu. Cel mai perfect acord domnea între guvernul român și trimișii Porții. Suleiman petrecu trei zile la București, unde primi omagiile populației etc. Intrigile și amenințările Rusiei reîncep la Constantinopol. Jurnalul *Pruncul* [*Român*] redactat de Rosetti insultă Rusia. De aici amenințările Rusiei către Poartă. Turcia fu părăsită de Franța și de Anglia. Deputăția română, care se dusese la Constantinopol pentru a obține confirmarea constituției, n-a fost primită de Divan. Suleiman Pașa fu

înlocuit cu Fuad-Effendi şi acesta primi ordinul să nu acţioneze decît sub direcţia lui Duhamel.

Dezordini în sînul guvernului român, mai ales după numirea lui Rosetti la direcţia ministerului de interne şi a lui I. Brătianu, la ministerul poliţiei, în locul lui Moşoiu (văr al lui Heliade).

La *6 septembrie*, 20 indivizi se prezintă celor trei locotenenţi cerînd originalul Regulamentului organic şi *Arhondologia* (*cartea de aur* în care sînt înscrise numele boierilor) ca să le ardă în public. Strigăte puternice în stradă. I. Brătianu în fruntea celor mai sgomotoase grupuri. Mulţimea pătrunde în interiorul palatului, forţează uşile Secretariatului statului, ridică cele 12 volume in-folio ale Arhondologiei, dar Regulamentul nu era acolo. Fusese depus la un francez, Lagrange [72], însărcinat de guvern să facă două copii. Ei ridică Regulamentul de la acesta pentru un auto-da-fé public. Apoi ei dărîmă un monument ridicat pe colina mitropoliei, sub auspiciile lui Kiselev, în amintirea Regulamentului organic.

Duhamel primeşte o scrisoare în tabăra turcească. Fuad [73] ordonă lui Omer să pornească contra Bucureştilor (*Omer Paşa*, altă dată Ioan Lattas, era de origine croată).

Magheru se afla în fruntea unei armate regulate de 1 500 oameni şi 2 000 panduri în Oltenia, într-un loc numit Tabăra lui Traian.

Locotenenţa a trimis un ministru să complimenteze pe Fuad. N-a fost primit. Tabăra turcească fiind la două leghe de capitală, o nouă deputăţie (compusă dintr-o mulţime de cetăţeni şi mitropolitul) s-a prezentat fără a fi mai bine primită; armata turcă a luat poziţie la apus de oraş, pe o colină situată la nord de mănăstirea Cotroceni. În mijlocul taberei se găsea cortul lui Duhamel.

La *24 septembrie*, Fuad aduce la cunoştinţa mitropolitului că va primi în tabăra sa o deputăţie de boieri şi de notabili ai oraşului.

La *25 septembrie*, soseşte delegaţia, compusă din peste 200 de persoane. Fuad citeşte un manifest, în care revoluţia e declarată „inspirată de comunism". Comisarul pronunţă apoi dizolvarea locotenenţei şi numirea unui singur caimacam (*Constantin Cantacuzino*). Acesta, prevenit, era prezent în mijlocul deputăţiei. Fuad strigă : „Oamenii credincioşi Regulamentului să mă urmeze". Cantacuzino şi 40 de ciocoi îl urmează. Ceilalţi au fost arestaţi etc. Noaptea au fost închişi în mănăstirea Cotroceni.

Între timp, noul caimacam şi boierii reacţionari se întorc la Bucureşti, escortaţi de batalioanele turceşti. Brutalitate turcească. „Heliade se retrage".

25 sept. Brutală cruzime a turcilor, infamiile turcilor. (Duhamel se găsea în dosul masacrelor de la cazarmă).

În *noaptea de 25—26 sept.*, jaful s-a întins şi în biserici; în ziua următoare excesele continuară etc. După două zile de hoţii şi de omoruri, consulii străini se prezentară lui Fuad şi Omer Paşa, pentru a-i întreba care era rostul acestor saturnale. Omer se arătă tot atît de indignat ca şi ei. Fuad îşi recunoaşte neputinţa. Prin excesele lor, turcii au justificat intervenţia ruşilor. Duhamel scrie generalului Lüders [74] care se afla cu tabăra la graniţă.

La *29 sept. 48*, ruşii intrară în Ţara Românească, ca „liberatori". Magheru, retras în Tabăra lui Traian, refuză să recunoască pe noul caimacam şi înrola numeroşi soldaţi.

26 sept. Două proclamaţii publicate de el chemînd gărzile naţionale şi dorobanţii la arme.

O scrisoare din 26 sept., semnată de caimacam şi de Omer Paşa, îi ordonă să-şi licenţieze armata. Magheru află în acelaşi timp despre masacrele de la cazarmă. În scrisoarea sa către Fuad Effendi, datată din *30 septembrie*, îl îndemna să ia contra Rusiei o atitudine demnă de o mare putere. Precizînd între altele că : „instigatorii acestor masacre sînt ruşii etc.", enumeră resursele pe care le poate oferi alianţa românilor. Proiectele lui Ma-

gheru ofereau o ocazie favorabilă pentru turci. Dar Fuad nu era decît un simplu instrument al lui Duhamel.

Pentru *9 oct. 1848*, Magheru comandase o revistă ; 30 000 soldaţi, panduri, dorobanţi şi ţărani. S-au luat toate măsurile pentru a merge împotriva ruşilor. Atunci s-a prezentat în tabără secretarul consulului englez la Bucureşti, aducînd o scrisoare de la agentul britanic Colquhoun [75] pentru Magheru ; îl îndemnă să renunţe la luptă şi să se menţină pe terenul legal, date fiind garanţiile Turciei şi ale celorlalte state europene.

La *10 oct.* Magheru cedează, dar protestînd împotriva invaziei ruse ; îi vine greu să-şi licenţieze armata. Magheru se retrage la Sibiu, cu vreo douăzeci de ofiţeri.

În tabăra de la Izlaz, poporul de ţărani inaugurează revoluţia ; la Bucureşti o salvează ; în Tabăra lui Traian numai el nu-şi pierde nădejdea.

XV. Măgarul de Fuad protestează în numele sultanului de îndată ce ruşii au intrat.

La *11 oct. 1848*, ruşii îşi aşează tabăra la porţile Bucureştilor, în cîmpia de la Colentina. Cu toate acestea, bunele raporturi ale lui Fuad cu Duhamel continuă. În timp ce ţăranii erau crunt biciuiţi, înalta societate dădea la Bucureşti baluri liberatorilor. Prostituţia boieroaicelor cu ruşii şi cu turcii.

Dieta Transilvaniei, care votase încorporarea, avea 300 deputaţi, dintre care 26 saşi şi 3 români, toţi ceilalţi maghiari. Îndată guvernul ridică pe întregul teritoriu spînzurători şi ţepe cu drapele maghiare şi cu inscripţia : *unire sau moarte.* Ciocniri sîngeroase la sate între populaţia celor două rase.

O dietă generală convocată la Pesta. Croaţii şi românii din Transilvania refuză să ia parte la ea. Românii din comitatele Banatului Timişoarei iau parte, numărînd 15—16 voturi şi avînd ca şef pe deputatul *Murgu.* Aceştia se constituiră curînd în opoziţie în sînul Dietei maghiare.

Bărnuţiu şi Laurian fură închişi ; o nouă adunare fu convocată la Orlat, lîngă Sibiu. Primul regiment românesc, care îşi avea aici garnizoana, făcu cauză comună cu poporul. Adunarea de la Orlat protestă împotriva unirii ; declară că nu recunoaşte guvernul Kossuth şi că se va adresa direct cabinetului de la Viena.

60 000 de oameni, înarmaţi cu suliţe, securi, coase se adună pe *Cîmpia libertăţii* lîngă Blaj. Se decise să se unească cu Austria şi se proclamă înarmarea generală a tuturor românilor. Cauza naţională cîştigă teren. Al doilea regiment român din Transilvania se alătură şi el etc. etc. Acesta avea ca comandant pe *colonelul Urban* [76]... Deputaţii *saşi şi români*, care protestaseră la Dieta din Pesta, au trebuit să fugă la Sibiu. Acolo, într-o adunare mixtă, saşii şi românii încheiară o alianţă împotriva maghiarilor. Ludovic Gaj obţine numirea lui Jellačić [77] ca ban al Croaţiei.

La *28 mai* izbucnise o nouă insurecţie la Viena.

La *11 sept.* Jellačić pătrunde pe teritoriul Ungariei.

Războiul din Transilvania nu fu în curînd decît un şir de atrocităţi reciproce. *Generalul* austriac *Puchner* [78], întărit cu titlul de guvernator general al Transilvaniei, fu curînd stăpîn pe toate regiunile de cîmpie. *Iancu* se retranşă în munţi. Acest ţinut al minelor (centre : Zlatna, Turda, Abrud) deveni centrul adevăratului război naţional.

La *sfîrşitul lui decembrie 1848*, Bem [79] în Transilvania îl bate pe Puchner pretutindeni. La 21 ianuarie asediază Braşovul. Românii şi saşii trimit deputaţi la Lüders pentru a cere intervenţia rusă.

La *1 februarie 1849*, 10 000 ruşi trecură defileurile Carpaţilor, sub ordinele generalului Engelhardt şi ale comandantului Skariatin. După 15 zile au trebuit să se retragă (şi Austria a dezavuat pe Puchner, fiindcă a permis demersul pentru intervenţia rusă). Iancu se menţine în munţii de la Abrud...Îl bate pe Hatvany [80],... Dragoş (şi el român) e trimis cu propuneri de la Pesta să negocieze. În timp ce conferinţele sînt folosite

ca o cursă, Iancu, Buteanu, Dobra sînt surprinşi de către maiorul Hatvany ; primul reuşi să scape ; Dobra fu masacrat pe loc. Buteanu în ziua următoare fu spînzurat. Trădare laşă. În cîteva zile 3 000 oameni se adunară în jurul lui Iancu. Îl atacă din nou pe Hatvany şi-l bat zdravăn.

Armata lui Iancu se ridică la 6000 oameni. Cartierul maghiar din Abrud fu supus masacrului şi incendiului. În zadar Bem l-a avertizat pe Kossuth. Ungurii, furioşi pe Bem. Ei s-au încăpăţînat, deşi tot atunci primeau propuneri de alianţă din partea Ţării Româneşti, prin Nicolae Bălcescu, trimis la Kossuth din partea emigraţiei române. În zadar a scris şi Magheru lui Kossuth (scrisoarea e datată din Baden, 29 martie 1849) ; (îl prevenea cu privire la intervenţia rusă ; îi propune o unire între poporul maghiar şi român, „care ar constitui o barieră de netrecut pentru slavii de nord" ; el voia să formeze o legiune română care să lupte pentru unguri). Transilvania întreagă ar fi apărat trecerea Carpaţilor şi intervenţia rusă ar fi devenit imposibilă pe această graniţă. Generalul Lüders a mărturisit el însuşi mai tîrziu unui diplomat francez la Bucureşti, că fără românii din Transilvania, comandaţi de Iancu, ruşii n-ar fi fost în stare să se măsoare cu Bem. Kossuth respinse cu dispreţ propunerile românilor. Iancu bătu zdravăn pe unguri. Aşa fură paralizate victoriile lui Bem. Austria n-a răsplătit cu nimic pe români.

XVI. La *17 iunie 1849*, Paskevici [81] trecu Carpaţii dinspre Galiţia. În primele zile ale lui *iulie* : generalul Gortenhjelm pătrunse în Transilvania prin Bucovina, Lüders prin Ţara Românească. 20 000 de oameni din trupele lui Bem au fost imobilizate de români. Maghiarii au făcut din cauza lor cauza unei caste.

La *1 iunie 1849*, fu semnată convenţia de la *Balta Liman*. Principalele articole : anularea drepturilor electorale, numirea domnilor de către cele două curţi, suprimarea Obşteştii Adu-

nări, înlocuită în funcțiile deliberative de un Divan ad hoc, numirea arbitrară a unor comisii de boieri pentru revizuirea Regulamentului. Națiunea era lăsată la cheremul domnului și domnul la bunul plac al St. Petersburgului. Poarta a trebuit să numească în Moldova pe *Grigore Ghica*, candidatul lui Reșid; *Știrbei* fu desemnat pentru Țara Românească de către generalul Grabbe [82]. Același Știrbei fusese redactorul Regulamentului organic, spoliatorul moșnenilor, vînzătorul de țigani... delapidator în interior, servil în afară. Cîrmuirea lui nu fu decît un necurmat trafic de funcțiuni. A ales pentru cele mai bune posturi pe cele mai compromise canalii ale regimului lui Bibescu — oameni din Fanar, agenți ai Rusiei, corifei ai boierimii, judecători venali, ispravnici jăcmănitori etc. În Moldova, excesele erau aceleași, dar slabul și indolentul domn nu li s-a asociat. Știrbei și-a îmbogățit întîi de toate familia. Ginerele lui, Plagino (prin sentința supremă a Divanului lui Știrbei) a răpit proprietatea a 70 familii de moșneni care se învecinau cu moșiile lui.

Aceasta era regimul la care erau supuse Principatele, cînd la *3 iulie 1853*, rușii au trecut Prutul. Rusia a poruncit domnilor să-i verse tributul destinat sultanului. Ghica nu s-a supus și s-a retras la Viena. Știrbei n-a așteptat ca rușii să sosească în Țara Românească și a trimis ofițeri în Moldova să asigure pe Gorciakov de devotamentul său. La *25 iulie*, consulul general al Angliei i-a remis invitația formală a Porții să părăsească imediat și provizoriu Principatul. El a refuzat să se supună. La *8 august*, cum nu s-a supus nici injoncțiunilor lui Poujade [83], consulul general francez la București, acesta a coborît pavilionul și a părăsit Bucureștii. Speriat, Știrbei s-a refugiat la Viena.

În *septembrie 1853* — cum toate puterile care se pregăteau de război căutau alianța Austriei — un memoriu secret, semnat de foștii domni Știrbei, Bibescu, Sturdza și Grigore Ghica, a fost prezentat cabinetului de la Viena. Semnatarii, dîndu-se ca reprezentanți ai celor două Principate și promițînd concursul

celor mai de seamă boieri, se angajau să pună Moldo-Valahia sub suzeranitatea Austriei, în caz că Rusia ar fi învinsă. Austria a acceptat această concesiune şi a trimis pe maiorul Thom [84] la Bucureşti şi Iaşi pentru a culege adeziunile boierilor şi a face propagandă în favoarea guvernului austriac. Misiunea lui Thom se îndeplinea în mijlocul ocupaţiei ruse. Era deci el însuşi agent rus.

În *martie 1854* a fost încheiată alianţa între Turcia, Franţa şi Anglia.

Poarta, sigură acum de un sprijin, voia să intre în acţiune, precedînd intrarea armatelor sale de un apel către români. Firmanul era gata; autonomia Principatelor, drepturile şi privilegiile lor erau consacrate în mod solemn; se încuraja o insurecţie naţională, cînd pe neaşteptate, Austria renunţînd la tăcerea sa, se declară dispusă să intre în alianţa puterilor occidentale, cu condiţia să i se cedeze Moldo-Valahia drept compensaţie pentru sacrificiile pe care le va face cauzei comune. Stratford de Redcliffe [85] fu imediat de acord. Românii, ale căror drepturi au fost de atîtea ori recunoscute, nu puteau fi aşa de simplu sacrificaţi. Era singura obiecţie pe care Stratford a opus-o Austriei. Drept răspuns aceasta a arătat pactul secret al domnilor, şi Redcliffe, lămurit, sau prefăcîndu-se a fi, şi-a luat sarcina să smulgă consimţămîntul Porţii. El a obţinut, ca primă garanţie, revocarea firmanului relativ la drepturile moldo-românilor. Pentru moment, Austria s-a mulţumit cu aceasta. Cu această condiţie ea promitea să adere în curînd la alianţa turco-anglo-franceză. Prima ei condiţie a fost excluderea absolută a oricărui element popular sau naţional.

Încă din octombrie 1853, Nicolae şi Alexandru Golescu s-au dus la Constantinopol. Heliade şi Tell veniseră din Chio, Magheru de la Viena, Rosetti şi Ştefan Golescu de la Paris. Au fost bine primiţi de Reşid Paşa [86]. Dar internunţiul austriac Bruck [87] face presiune asupra Divanului, susţinut de Redcliffe. După trei luni de aşteptare şi de făgăduieli deşarte, unii emi-

graţi români s-au dus la Belgrad şi de acolo la Vidin, pentru a încerca o răscoală în Oltenia. Dar n-au găsit la autorităţile turceşti nici sprijin, nici bunăvoinţă. Puţine zile înainte de sosirea lor, 400 de plăieşi români (grăniceri) se prezentaseră înarmaţi la comandantul armatei din Calafat, Ahmet Paşa, oferindu-se să se înroleze în trupele sale. El i-a dezarmat şi i-a trimis acasă cu dispreţ. 60 dintre ei, la întoarcere au fost prinşi de ruşi şi împuşcaţi pe loc. Şi totuşi era lucru sigur, şi Ahmet Paşa o ştia, că de la Calafat pînă la Cerneţi, pe o distanţă de 30 de leghe de-a lungul Dunării, populaţiile riverane n-aşteptau decît un semnal pentru a se alătura trupelor otomane. Aşa s-au încurajat eforturile patriotismului.

Ştefan Golescu a obţinut misiunea din partea tuturor refugiaţilor de la Vidin de a se prezenta în numele lor lui Omer Paşa la Şumla. Acolo se afla de cîteva zile Tell cu cîţiva ofiţeri români, veniţi pentru a-şi oferi serviciile Porţii. *Eliade* era şi el în anturajul lui Omer, care îl chemase la el. Ceilalţi vorbiseră mai înainte în treacăt despre independenţa României de sub suzeranitatea Porţii. Omer Paşa i-a spus lui Golescu că unii dintre ei ar fi publicat în 1850 un manifest în care respingeau suzeranitatea Porţii; pentru a accepta serviciile lor era nevoie de dezavuarea publică a acestui act. Omer Paşa a pus aceeaşi condiţie şi lui Nicolae Golescu, care de asemenea sosise puţin mai înainte. Amîndoi au refuzat. Chiar dacă ei ar fi consimţit, Omer *ar fi trebuit* să-i refuze. Aşa de pildă l-a purtat cu vorba Reşid Paşa pe Magheru. De mai multe ori a fost avertizat să fie gata de plecare pentru a forma o legiune românească, de tot atîtea ori a fost înşelat. Toate şiretlicurile tradiţionale ale Divanului au fost puse în joc.

La *14 iunie 1854*, Turcia a încheiat cu Austria un tratat, prin care Austria consimţea să ocupe Principatele, somînd Rusia să le evacueze.

La *7 august 1854*, nota lui Nicolae anunţa că „din consideraţie pentru Austria" el consimţea să-şi retragă trupele din Principate.

Manuscrisul B 86 a.

Regulamentul organic, hărăzit de către ruşi (Kiselev cu boierii) fu pus în vigoare în 1831.

În ceea ce priveşte Ţara Românească, el cuprinde următoarele dispoziţii :

„Regulamentul organic debutează ... prin principii echitabile". Dispune anume : „măsura pămîntului care urmează să fie cedată trebuie să se bazeze pe adevăratele nevoi ale cultivatorului şi munca acestuia trebuie să corespundă cu valoarea acestui pămînt". Regulamentul adaugă : „Reciprocitatea între cultivator şi proprietar pentru ca să fie echitabilă trebuie să compenseze, pe cît posibil avantagiile şi obligaţiile pe care le are o parte ca şi cealaltă" (p. 305).

În Ţara Românească cultivatorul primeşte :

1) pentru casă şi grădină, 400 stînjeni ([stînjenul] = aproximativ 2 metri pătraţi) la cîmpie şi 300 la munte ; 2) 3 pogoane (1 hectar 1/2) de pămînt pentru arătură ; 3) 3 pogoane de fînaţ. Cele 3 pogoane de fînaţ sînt afectate pentru hrana a 5 vite cornute. Dacă ţăranul nu are atîtea vite întinderea de

3 pogoane scade proporţional ; dacă nu are nici o vită nu i se dă fînaţ.

Să nu uităm că aceste concesii, denumite de către Regulament avantagii, sînt făcute unor proprietari adevăraţi ; că, prin urmare, pe bună dreptate, n-ar trebui să rezulte de aci nici o obligaţie. Dar, în realitate, Regulamentul transformă pe proprietari în arendaşi ; prin aplicarea acestor dispoziţii proprietarul va face din ţărani şerbi.

Obligaţiile sînt de două feluri : 1) o rentă ; 2) zile de clacă şi cărăuşie.

(În Ţara Românească dijma se împarte după cum urmează : dijma din toate produsele 1/10 ; din fin 1/5 ; din vin 1/20 ; în Moldova vinul dă 1/10) . . .

Orice ţăran este dator proprietăţii : 1) 12 zile de muncă ; 2) o zi de plug ; 3) un transport de lemne. În Moldova, articolul al treilea este mai greu ; el pretinde : 1) 2 transporturi, unul toamna, altul primăvara ; 2) un alt transport, la crăciun, de la 1 la 16 ceasuri distanţă sau 2 transporturi de 1 la 8 ceasuri . . . Cifre fictive. În realitate zilele nu se socotesc după măsura timpului, ci după cantitatea de lucru. Astfel Regulamentul organic face ca cele 12 zile de muncă să fie egale în lucru cu 36 zile, ziua de arătură cu 3 zile, transportul cu 3 zile. *Total 42 zile.* Aceasta-i situaţia în Ţara Românească.

În Moldova, cele 2 transporturi, de toamnă şi de primăvară, se urcă la 4 zile ; transportul sau transporturile de crăciun la fel 4 zile. Trebuie să mai adăugăm la acestea, 4 zile care sînt hotărîte pentru reparaţii la acareturile de pe moşie. *Total pentru Moldova 48 zile.*

Dar asta nu-i totul. Înainte de Regulamentul organic, dacă muncile la boier nu se terminau în zilele anumite pe care le acorda legea, boierul se adresa ţăranilor chemîndu-i să-l ajute. Totuşi, întotdeauna, el aştepta pentru aceasta pînă cînd ţăranii îşi terminau propriile lor lucrări, şi întotdeauna drept mulţumită pentru lucrul lor de bună voie le făcea hore, joc şi le da de băut. Aceasta era ceea ce se numea să facă *clacă* ;

cuvîntul însemna bunăvoinţă. Astăzi încă ţăranii au obiceiul, cu toată mizeria în care se află, de a presta în comun acest ajutor văduvelor şi săracilor din sat. Or, această *clacă*, acest act de binefacere a ţăranului faţă de proprietar, a fost convertită de către boieri, redactori ai Regulamentului, într-o servitute obligatorie. Satele au fost îndatorate să dea proprietarilor pentru munca extraordinară 4 oameni din 100 de familii, 3 din 63 la 75 familii ; 2 pentru 38 la 50, 1 pentru 13 la 25.

În Moldova dijma în oameni a fost hotărîtă la 1 om din 10 familii, în satele de 200 familii şi mai mult, şi 2 oameni pentru 10 familii, în satele cu mai puţini locuitori. Această nouă îndatorire s-a numit *iobăgie*, cuvînt străin de limba română şi însemnînd *servitute*. De această dată, cel puţin, ruşii şi boierii, partizanii lor, se arătau sinceri. Această *iobăgie* echivalează în zile de muncă, cu 14 zile pentru fiecare ţăran în Ţara Românească, cu 36 în Moldova, pentru locuitorii satelor de 200 familii, la 42 pentru celelalte... În total... ţăranul în Ţara Românească face 56 zile de muncă (clacă) în favoarea proprietarului ; în Moldova, 84 zile într-un caz, 120 în celălalt. Or, din cauza asprimii iernilor lungi, anul agricol nu are *decît 210 zile*. Din acestea trebuie scăzute 30 duminici, 10 zile de sărbătoare, 30 de timp prost : total 70. Rămîn 140 zile. Ţăranul n-ar avea deci în Ţara Românească decît 84 de zile de muncă pentru dînsul ; în Moldova numai 56, şi doar 20 în satele sub 200 familii. Acesta este numărul oficial al zilelor pretinse ţăranului, număr recunoscut de Regulament, garantat proprietarului prin lege.

Regulamentul mai adaugă încă, determinînd norma [munca] pentru fiecare zi, în aşa fel încît totdeauna pentru a termina norma [munca] să mai rămînă de lucru pentru a doua zi... De exemplu : ziua de prăşit, hotărîtă la 12 prăjini, impunînd o normă raportată la întindere de două ori mai mare decît acea pe care o poate face un om într-o zi, cuprinde o mulţime de munci accesorii care cer din capul locului mai multă muncă. Mai întîi, operaţia prăşitului, lucru foarte important într-o

ţară în care bogăţia agricolă constă înainte de toate în culturi de porumb, cere o îngrijire dintre cele mai atente. Trebuie să smulgă buruienile care înăbuşe porumbul, apoi să-l rărească la o distanţă de cel puţin 40 centimetri; apoi, după 20 de zile, trebuie prăşit a doua oară şi cîte o dată a treia oară. Tot în această zi de praşilă, se cuprinde culesul, dezghiocatul, căratul şi punerea în coşare a recoltei; şi ca şi cum n-ar fi îndestul pentru o zi de lucru, ţăranul mai este obligat să facă şi coşarele şi hambarele; astfel că ceea ce se cheamă *ziua* de praşilă, după Regulament, începe în mai şi se termină în octombrie (p. 306—310. Ultima parte privind praşila la pag. 310). „În Moldova — spunea un mare boier lui Regnault — cele 12 zile de muncă ale ţăranului prevăzute de Regulament, în fapt echivalează cu 365 zile" (p. 311). (Regnault Elias, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*, Paris, 1855).

Manuscrisul B 91 (20)

...Nistru) sau Basarabia cedată. (Aceasta prin *tratatul de la București*). Turcia nu putea ceda [ceea ce nu-i aparținea], pentru că ea este numai suzerană a țărilor române. Poarta singură a recunoscut acest lucru, cînd la Carlovitz, presată de polonezi să le cedeze Principatele moldo-valahe, ea a răspuns că nu avea dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulațiile nu-i conferă decît un drept de suzeranitate (p. 107).

(În timpul ultimei lor ocupații, rușii s-au arătat așa cum sînt; liberatorii și-au reluat adevăratul lor caracter etc. p. 109). „Moarte bragagiilor". La *sfîrșitul lui 1820* apăru la Chișinău, în Basarabia, *Alexandru Ipsilanti*, general maior în armata rusă (născut în Fanar, 1792, fiul domnului care în 1806 s-a refugiat în Rusia). „Țăranul român" nutrește pentru „muscal" (moscovit) numai ură.

La *6 martie 1821*, Ipsilanti trecu Prutul cu vreo sută de *albanezi*; în aceeași zi el este la Iași, în palatul lui Mihai Suțu. Adresează împreună o chemare către greci (pentru eliberarea Greciei). Congresul de la Laibach ... era tocmai pe punctul

de a se reuni ... Vladimirescu (are alături de el revoluția țăranilor). Cum acesta nu este de acord cu planurile lui Ipsilanti, „și nu admite nimic comun între cauza grecilor și aceea a românilor", el vrea să izgonească pe Ipsilanti și pe eteriști și să facă mai de grabă cauză comună cu turcii, decît să lase să renască domnia Fanarului și supremația rușilor. Iordachi (agent al lui Ipsilanti), într-o întrevedere îl prinse, îl duse la cartierul general al lui Ipsilanti, care porunci să fie ucis cu lovituri de sabie.

Dl. Ipsilanti, cantonat pe malul Oltului, ([............] de turci), vede cum era „masacrat", aproape sub ochii săi, *batalionul sacru*, elita armatei sale, fără să facă un pas pentru a-l apăra, și o ia la fugă, după bătălia care s-a dat fără el, abandonîndu-și chiar și albanezii și cazacii ... În Ungaria, Metternich porunci să fie închis în fortăreața de la Munkács. Acesta se opune intențiilor lui Alexandru, care sub pretext de pacificare voia să treacă Prutul (p. 134).

Restabilirea domnilor pămînteni s-a făcut de către sultanul Turciei. Între timp Principatele rămân ocupate de turci, evacuarea cărora a fost în zadar reclamată de Alexandru I († 1825). Actualmente Nicolae face același lucru. Poarta cedează în această privință, în *convenția de la Akkerman* (1826), prin care Rusia își arogă dreptul de control asupra Principatelor. Iată : „Domnii vor trebui să țină seamă de demersurile ministrului M. S. Imp. și de acelea pe care consulii Rusiei *le vor adresa pe baza ordinelor acestuia*". De altfel tot acolo mai există dispoziții asemănătoare. *Ultima clauză a tratatului* : „Domnii vor fi obligați să se ocupe, fără cea mai mică întîrziere, împreună cu divanurile respective, de măsurile necesare pentru a îmbunătăți starea Principatelor încredințate grijei lor, și aceste măsuri vor face obiectul unui regulament general pentru fiecare Principat".

Rezultatul a fost : *Regulamentul organic.*

Pozzo di Borgo[88] *transmite din Paris* în luna noiembrie 1828 : „Împăratul a supus unui examen sistemul turc și maiestatea

sa l-a găsit că a început o organizare materială şi morală, pe care nu a avut-o pînă acum. Dacă sultanul a putut să ne opună o rezistenţă mai vie şi mai organizată, atunci cînd abia pregătise elementele noului său plan de reformă şi de îmbunătăţire, cît de formidabil l-am fi găsit în cazul cînd sultanul ar fi avut timp să-i dea mai multă soliditate".

(În legătură cu Grecia: ,,Rusia... mutilează posesiile continentale [ale Turciei], pentru că ea vrea să facă tot ceea ce este posibil pentru a slăbi Turcia, iar nu pentru a întări o naţiune regenerată").

Pretextul ruşilor pentru a face război este că: ,,Turcii oprimă pe sîrbi, pe români, pe moldoveni, iar ţarul era apărătorul oprimaţilor". La 7 mai 1828, 150 000 ruşi se revărsară în Moldo-Valahia. În protestele sale din 1826, împotriva ocupaţiei turceşti, Rusia se înduioşa faţă de nenorocirile ţării; acum ruşii se dedau la groaznice excese. ,,Niciodată — spune Saint Marc Girardin[89] însuşi (în ale sale Souvenirs de voyages) — n-a avut loc o mai înspăimîntătoare distrugere de vieţi". Un jaf enorm, hoţii de ale ofiţerilor, barbaria soldatului rus etc.

În ciuda acestei oribile administraţii, divanul (boierilor) a trimis lui Nicolae una dintre cele mai servile adrese: ,,Sire, divanul *Ţării Româneşti, interpret al sentimentelor întregului popor*, se grăbeşte a depune la picioarele tronului M. V. I. omagiul adîncii sale recunoştinţe şi a statornicii sale fidelităţi" etc. (p. 162).

Guvernul rus a răspuns la reclamaţii: ,,Nu interesează să ştim cine face lucrul (transportul) oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate".

Tratatul de la Adrianopol 14 sept. 1829. Stipulaţiile care privesc ţările române par o serie de binefaceri. Prin art. 5 Rusia se declară *garantă* a drepturilor acordate prin sprijinul său, consacrînd astfel, în favoarea ei, dreptul de intervenţie. Ocupaţia rusă avea să se prelungească (avea să dureze 10 ani), pînă ce turcii vor fi plătit 125 mil. despăgubiri de război.

(Nicolae voia chiar să cumpere Principatele, prețuite la 36 mil. fr.).

De asemenea în tratatul de la Adrianopol figura „recunoașterea de către Poartă a independenței grecești".

Regulamentul organic (Kiselev).

Întocmai cum erau bătrînul *Alexandru* (*I*) și Constantin, primul „prieten al artelor și civilizației", celălalt „tatar", la fel sînt acum Alexandru II și fratele său.

Dintre cele mai însemnate familii boierești nici una nu este de origine românească. „Mavrocordații și Mavroghenii sînt din insula Miconi (Arhipelag); Ghiculeștii din Albania, Racovițeștii din Asia Mică, Ipsilanții și Moruzeștii din Trebizunda; Suțuleștii sînt bulgari, Caragea din Raguza, Roseteștii din Genua etc. (p. 265).

Românii din	*Țara Românească*	2 500 000
	Moldova	1 500 000
	Transilvania	1 486 000
	Banatul Timișoarei	1 085 000
	Bucovina	300 000
	Basarabia	896 000
		7 767 000

Convenția de la Balta Liman (1 iunie 1849) : anularea drepturilor de alegere, numirea domnilor de cele 2 curți, suprimarea Obșteștei Adunări, înlocuită în atribuțiile ei deliberative printr-un divan *ad-hoc*, numirea arbitrară a comisiilor de boieri pentru revizuirea Regulamentului...".

Manuscrisul B 63

1853 septembrie

RUŞII ÎN MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ

(„Si viene di bassa a gran fortuna più con la fraude che con la forza"). [Mai curînd te ridici de la o condiţie inferioară la una superioară prin înşelăciune decît prin forţă]. (Machiavelli, *Discorsi*, cap. XIII, 2 ed., London, 1849).

Limba română e un fel de italiană orientală (3). Băştinaşii din Moldo-Valahia se numesc ei înşişi români; vecinii lor îi denumesc vlahi sau valahi (l.c.). În *1393*, *valahii* au încheiat un tratat cu Baiazid, de la care pornesc pretenţiile Porţii de suveranitate asupra acestor provincii. Acest tratat, sau această capitulaţie, termen sub care este îndeobşte numit, era precum urmează:

Art. 1. „Noi Baiazid, ca urmare a nemărginitei noastre îndurări faţă de Ţara Românească, care, împreună cu domnul care o stăpîneşte, s-a închinat invincibilului nostru Imperiu, hotărîm şi decidem că ţara va continua să se guverneze după

propriile ei legi, şi că domnul Ţării Româneşti va avea libertate deplină să declare război vecinilor săi şi să încheie pace cu ei, cînd îi va conveni şi cum va crede de cuviinţă, şi că el va avea drept de viaţă şi de moarte asupra supuşilor săi.

Art. 2. Toţi creştinii care, după ce mai înainte au îmbrăţişat religia mohamedană, ar dori acum să părăsească teritoriul Imperiului nostru şi să se întoarcă la cultul creştin, vor fi respectaţi şi nu vor fi reclamaţi de noi.

Art. 3. Toţi românii care vor intra pe teritoriul Imperiului nostru, pentru afacerile lor, vor fi scutiţi de orice dări şi nimeni nu-i va putea supăra pentru modul lor de a se îmbrăca.

Art. 4. Domnii (care vor fi totdeauna creştini) vor fi aleşi de către mitropolit şi boieri.

Art. 5. fixează cifra tributului de plătit în fiecare an" (p. 5).

Moldova nu s-a închinat puterii turceşti decît după aproape un secol de la semnarea tratatului cu Ţara Românească ; în *1513*, ea recunoaşte suveranitatea Porţii în condiţii nu mai puţin favorabile. Aceste vechi tratate constituie baza relaţiilor... dintre Principate şi Poartă... şi au fost confirmate de sultanii următori şi recunoscute ca fiind valide şi în vigoare de guvernul rus, de Poartă şi de locuitorii Principatelor.

Legăturile ***diplomatice*** dintre Rusia şi Principate datează din *1710* cînd *Petru cel Mare* a încheiat un tratat cu *Dimitrie Cantemir*, domnul *Moldovei* :

„*Art. 1.* *Moldova* va dobîndi întreg teritoriul dintre Nistru şi Bugeac. Toate cetăţile aşezate pe malul stîng al Prutului vor aparţine de drept Moldovei. *Art. 2.* Moldova nu va plăti niciun tribut Rusiei. *Art. 3.* Domnul se obligă să ţină 10 000 de oşteni, plata cărora va fi acoperită de Rusia. *Art. 4.* Rusia nu se va amesteca... în afacerile ţării, şi nici unui rus nu-i va fi permis să se căsătorească şi să dobîndească moşii în Moldova. *Art. 5.* Titlul domnului va fi Alteţa Sa, domn şi singur stăpînitor al Moldovei, aliata Rusiei".

Scurt timp după aceea, Petru a izbutit să convingă pe domnul Ţării Româneşti, să încheie un acord asemănător. Cu

toate acestea, Petru fiind bătut, a fost silit să-și cumpere o retragere sigură în propriile sale domenii, prin mită dată generalilor turci.

De atunci, guvernul otoman a luat, pentru un secol, obiceiul de a alege domnitorii Moldovei și Țării Românești nu printre băștinașii țării, ci printre grecii din *Fanar*. Acești greci, membri ai cîtorva familii favorizate, autorizate să locuiască între zidurile Constantinopolului, în cartierul de la care se trage numele lor de *fanarioți*, au fost educați pentru a se ocupa cu afaceri de stat. Pentru cunoașterea limbilor occidentale și a uzanțelor diplomatice, ei au fost aleși să împlinească sarcinile importante de interpreți ; și, prin influența lor asupra Divanului, pe care o datorau talentelor lor, conducerea afacerilor externe ale Imperiului otoman le-a fost încredințată în mare măsură. Sceptrul tributar al Moldovei și al Țării Românești a fost cel mai înalt *obiect* al ambiției lor. Titlul pe care îl dobîndeau prin posesiunea acestui sceptru era transmis descendenților lor, și aceasta le procura, dacă se mențineau timp de cîțiva ani, înlesniri să strîngă o avere destul de mare pentru a susține rangul unei case princiare. Titlurile pe care le-au purtat familiile *Cantacuzino*, *Mavrocordat*, *Callimachi* și altele, se datoresc acestei origini.

Cîrmuirea *fanarioților* a fost totdeauna dezastruoasă Principatelor. Darurile prin care domnul dobîndea ridicarea în scaun trebuiau acoperite prin dări stoarse de la supușii săi. Suferințele acestora erau înfățișate Divanului, și Divanul își avea, în vremea aceea de corupție și de decădere, motivele sale să se arate totdeauna dispus a le acorda ușurarea pe care le-o procura o schimbare de domnie.

Succesiunea rapidă a domnilor a agravat răul și a făcut ca Rusia, *sub pretext de a curma acest abuz*, să intervină în afacerile interne ale Moldovei și Țării Românești și în Imperiul otoman, la sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului prezent.

Prima dispoziţie relativă la Principate a constituit-o *art. 16 din tratatul de la Kainargi* (1774). Prin acest articol, „Poarta consimte ca, potrivit cu împrejurările celor două Principate, miniştrii Curţii imperiale a Rusiei să poată vorbi în favoarea lor; şi promite să ia în consideraţie aceste intervenţii cu prietenia şi respectul care se cuvine unor puteri" *. *Prin tratatul de la Bucureşti* (*1812*), Rusia a obţinut pentru ea însăşi cedarea a aproape 1/2 din Moldova, provincia Basarabia. *Convenţia de la Akkerman* (în 1826) şi *tratatul de la Adrianopol* n-au conferit Rusiei nici un drept de suveranitate. *Art. 5 al tratatului de la Adrianopol*: „Principatele Moldovei şi Ţării Româneşti, plasîndu-se prin capitulaţie sub suzeranitatea Înaltei Porţi, şi *Rusia garantînd prosperitatea lor*, este subînţeles că ele îşi vor păstra toate privilegiile şi imunităţile care le-au fost acordate fie prin capitulaţiile lor, fie prin tratatele încheiate între cele două imperii sau prin hatişerifurile edictate în diferite timpuri. În consecinţă, ele se vor bucura de exerciţiul liber al cultului lor, de o securitate completă, de o administraţie naţională independentă şi de *o deplină libertate a comerţului*...".

...Generalii ruşi, în timpul războiului care s-a terminat cu tratatul de la Adrianopol, s-au ocupat să pregătească o *constituţie* pentru fiecare Principat sub numele de *Regulament organic*... Art. 52 din *Regulamentul organic al Ţării Româneşti* prevede: „Orice act sau hotărîre a Obşteştii Adunări şi a domnului, care vor fi împotriva privilegiilor Principatului, tratatelor şi hatişerifurilor, întărite pentru folosul acestui Principat, *precum şi împotriva drepturilor curţilor suzerană şi protectoare*, trebuie să se socotească nule şi neavenite". Rusia a izbutit deci să obţină recunoaşterea într-un document public a titlului asumat de *protectoare a Principatelor*... Tratatul de la Adrianopol prevede totuşi că *Regulamentul*

* După textul tratatului: „...şi promite să-i asculte cu consideraţia ce se cuvine unor puteri prietene şi respectate" (cf. *Acte şi documente privitoare la istoria Renascerei Romaniei*).

organic (atunci incomplet) nu va putea încălca în nici un fel drepturile Porţii...

În 1837, cu prilejul publicării unei *noi ediţii a Regulamentului organic*, Rusia a cerut inserţiunea cuvintelor: „Aceasta în orice caz (adică, că Adunarea ar putea, cu consimţămîntul domnului, să facă în Regulament schimbări cînd acestea ar deveni necesare) nu poate avea loc fără consimţămîntul curţilor suzerană şi protectoare" (« sans le consentement de la cour suzeraine et protectrice »). Propunerea a fost întîmpinată printr-un refuz hotărît şi indignat de către Adunarea Ţării Româneşti. Dar Rusia a sfătuit Poarta să emită un firman, care să pretindă inserarea acestor cuvinte primejdioase, în Regulamentul organic... Firmanul contravenea drepturilor fundamentale ale poporului român de a reglementa afacerile interne ale ţării după propria lui voinţă; şi prevederile firmanului n-au fost niciodată acceptate de către *Adunarea Ţării Româneşti*...

În palatele nobililor sau boierilor români, luxul oriental se îmbină cu rafinamentul occidental. Dar masa poporului e cufundată într-o mizerie abjectă... Drumuri nu există aproape de loc. Şleaurile bătute, pe care, boierul, gonit de căldura verii, e tras de 6 sau 8 cai destul de repede, iarna sînt impracticabile.

Aceste provincii „s-au veştejit la umbra protecţiei ruse"... Vechile legi ale Principatelor, în multe privinţe sînt foarte imperfecte. O mare parte a populaţiei rămîne într-o stare de şerbie absolută. Boierul, în procesele cu un străin, e mai presus de lege; tribunalele sînt deschise unei corupţii pe scară mare... O parte influentă, deşi moderată, a nobilimii, dorea de mult să îndrepte aceste rele. Influenţa predominantă a Rusiei, pe de altă parte, a lucrat intens pentru a zădărnici astfel de planuri. A fi suspectat de a nutri sentimente patriotice era egal cu a fi exclus din funcţiuni publice. Servilitatea faţă de interesele Rusiei era un titlu de promovare... De la domn şi pînă la cel mai modest funcţionar, toţi ştiau că slujba lor era la bunul plac al consulului rus...

Rusia ţinea o armată de 30 000 de oameni în Basarabia... Unii boieri, în primăvara anului 1848, au prezentat o petiţie domnului Moldovei, cerînd anumite reforme. Domnul, acţionînd sub influenţa consulului rus, nu numai le-a respins cererea, dar i-a aruncat la închisoare. Tulburările produse de aceste evenimente au furnizat pretextul dorit : *Armata rusă a trecut granița* (*25 iunie 1848*) şi s-a apropiat de Iaşi. Reprezentanţii Rusiei pe lîngă curţile occidentale afirmau că generalul comandant a acţionat pe propria sa responsabilitate, că „trupele ruse au intrat în Moldova fără vreun ordin al Cabinetului de la Petersburg, scopul lor fiind menţinerea sau stabilirea ordinei, că ele *vor fi retrase cînd ocazia va înceta*, că intrarea lor s-a făcut pe baza *autorizației domnului* şi că nu s-a dat nici o dispoziţie pentru dobîndire de teritorii"... (Declaraţia lui *Palmerston* la întrebarea lui *Dudley Stuart, H.o.C., 1 sept. 1848*)... Zvonuri frecvente circulau despre retragerea iminentă a trupelor ruse... Cum afacerile Europei occidentale deveneau din zi în zi mai complicate, ocuparea Moldovei de către trupele ruse putea fi considerată ca un *fapt împlinit.*

Între timp, *domnul Țării Românești*, mai puţin expus influenţei şi mai îndepărtat de ajutorul Rusiei, la 11/23 iunie 1848, a garantat supuşilor săi reforme de natură mult mai importantă decît acelea care au fost refuzate moldovenilor. Aceste reforme nu ştirbeau de fel dreptul sultanului ca suprem suzeran al Principatelor, dar erau destructive pentru „Regulamentul organic" al Rusiei. Ambasadorul rus la Paris a reuşit să intimideze guvernul turc invocînd tendinţa primejdioase a reformelor Ţării Româneşti. Un manifest către cabinetele Europei arată intenţia ei de a interveni prin forţa armelor în afacerile Principatului. La *1 august 1848* o puternică armată rusă a trecut Prutul în marşul ei spre Bucureşti. Guvernul turc a trimis o armată turcă în Ţara Românească, sub comanda lui Suleiman Paşa... Locuitorii Ţării Româneşti n-au adresat Rusiei nici o cerere de protecţie, la intrarea trupelor turceşti... Românii au consimţit ca guvernul provi-

zoriu să fie înlocuit cu o comisie de trei persoane, numite de Paşa, pentru a împlini sarcinile domniei, vacante în urma fugii lui Bibescu; o delegaţie a fost trimisă la Constantinopol cu propuneri în vederea modificării cererilor iniţiale ale românilor pentru a fi puse de acord cu vederile guvernului turc. Rusia ameninţa Divanul că va pune capăt dacă nu *cu, fără* Turcia, noii ordini a lucrurilor în ţară. Divanul a cerut sfatul ambasadorilor Angliei şi Franţei, care i-au recomandat să adopte linia politicii preconizată de Rusia. Prin urmare, Suleiman Paşa rechemat, Fuad-Effendi e numit. Armata turcă a înaintat spre Bucureşti şi a ocupat capitala la *25 septembrie*. Fuad-Effendi a comunicat principalilor boieri firmanul care anula constituţia din 11/23 iunie 1848. Drept *pretext* a fost invocată tendinţa acesteia din urmă spre *socialism* (şerbia era desfiinţată prin Constituţie şi lotul de pămînt stăpînit de ţăran îi era cedat în deplină proprietate; dar în acelaşi timp, acelaşi articol XIII prevedea că proprietarul va fi despăgubit de către stat pentru pămîntul cedat şi pentru pierderea muncii ţăranilor săi)... Măsurile Divanului erau dictate de Rusia — comisarul rus, generalul *Duhamel*, însoţea şi, de fapt, comanda armata turcă, şi firmanul turc fusese emis cu concursul său... După 10 zile, armata rusă a invadat Principatul şi la 10 octombrie, generalul Duhamel declara lui Fuad-Effendi că a ocupat provincia milităreşte în numele stăpînului său împăratul... Toată autoritatea, civilă, militară, legală, a fost ilegal uzurpată sau exercitată de soldăţimea rusă. Un ofiţer român, un supus al Porţii, a fost arestat chiar în casa lui Omer Paşa, comandantul suprem turc. Un supus britanic a fost arestat şi dus într-o închisoare depărtată. Toţi revoluţionarii, ostili ruşilor, au fost arestaţi şi ţinuţi şi acum în închisoare...

Ei au pus mîna şi pe veniturile Principatului, au revizuit tariful comercial şi au interzis exportul produselor româneşti... Principatele au fost silite să întreţină, pe socoteala lor, imensa putere militară cu care, în ciuda tuturor protestelor lor energice, Rusia persista să împovăreze ţara... 50 000 de ruşi. *Contri-*

buțiile în bani, percepute la început pentru întreţinerea acestora, au rămas în general în buzunarele ofiţerilor care le strînseseră. În acest timp, trupa a fost silită să trăiască din jaf. Nenorociţii locuitori din mai multe sate au fost siliţi, din pricina acestei duble stoarceri, să caute refugiu în mijlocul zăpezilor Carpaţilor. Cînd devenise evident că armata imperială era în primejdie de a muri de foame, împăratul a permis generos așa-numitului guvern român să deschidă un credit la St. Petersburg, ca să fie în stare a acoperi cheltuielile trupelor ruse. Şi acum Principatele au a garanta o mare datorie naţională faţă de Majestatea sa Împăratul... Acesta avea un nou pretext pentru a menţine aceste ţări drept garanție pentru propria ei despăgubire pecuniară (6—25) „pînă cînd Rusia *va fi închis poarta casei*", așa numea Alexandru stăpînirea Constantinopolului (29).

Preţul bumbacului tors e aproximativ de două ori mai scump decît al materiei prime, care a servit la fabricare; preţul mediu al stambei uni şi a celei imprimate din care constă exportul nostru, e de cinci ori mai mare decît a materiei prime (35). Tariful turcesc pentru produsele manufacturate e de 3 pînă la 5% din valoarea actuală (36).

NOTE

1. Grigore III Ghica, domn al Ţării Româneşti (1768–1769) şi al Moldovei (1764–1767, 1774–1777), ucis din ordinul Porţii pentru că a protestat împotriva cedării Bucovinei în favoarea Austriei.

2. Tratatul de la Kuciuk-Kainargi, încheiat în 1774, în urma războiului ruso-turc din 1768–1774. Articolul XI al acestui tratat prevede, de fapt, că, „în scopul respectării ordinii, întru totul, Sublima Poartă îngăduie de asemeni să fiinţeze consuli şi vice-consuli oriunde curtea Rusiei va găsi de cuviinţă să stabilească". Rusia a stabilit consuli la Bucureşti şi Iaşi în 1782, Austria în 1783.

3. Ecaterina a II-a, împărăteasa Rusiei (1763–1796).

4. Al. V. Suvorov (1730–1800), comandantul armatelor ruse în războiul austro-ruso-turc din 1787–1792, a obţinut victoria la Rîmnic (1789) şi Izmail (1790).

5. Emile Gaudin s-a aflat la Bucureşti ca „agent confidenţial al Republicii franceze pe lîngă domnul Ţării Româneşti" din septembrie 1795 pînă în februarie 1796.

6. Între 1802 şi 1811 s-au făcut mai multe demersuri pe lîngă Napoleon. Dintre boierii refugiaţi la Braşov, banul Ghica, Emanuel şi Grigore Brîncoveanu şi C. Cîmpineanu semnează în 1802 o petiţie adresată ambasadorului Franţei la Viena, Champagny. Pentru această epocă nu este nimeni cunoscut cu numele de Preda Brîncoveanu. Logofătul D. Sturdza elaborează în 1802 un proiect de constituţie republicană. La rîndul său G. Catargi face o călătorie la Paris în 1810–1811 căreia i s-au atribuit scopuri politice. Nu ştim ca Beldiman să fi luat parte la aceste demersuri.

7. Diplomă solemnă semnată de sultan.

8. Generalul H. Sébastiani (1772—1851), ambasador al Franței la Constantinopol (1806—1807).

9. Alexandru Suțu, numit domn al Țării Românești și revocat în același timp cu Scarlat Callimachi, a domnit numai între 1818 și 1821.

10. Scarlat Callimachi, numit domn al Moldovei în luna august 1806, revocat în octombrie, a fost reinstalat după pacea de la București și a domnit între 1812 și 1819.

11. J. J. Michelson (1740—1807), comandant al armatelor rusești, mort la București.

12. M. A. Miloradovici (1771—1825), general rus, a obținut asupra turcilor victoria de la Obilești, lîngă București (1806),

13. *scutelnici*, categorie de contribuabili șterși din registrele fiscale și dați boierilor sau mănăstirilor cărora le prestau diferite servicii sau le plăteau o sumă anuală de bani.

14. *lude*, unitate fiscală formată din mai mulți contribuabili, solidar responsabili de achitarea dărilor.

15. Capo d'Istria, conte, diplomat rus, ministru al Afacerilor Străine, unul din organizatorii răscoalei din 1821.

16 Alexandru Ipsilanti (1792—1828), nepotul omonimului său, domn al Țării Românești, aghiotant al împăratului Alexandru I, efor general al Eteriei.

17. Constantin Catacazi era cumnatul, iar nu socrul lui Al. Ipsilanti.

18. De fapt Al. Ipsilanti se intitula „efor sau procuror general acționînd din împuternicire superioară".

19. Constantin Teodor Negri, caimacam al domnului Țării Românești, eterist decapitat la Constantinopol în luna noiembrie 1821.

20. Alexandru Filipescu-Vulpe, mare logofăt și vistier al Țării Românești în timpul răscoalei. A fugit în Transilvania odată cu intrarea turcilor în Țara Românească.

21. Gheorghe Cantacuzino, prinț, colonel în armata rusă, însărcinat de Ipsilanti cu conducerea trupelor eteriste în Moldova ; la venirea turcilor a fugit in Basarabia.

22. Veniamin Costache (1768—1846), mitropolit al Moldovei (1803—1808, 1812—1843). Declarîndu-se pentru Eterie și procurînd bani lui Al. Ipsilanti a trebuit să se refugieze în Basarabia, de unde s-a întors în 1823.

23. Iordache Olimpiotul, de fapt, comandantul gărzii de arnăuți a domnului (1817—1821) și unul din șefii militari ai Eteriei. După înfrîngerea eteriștilor la Drăgășani (iunie 1821) a încercat să treacă în Bucovina, dar a rămas asediat, împreună cu alți eteriști, în mănăstirea Secu, unde și-a găsit și moartea.

24. Gheorghe Cîrjali, șef de bandă, s-a alăturat răscoalei din 1821.

25. Constantin Samurcaș, unul din fruntașii eteriștilor din Țara Românească. După dezavuarea mișcării de către țar, a fugit în Transilvania.

26. E vorba de banatul Craiovei sau Oltenia.

27. Grigore Brîncoveanu, prinț al Sf. Imperiu roman, eterist, membru în comitetul provizoriu de ocîrmuire (1821).

28. Căminarul sau bimbașa Sava, șeful albanezilor din garda domnească, unul din membrii de seamă ai Eteriei din București; după dezavuarea de către țar s-a unit cu turcii pentru înfrîngerea eteriștilor. Drept răsplată pentru serviciile aduse, turcii l-au omorît împreună cu oamenii săi (august 1821).

29. Munkács azi Munkacevo, în Ucraina subcarpatică (U.R.S.S.).

30. Akkerman, convenția din 7 oct. 1826 a reglementat dificultățile rezultate din aplicarea tratatului de la București din 1812.

31. M. Minciaki, consilier de Stat și consul general al Rusiei la București (1822—1824), viceprezident al divanului Moldovei (1828—1834), a prezidat comisia de redactare a Regulamentului organic.

32. E vorba de fapt de Samuil Micu Clain (1745—1806).

33. Constantin Cîmpineanu (1782—1832), membru al partidei naționale.

34. L. Wittgenstein, (1769—1843), mareșal, comandantul trupelor rusești care au trecut Prutul în 1828.

35. Th. P. Pahlen, diplomat rus, deplin împuternicit prezident al Divanurilor Moldovei și Țării Românești în 1828—1829.

36. P. Th. Jeltuhin, general rus, prezident al Divanurilor Moldovei și Țării Românești în 1829.

37. P. D. Kiselev (1788—1872), general și diplomat rus, guvernator general al Principatelor Române (1829—1834), a condus elaborarea și aplicarea Regulamentului organic.

38. P. Rückmann, consul general al Rusiei la București (1834—1839).

39. Ion Cîmpineanu (1798—1863), șef al partidei naționale, membru al guvernului provizoriu de la 1848.

40. Ion Rosetti (1800—1866) unul din întemeietorii Societății filarmonice, membru al partidei naționale.

41. Grigore Gheorghe Cantacuzino (1800—1849), membru al partidei naționale.

42. Jean A. Vaillant (1804—1886), profesor și istoric francez. În 1829 s-a stabilit la București, unde a fost numit profesor la Sf. Sava; a luat parte la mișcarea revoluționară din 1840; expulzat și silit să se întoarcă în Franța, unde a publicat „La Romanie" în 3 volume, Paris, 1844.

43. Maria Glogoveanu (1817—1881), fiica lui Constantin Bălăceanu și a Mariei Văcărescu.

44. V. P. Titov, diplomat și arheolog, consul general la București, apoi ambasador al Rusiei la Constantinopol, mort în 1891.

45. Adolphe Billecocq, consul general al Franței la București (1839—1844), autor al mai multor lucrări despre Principate.

46. Dorothée de Benkendorff, prinţesa de Lieven (1785–1857), soţia diplomatului rus Chr. A. Lieven, ambasador la Londra. S-a stabilit la Paris, unde a şi murit.

47. I.A.Daşcov i-a urmat lui Titov la consulatul general al Rusiei la Bucureşti.

48. S. A. Carneev, viceconsul rus la Galaţi, rechemat după eşecul răscoalei bulgare de la Brăila.

49. A. Tavernier, medic francez stabilit în Ţara Românească, s-a remarcat prin activitatea depusă în timpul campaniei împotriva holerii din 1831.

50. Al. O. Duhamel (1801–1880), general rus, comisar al ţarului în Principatele dunărene în 1848 şi 1848–1849.

51. Şekib Effendi, comisar al Porţii, însărcinat să ancheteze împreună cu Duhamel administraţia lui Al. Ghica.

52. François-Adolphe Bourqueney, (1799–1869) conte, ambasador al Franţei la Constantinopol (1841–1848).

53. Miloş Obrenovici, principe al Serbiei (1815–1839) şi (1858–1860).

54. Caragheorghe Petrovici (1752–1817), conducătorul mişcării de eliberare sîrbeşti şi principe al Serbiei (1804–1813). Fiul său, Alexandru Caragheorghevici a domnit între 1842–1858.

55. Islad Savfet Effendi, primul dragoman al divanului Porţii.

56. Zoe Mavrocordat (1805–1892), fiica lui Alexandru Mavrocordat şi a Ecaterinei Balş, adoptată de Grigore Brîncoveanu. Prima soţie a lui Gh. Bibescu.

57. Trandafirov, inginer, a obţinut în 1843 o concesiune pe 12 ani pentru exploatarea subsolului Ţării Româneşti, care i-a fost însă retrasă în urma campaniei purtate de opoziţie.

58. Chainoi, pseudonimul lui Ion D. Ghica (1816–1897).

59. Nyon, consul general al Franţei la Bucureşti în 1846.

60. Carol de Kotzebue, consul al Rusiei, întîi la Iaşi, apoi la Bucureşti (1847–1854).

61. În textul lui N. Bălcescu, preluat de K. Marx prin Regnault, nu se vorbeşte de „o constituţie a lui Şerban", ci de regimul iobăgiei decurgînd din legămîntul lui Mihai Viteazul, a cărei primă menţiune se află într-un document de la Radu Şerban (Regnault, p. 297 ; *Question économique*, p. 15–16).

62. Scarlat Ghica ; e vorba în realitate de fiul său Alexandru, domn al Ţării Româneşti (1766–1768).

63. Tuhutum, conducător al unui trib maghiar, care la începutul sec. X l-a înfrînt pe voievodul român Gelu.

64. Isabela, văduva lui Ioan Zápolya, regentă a Principatului Transilvaniei în timpul minoratului fiului său, Ioan Sigismund.

65. Ştefan Széchényi (1791–1860), nobil maghiar cu convingeri liberale, a propus desfiinţarea corporaţiilor, a şerbiei şi a scutirii nobililor de impozite, crearea de instituţii moderne de credit şi dezvoltarea navigaţiei cu aburi pe Dunăre.

66. Ludovic Gaj, publicist croat (1809—1872).

67. Kossuth s-a născut la Monok (Zemplen); a fost căsătorit cu Tereza Meszlény.

68. Florian Micaş, avocat român din Cluj. A luat parte la revoluţia din 1848 şi a fost ţinut arestat între 9 mai şi 20 septembrie 1848.

69. Ion Buteanu (1821—1849) conducător al unui detaşament român în timpul revoluţiei de la 1848. Luat prizonier a fost spînzurat din ordinul lui Hatvany.

70. Gheorghe Pruncu, prefect al poliţiei Iaşilor în 1848. Contrarevoluţionar şi antiunionist.

71. Ştefan Catargi (1789—1866) mare boier moldovean. Ministru de Interne în 1848, a contribuit la reprimarea mişcării revoluţionare din Moldova. Membru al căimăcămiei în 1858.

72. Emile de Lagrange, francez în slujba guvernului revoluţionar al Ţării Româneşti.

73. Fuad Effendi Mehmet (1814—1869) om de Stat turc. Comisar al Porţii în Principate în 1848.

74. Al. N. Lüders (1790—1874), general rus, comandantul trupelor ţariste în Principate. În 1849 a condus operaţiunile armatei ruseşti în sudul Transilvaniei.

75. Robert Gilmour Colquhoun, consul general al Angliei la Bucureşti în 1834—1859.

76. Carol Urban, general austriac, comandantul regimentului român de grăniceri în 1848.

77. Iosip Jellačić (1801—1859), general în armata austriacă, ban al Croaţiei (1848—1859).

78. Anton, baron de Puchner (1779—1852), general austriac, comandantul armatei imperiale din Transilvania (sept. 1848—aprilie 1849).

79. Iosef Bem (1795—1850), general polon, a emigrat după revoluţia poloneză din 1831 şi a intrat în serviciul revoluţiei din Transilvania. După capitularea din 1849 s-a refugiat în Turcia.

80. Emeric Hatvany (†1850), comandantul trupelor maghiare îndreptate împotriva românilor din Transilvania.

81. Ivan F. Paskevici (1782—1856), general feldmareşal rus, prinţ de Varşovia, guvernator general al Poloniei.

82. P. H. Grabbe (1789—1875), general, trimis extraordinar al ţarului la Constantinopol (1849).

83. Pierre Eugène Poujade (1813—1854), diplomat, consul general la Bucureşti (1849—1854).

84. Thom (1785—1861), comandant ataşat pe lîngă statul major al generalului Mihail Gorceakov.

85. Stratford Canning, lord Redcliffe (1786—1880), ambasador al Angliei la Constantinopol (1825—1828, 1841—1858).

86. Mustafa Reşid Paşa (1802–1858), mare vizir (1846–1852, 1856–1858), ministru al Afacerilor Străine (1853–1856).

87. Karl Ludovic Bruck (1798–1860), internunţiu şi ministru al comerţului Austriei.

88. Pozzo di Borgo, conte (1764–1842), diplomat rus de origine corsican.

89. Saint-Marc Girardin (1801–1873), redactor al periodicului „Journal des Débats". A făcut o călătorie în Principate pe care a istorisit-o în *„Souvenirs de voyages et d'études"*, 2 vol., 1852–1853.

[illegible]

[illegible] B A N° 2

[illegible] la [illegible]

[illegible] et [illegible] , et [illegible] la bataille

[illegible] aux Albanais et aux [illegible]

[illegible] dans la [illegible]

[illegible] Alexandre [illegible]

[illegible] (1824)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (1846) [illegible]

[illegible] les [illegible]

[illegible] représentations [illegible] , et [illegible]

[illegible]

[illegible] classe du [illegible] , les [illegible]

[illegible] la moindre [illegible] les [illegible]

[illegible] pour [illegible] le [illegible]

[illegible] , et [illegible]

[illegible] un règlement général pour chaque

[illegible] organique

[illegible] , [illegible]

[illegible] , et [illegible]

[illegible] d'organisation [illegible] et [illegible]

[illegible]

EQ14 G

[illegible]

1821 [illegible]

1811 [illegible]

[illegible]

EQ14

CUPRINS

	Pag.
Prefaţă	3
Introducere	9
Însemnările lui K. Marx	25
Traducerea însemnărilor lui K. Marx	101
Note	179
Facsimile	187

Dat la cules 22.01.1964. Bun de tipar 24.10.1964. Apărut 1964. Tiraj 20.500 ex. legate. Hîrtie velină de 100g/m² 16/61 × 86. Coli editoriale 10,15. Coli de tipar 11,75. 4 planșe tipo. A 986/1964. C. Z. pentru bibliotecile mari 3.C.131: 9(498). C. Z. pentru bibliotecile mici 3.C.131

Întreprinderea poligrafică „Informația", Str. Brezoianu nr. 23–25, București, R.P.R., comanda 5223